

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI**

**JACK LONDON'IN ÂDEM'DEN ÖNCE ADLI ESERİNİN
TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİNİN VİNAY VE DARBELNET'NİN ÇEVİRİ
YÖNTEMLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE
ÇEVİRİBİLİMSSEL BİR DEĞERLENDİRME**

Enes Tahir KEKEÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ERSOY

NİSAN - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**JACK LONDON'IN ÂDEM'DEN ÖNCE ADLI ESERİNİN
TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİNİN VİNAY VE DARBELNET'NİN
ÇEVİRİ YÖNTEMLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE
ÇEVİRİBİLİMSEL BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Enes Tahir KEKEÇ

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

**“Bu tez 16/04/2025 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Hüseyin ERSOY	Başarılı
Doç. Dr. Halil İbrahim BALKUL	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Ebru AK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Enes Tahir KEKEÇ

16/04/2025

ÖN SÖZ

Bu tezin içeriği çevirinin henüz bilim haline gelmeden önce konu olduğu çalışmaların en önemlilerinden biri olan, Vinay ve Darbelnet'nin İngilizce ve Fransızca arasında gerçekleştirmiş olduğu karşılaştırmalı stilistik çalışmaları kapsamında ortaya koydukları yedi çeviri yöntemi üzerine kuruludur. Lisans eğitimim sırasında öğrendiğim bu yöntemler hakkındaki bilgilerim ve fikirlerim, yüksek lisans düzeyindeki çeviribilim programında öğrendiklerimle ve bu tez çalışması sürecindeki araştırma ve gözlemlerimle daha derin bir boyuta ulaştı. Bu sürecin başından sonuna kadar her aşamasında, çeşitli konularda ve farklı durumlarda bana yardım ve rehberlik eden birçok insan oldu. Bu bağlamda ilk olarak bu tez konusunun belirlenmesi ve çalışmanın şekillenerek bir sonuca ulaşması sürecinde bana yol gösteren, eksiklerimi tamamlayarak bu tezin bitmesinden sonra da yararlanabileceğim tecrübeler edinmeme vesile olan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Hüseyin Ersoy'a, bu çalışmanın iki dayanağından biri olan Vinay ve Darbelnet yöntemleriyle beni lisans döneminde tanıştıran ve mütercim-tercümanlık mesleğini sevmemde en çok emeğe sahip kişilerden biri olan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Emel ÖZKAYA'ya, hayatımın her aşamasında bana kimi zaman benden daha çok inanan ve desteklerini hep en yakınımda hissettiren annem Ferdane KEKEÇ, babam Mustafa KEKEÇ ve kardeşim Emihan KEKEÇ'e, çalışmalarımı yakından ilgiyle takip edip beni bir aile yakınından farksız derecede destekleyen kıymetli dostum Ertan ÖZYİĞİT'e, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi bünyesinde görev yapıp üzerimde sınav gözetmenliğinden ders vermeye kadar az ya da çok emeği olan bütün kıymetli hocalarıma ve nihayet çeviri üzerine geçen bu uzun eğitim serüvenimin zorlu günlerinde bana iş hayatında sağladıkları kolaylıklardan ve samimiyetlerinden ötürü haklarını ödeyemeyeceğim Sivas ve Bolu 112'deki tüm çalışma arkadaşlarıma sonsuz şükranlarımı sunmaktan mutluluk duyuyorum.

Enes Tahir KEKEÇ

16/04/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: TARİHSEL VE KURAMSAL BAĞLAMDA ÇEVİRİ	6
--	---

1.2. Çeviri Kuram, Yaklaşım ve Yöntemleri.....	8
--	---

1.2.1. Modern Çeviri Yaklaşımları.....	9
--	---

1.2.2. Çeviribilim ve Çeviri Kuramları	11
--	----

1.2.2.1. Çoğul Dizge (Polysystem) Kuramı.....	12
---	----

1.2.2.2. Toury ve Betimleyici Çeviri Çalışmaları.....	12
---	----

1.2.2.3. Çeviri Eylemi Kuramı.....	13
------------------------------------	----

1.2.2.4. Skopos Kuramı	14
------------------------------	----

1.2.3. Vinay ve Darbelnet ve Çeviri Yöntemleri.....	15
---	----

1.2.3.1. Doğrudan Çeviri	15
--------------------------------	----

1.2.3.2. Dolaylı Çeviri	20
-------------------------------	----

1.2.4. Edebiyat ve Çeviri	27
---------------------------------	----

1.2.4.1. Edebiyat ve Edebi Çeviriye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	27
--	----

2. BÖLÜM: ÂDEM'DEN ÖNCE VE TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ.....	36
---	----

2.1. Jack London ve Âdem'den Önce Eseri	36
---	----

2.2. Çevirmen Levent Cinemre	41
------------------------------------	----

3. BÖLÜM: ÂDEM'DEN ÖNCE'NİN ÇEVİRİSİNDE VİNAY VE DARBELNET TEKNİKLERİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ.....	42
---	----

3.1. Öyküntü Yöntemine Örnekler	43
---------------------------------------	----

3.2. Birebir Çeviri Yöntemine Örnekler.....	45
---	----

3.3. Ödünçleme Yöntemine Örnekler.....	48
--	----

3.4. Değiştirme Yöntemine Örnekler	49
--	----

3.5. Eşdeğerlik Yöntemine Örnekler	69
--	----

3.6. Aktarma Yöntemine Örnekler	78
---------------------------------------	----

3.7. Uyarlama Yöntemine Örnekler	84
4. BÖLÜM: İNCELENEN METİNLERİN ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN	
YORUMLANMASI.....	86
SONUÇ	92
KAYNAKÇA.....	97
EK	100
ÖZ GEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

K.M.: Kaynak Metin

Ç.M.: Çeviri Metin

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Tr : Türkçe

İng : İngilizce

Fr : Fransızca

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Öyküntü Yöntemi Örnek 1.....	43
Tablo 2: Öyküntü Yöntemi Örnek 2.....	43
Tablo 3: Öyküntü Yöntemi Örnek 3.....	44
Tablo 4: Öyküntü Yöntemi Örnek 4.....	44
Tablo 5: Öyküntü Yöntemi Örnek 5.....	44
Tablo 6: Öyküntü Yöntemi Örnek 6.....	45
Tablo 7: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 1.....	45
Tablo 8: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 2.....	46
Tablo 9: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 3.....	46
Tablo 10: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 4.....	47
Tablo 11: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 5.....	47
Tablo 12: Ödünçleme Yöntemi Örnek 1.....	48
Tablo 13: Ödünçleme Yöntemi Örnek 2.....	49
Tablo 14: Ödünçleme Yöntemi Örnek 3.....	49
Tablo 15: Değişirme Yöntemi Örnek 1.....	50
Tablo 16: Değişirme Yöntemi Örnek 2.....	51
Tablo 17: Değişirme Yöntemi Örnek 3.....	52
Tablo 18: Değişirme Yöntemi Örnek 4.....	53
Tablo 19: Değişirme Yöntemi Örnek 5.....	54
Tablo 20: Değişirme Yöntemi Örnek 6.....	55
Tablo 21: Değişirme Yöntemi Örnek 7.....	56
Tablo 22: Değişirme Yöntemi Örnek 8.....	57
Tablo 23: Değişirme Yöntemi Örnek 9.....	58
Tablo 24: Değişirme Yöntemi Örnek 10.....	59
Tablo 25: Değişirme Yöntemi Örnek 11.....	60
Tablo 26: Değişirme Yöntemi Örnek 12.....	61
Tablo 27: Değişirme Yöntemi Örnek 13.....	62
Tablo 28: Değişirme Yöntemi Örnek 14.....	63
Tablo 29: Değişirme Yöntemi Örnek 15.....	64
Tablo 30: Değişirme Yöntemi Örnek 16.....	65
Tablo 31: Değişirme Yöntemi Örnek 17.....	66

Tablo 32: Değiştirme Yöntemi Örnek 18.....	67
Tablo 33: Değiştirme Yöntemi Örnek 19.....	68
Tablo 34: Değiştirme Yöntemi Örnek 20.....	69
Tablo 35: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 1.....	70
Tablo 36: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 2.....	71
Tablo 37: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 3.....	72
Tablo 38: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 4.....	73
Tablo 39: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 5.....	73
Tablo 40: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 6.....	74
Tablo 41: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 7.....	75
Tablo 42: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 8.....	76
Tablo 43: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 9.....	77
Tablo 44: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 10.....	77
Tablo 45: Aktarma Yöntemi Örnek 1.....	78
Tablo 46: Aktarma Yöntemi Örnek 2.....	79
Tablo 47: Aktarma Yöntemi Örnek 3.....	80
Tablo 48: Aktarma Yöntemi Örnek 4.....	81
Tablo 49: Aktarma Yöntemi Örnek 5.....	82
Tablo 50: Aktarma Yöntemi Örnek 6.....	83
Tablo 51: Aktarma Yöntemi Örnek 7.....	83
Tablo 52: Uyarlama Yöntemi Örnek 1.....	84

ÖZET	
Başlık: Jack London'ın Âdem'den Önce Adlı Eserinin Türkçeye Çevirisinin Vinay ve Darbelnet'nin Çeviri Yöntemleri Bağlamında İncelenmesi ve Çeviribilimsel Bir Değerlendirme	
Yazar: Enes Tahir KEKEÇ	
Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ERSOY	
Kabul Tarihi: 16/04/2025	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 99 (ana kısım) +5 (ek)
Çeviri ilk ortaya çıkışından bu yana hep farklı açılardan, farklı koşullar altında ve farklı imkanlar dahilinde inceleme ve tartışma konusu olmuştur. Günümüzde bu konu artık en çok akademik düzeyde yapılan çalışmaların konusudur ve günümüz itibariyle büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Yakın geçmişe kadar çeviri hakkındaki akademik çalışmalar dilbilim kapsamında ele alınmaktaydı ancak geçen yüzyılın son çeyreğinden bu yana artık çeviribilim kendi başına bir bilim olma iddiasına kavuşmuştur. Bu çalışmanın konusu bu iki dönemdeki farklı yaklaşımları bir örnek üzerinden ortak paydada buluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Vinay ve Darbelnet'nin açıkladığı yedi çeviri yöntemi, Jack London'ın Âdem'den Önce eserinin Türkçeye çevirisini incelemek üzere kullanılmış olup, modern çeviribilim kavram ve kuramları ile bu yöntemler ve adı geçen eser arasında ilişki kurulmuştur. Çalışma Vinay ve Darbelnet'nin yöntemlerini çeviribilim için önemli bir konumda tutar ve bundan sonra yapılacak çeviribilim çalışmalarında bu yöntemlere daha çok dikkat verilmesini bir gereklilik olarak değerlendirir. Çalışma kapsamında adı geçen kitabın İngilizce orijinali ile Türkçe çevirisi karşılaştırılarak çeviri sürecinde kullanılan yöntemler ve dağılımları incelenmiştir. Doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrılan bu yöntemlerden dolaylı çeviri yöntemleri bu kitabın çevirisinde görünür şekilde daha çok kullanılmıştır. Çalışma sonunda ortaya çıkan sonuçlar çevirmenin tercihleri, metnin türü, hedef ve kaynak diller arasındaki ilişki gibi kavramlarla bağdaştırılmış ve çeviribilim açısından değerlendirmeler yapılarak ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Vinay ve Darbelnet, Jack London, Edebi Çeviri, Çeviribilim, Çeviri Yöntemleri	

ABSTRACT	
Title of Thesis: An Examination of Turkish Translation of Jack London's "Before Adam" According to Vinay and Darbelnet's Translation Methods and An Evaluation In Terms of Translation Studies	
Author of Thesis: Enes Tahir KEKEÇ	
Supervisor: Prof. Dr. Hüseyin ERSOY	
Accepted Date: 16/04/2025	Number of Pages: vii (pre text) + 99 (main body) + 5 (add)
Translation has always been a subject of research and debate under different circumstances, within different possibilities and contexts since its early periods. Today, it is mostly a subject of studies in the sphere of academic research, and as of now it had made a significant progress. Until recently, the academic studies on translation were within the field of linguistics, however today translation studies have the status of being an independent study field, since the last quarter of the last century. The content of this paper brings the different approaches from these two periods together via an example. Within the study of this paper, seven translation methods which were declared by Vinay and Darbelnet are used in order to analyze the Turkish translation of Before Adam, written by Jack London, and a relation is detected among these seven methods, the translation theories and this book. The study regards the methods of Vinay and Darbelnet as significant, and shows the necessity of the attention will be paid on these methods by the forthcoming studies which are going to be made within the field of translation studies. By this paper, the source text in English and the Turkish translation of the book are compared, the methods adopt during the translation and their distribution are analyzed. Between the two main branches of these methods, which are the direct one and the oblique one, the oblique translation methods are significantly more used. At the end of the study, the results are connected with the concepts such as translator's decisions, text type and the relation between the source and target languages; and finally, the evaluations in terms of translation studies are introduced.	
Keywords: Vinay and Darbelnet, Jack London, Literary Translation, Translation Studies, Translation Methods	

GİRİŞ

Ortaya çıkışının erken dönemlerinden itibaren çeviri, birçok yönden farklı bakış açılarıyla incelemelere konu olmuştur. İlk başlarda çevirmenlerin bu incelemelerdeki gündemi çevirinin hangi anlayışla hangi seviyede yapılması üzerine yoğunlaşıyordu. Çünkü söz konusu dönemde çevirinin özellikle dini metinler için kullanılan bir araç olması, bu tür tartışmaları gündeme getiriyordu. Bu tartışmalar kapsamında dini metinlerin kelimesi kelimesine mi yoksa anlamına bakılarak mı tercüme edilmesi gerektiği hakkında yoğun fikirsel süreçler ve çoğu zaman da çatışmalar yaşanmıştır. Kimileri bu metinlerin kutsal olması nedeniyle söz dizimine dokunulmaması, kelimelerle ilgili esnek olmayan bir çeviri anlayışının ve kuralcı yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini savunmuştur. Kimileriye bunun aksine çevirilerin okuyucu tarafından anlaşılabilir şekilde aktarılması gerektiğini savunmuş ve bu tutumları nedeniyle yaşadıkları çağın katı otoriter anlayışının çeşitli yaptırımlarına maruz kalmıştır.

Zamanla çeviri hakkındaki tartışmalar, fikir ayrılıkları ve bakış açıları zenginleşerek daha büyük bir çeşitliliğe ulaşmıştır. Günümüzde edebiyat gibi çevirinin yoğun ilişki içerisinde olduğu alanlarla bağlantılı çeviri eleştirilerinin ötesinde, artık akademik düzeye ulaşmış çeviri çalışmaları kapsamında çeşitli açılardan çeviri analizleri yapılmakta, sıkça farklı eserler üzerinde, farklı perspektiflerden bakan çalışmalar yayınlanmaktadır. Bu akademik düzeydeki incelemeler, varlığını özellikle çeviribilim disiplinine borçludur. Bu bağlamda söz konusu tez çalışmamız da kendi bakış açısı üzerinden akademik bir çeviri incelemesini sunmaktadır.

Günümüzde mevcut çevirilerin akademik çalışmalar kapsamında incelemesi genellikle çeviri literatüründe genel kabul görmüş kuram ve yaklaşımların bakış açılarından gerçekleştirilmektedir. Vermeer, Reiss, Toury, Even-Zohar gibi isimlerin kuramları ve Venuti'nin tartışmaya açtığı görünmezlik (invisibility) kavramı gibi, çeviribilim için otorite kabul edilebilecek olgular bunlar arasında başat konumda bulunmaktadır.

Kuramlar haricinde tarihi biraz daha eskiye dayanan ve çeviride kuramsallaşmanın henüz gözle görülür ve adı konmuş bir noktaya ulaşmadığı bir dönemde ortaya konan en önemli çalışmalardan biri Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleridir. Adı geçen bu iki dilbilim ve çeviri uzmanı ilk kez 1958 yılında Fransızca olarak yayınladıkları *Stylistique Comparée du Français et de l'Anglais* isimli kitaplarında başka kavram ve olguları da

açıklamanın bu yedi çeviri yöntemini açıklarlar. Daha sonra kitap 1995 yılında Comparative Stylistics of French and English ismiyle İngilizce olarak yayınlanır.

Söz konusu çalışmada Vinay ve Darbelnet aslında çevirmenlere ne yapacaklarını söyleyen kuralcı bir yaklaşım göstermez. Onların yaptığı şey çevirmenlerin genel anlamda yaptıkları çevirilerde izlediği yolları, yaygın olarak gösterdiği eğilimleri, karşılaştıkları genel sorunları ve bunların üstesinden gelme yöntemlerini özellikle uzmanı oldukları ve ele aldıkları Fransızca-İngilizce dil çifti üzerinden verdikleri örneklerle de somutlaştırarak ortaya genel bir analiz koymak ve aynı zamanda bunlarla çevirmenlere bundan sonrası için ışık tutmaktır. Böylece çeviriye dair bilimsel bir yaklaşım göstermişlerdir. Zira bilim her zaman bir şey icat etmek değil, çoğu zaman var olan olguları tespit edip derlemek, adlandırmak, sınıflandırmak ve bunları kullanılabilir sistemli bir bilgi birikimi haline getirmektir.

1970’lerde çevirinin artık bir bilim dalı ve bağımsız bir disiplin olarak konumlandırılmaya başlaması ve 1980’lerden itibaren çeviri kuramlarının gelişmesi sonrası çeviri alanındaki çalışmalar daha bu perspektiften bakma eğilimi göstermiştir ancak Vinay ve Darbelnet’nin bahse konu çalışmaları dünyada ve Türkiye’de akademi düzeyinde hala geçerliliğini korumakta ve hem derslere hem de çalışmalara konu olmaktadır.

Çalışmamız açısından bu noktada bahsedilmesi gereken bir diğer konu ise anlatılan çeviri yöntemleri ile birlikte bu tez çalışmasının temelinde yer alan diğer unsur, yani Jack London’ın özgün eseri Before Adam (Âdem’den Önce) isimli kitabıdır. Jack London, eserlerini yayınladığı dönemden bu yana hem kendi ülkesi Amerika’da hem de Türkiye’de dahil olmak üzere dünya genelinde yüksek popülarliğe sahip olmuş bir yazardır. Kitapları Türkiye’de de çeviri yazın içerisinde en çok ilgi gören eserler arasındadır. Bunun yanında Türkiye’de çeviribilim alanında yazılmış ve çeviri incelemesine dayanan yüksek lisans ve doktora tezleri arasında Jack London’ın eserleri ile alakalı sınırlı sayıda çalışma göze çarpmaktadır ve Âdem’den Önce kitabını konu alan herhangi bir çalışma mevcut değildir. Bu durum tespit edildikten sonra, yapılacak tez çalışması için konu olarak Vinay ve Darbelnet’nin çeviri yöntemleri ile Jack London’ın Before Adam eserini ele alan bir içerik üretme kararı ortaya çıkmıştır.

Çalışma ele aldığı materyaller ve bunlara yaklaşımıyla özgün bir çerçeve çizerek Türkiye’deki çeviribilim literatürüne katkıda bulunma niyeti taşımaktadır. Bu doğrultuda

gerek Vinay ve Darbelnet yöntemlerinden bahseden gerekse bir edebi çeviri metnin incelemesine dayanan lisansüstü düzeyindeki başka tez çalışmaları da incelenmiş, bunlardan edinilen izlenimden bu çalışmaya yol göstererek katkı yapması amacıyla yararlanılmıştır (bkz. Taydaş Osman, 2020; Soysal, 2022).

Çalışmanın Konusu

Çeviribilimin kuramsal ve uygulamalı çalışma sahasının birlikte ilerlediği çeviri metnin incelemelerinde hem çeviri hakkındaki kuramsal yaklaşımlar somutlaştırılarak literatüre örnek materyaller kazandırılmış hem de ele alınan eser, yazar, çevirmen ve eser türü hakkında çeviribilim açısından somut sonuçlar elde edilmiş olur. Bu tez çalışmasının konusu Amerikalı yazar Jack London'ın kaleme aldığı Before Adam özgün isimli kitabın Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayınlanan ve çevirmen Levent Cinemre tarafından yapılan Âdem'den Önce isimli Türkçe çevirisinin, Fransız dilbilimciler Jean Paul Vinay ve Jean Darbelnet tarafından tespit edilen yedi çeviri yöntemi bakımından analizinin yapılmasıdır. Söz konusu eser Türkiye'de daha önce çeviribilim çalışmaları kapsamında hiç çalışılmamış bir eser olmakla birlikte özgün bir içerik, konu ve üsluba sahiptir. Kitapla ilgili daha ayrıntılı bilgi, tez çalışmasının ilgili bölümünde paylaşılabilecektir. Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri açısından yapılacak olan analizler sonrasında eser ve çevirisi hakkında çeviribilim açısından yorumlamalarda bulunulacaktır.

Çalışmanın Önemi

Vinay ve Darbelnet'nin önerdiği çeviri yöntemleri, özellikle lisans düzeyindeki çevirmen eğitiminde, öğrencilerin pratik becerilerini kuramsal algı becerisi ile birleştirebilmesi açısından büyük yarar sağlayabilecek özelliktedir. Buradan yola çıkarak bu yedi çeviri yönteminin kuram ve pratiğin birleştiği bir nokta olduğu ifade edilebilir. Bu tez çalışmasının önemi de bu yöntemleri, daha önce Türkçe çevirisi akademik düzeyde hiç analiz edilmemiş ve tez çalışmalarına konu olmamış olan bir eserin geçirildiği bir süzgeç olarak kullanmasında yatmaktadır. Bu şekilde çeviribilim literatürüne yeni bir analiz, çevirmen eğitime de yeni bir materyal kazandırılmış olacaktır. Ayrıca kitabın Türkçe çevirisi olarak Levent Cinemre tarafından kaleme alınan çevirinin seçilmesi, bu çevirmenin Jack London'ın başka birçok kitabını da Türkçeye çevirmiş olup yazarın diline ve üslubuna hâkim olmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer husus ise kitabın

yayınlanmasının, zamansal olarak Darwinist Evrim Teorisi'nin ortaya çıkışını takip etmiş ve buna uygun bir doğrultuda kurgulanmış olmasıdır.

Çalışmanın Amacı

Çeviribilim çalışmalarında ve bu kapsamdaki yüksek öğretim programlarında yer alan çeviri kuramları ve bunlara ait kavramlarının kullanımı ve kavranması önemli olmakla birlikte uygulama kısmı ile temaslarının görünür kılınması gerekmektedir. Çalışmanın amacı yukarıda belirtilen çerçevede ilerleyerek hem çeviribilim literatürüne yeni bir eserin çeviri analizi kazandırmak hem de mütercim-tercümanlık ve çeviribilim programlarında eğitim gören öğrencilere ve onları eğiten akademisyenlere pratiğin teoriyle birleştiği örnek niteliğinde bir çalışma materyali sunmaktır. Çünkü Vinay ve Darbelnet kaleme aldıkları çalışmada bu çeviri yöntemlerini anlatırken kullandıkları tanımlar, aslında kendilerinden sonra geliştirilen kuramların genel bakış açılarının uygulama sahasındaki karşılığı olarak kabul edilebilir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma nitel araştırma yöntemine dayalı bir çalışma olup veri toplama yöntemi olarak doküman inceleme yöntemini, veri analiz yöntemi olarak da betimsel analiz yöntemini benimsemiştir. Amerikalı yazar Jack London tarafından kaleme alınan Before Adam (Âdem'den Önce) isimli kitabın çevirmen Levent Cinemre tarafından yapılan Türkçe çevirisi incelenerek metinlerin orijinal halleri ile Türkçe çevirileri incelenmiştir. Çeviri eser olarak, Türkiye'de Jack London eserlerini çevirme konusunda geniş bir deneyime sahip olması ve yazarın eserlerine hakimiyeti nedeniyle Levent Cinemre tarafından Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları çatısı altında yapılan çeviri seçilmiştir. Bu karşılaştırma sırasında anlatılacak çeviri yöntemlerini anlaşılır ve yeterli düzeyde yansıtacağı düşünülen cümleler kategori ayırmaksızın seçilerek çalışmada örnek olarak kullanılmak amacıyla potansiyel bir örnek kümesi oluşturulmuştur. Bu örnek kümesinde yer alan cümleler çalışmaya konu olan yedi çeviri yöntemine göre tasnif edilmiştir. Bu gruplandırma işleminden sonra çalışmada yer verilecek örnekler seçilerek üçüncü bölümde sunulmuştur. Çalışmanın analiz kısmı bu şekilde oluşturulduktan sonra bunu takip eden bölüm eserin genel olarak çeviribilim kapsamında yorumlanmasına ayrılmıştır.

Çalışmanın Sınırlamaları (Güçlükleri)

Çalışmada karşılaşılan güçlüklerin başında materyal sorunundan bahsedilebilir. Her ne kadar incelenecek kitabın Türkçe çevirisini basılı halde temin etmek kolay olsa da

karşılaştırma yapmak adına kullanılması gereken kaynak metnin basılı haline ulaşamamıştır. Çalışmayı kaynak metnin elektronik ortamda bulunan bir nüshası üzerinden yapmak pek tabii mümkündür, zira çalışma da bu şekilde yapılmıştır ancak elektronik ortamda yapılan taramalarda kitabın çalışmaya uygun, eksiksiz ve değişime uğramamış bir haline ulaşmak için birçok farklı platformda farklı nüshalar incelenmiştir. Karşılaşılan zorluklardan bir diğeri çeviri eserde çoğu zaman doğal olarak birden fazla çeviri yönteminin aynı ifadede kullanılmış olması ve zaman zaman fazla serbest ölçüde çevirilerle karşılaşmış olunması ve bu bağlamda sınıflandırmaya sokulması bu çalışmanın yapısı gereği mümkün olmayan çeviri ifadelerle rastlanmış olmasıdır.

Çalışmanın Araştırma Soruları

Çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1) Before Adam isimli kitabın Türkçeye çevirisi sürecinde çevirmen Levent Cinemre'nin yaptığı çeviriler Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemlerinden hangilerini ne kadar yansıtıyor?

2) Before Adam orijinal isimli kitap ve Türkçe çevirisi Âdem'den Önce, çeviribilim açısından nasıl bir konumda değerlendirilebilir?

Çalışmada giriş ile sonuç bölümleri arasında içeriğin özünü teşkil eden dört ana bölüm mevcuttur. İlk bölümde çevirinin ilk ortaya çıktığı zamanlardan başlayarak o zamandan bu yana değişen ve gelişen çeviri anlayışları ele alınacak ve modern dönemdeki çeviri yaklaşımlarına yer verilecek olup çeviribilime ulaşılarak kuramların gelişme süreci ve kapsamı hakkında bilgi verilecektir. Aynı kısımda çalışma için önemi büyük olan Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri paylaşılacaktır. Bu bölümde son olarak edebiyat ve edebi çeviri kavramları çeviribilim açısından ele alınarak bilgilendirme ve yorumlamada bulunularak tüm bunlar ışığında bir literatür taraması sunulmuş olacaktır. İkinci bölümde çalışmamızın ana materyali olan Before Adam kitabı ve yazarı Jack London ile kitabın Türkçe çeviri Âdem'den Önce ve çevirmen Levent Cinemre hakkında genel bilgilendirme yapılacaktır. Üçüncü bölümde seçilen kaynak ve çeviri metinlerin karşılaştırması üzerinden yapılan analizler, kullanılan çeviri yöntemlerine göre ayrı gruplar halinde paylaşılacaktır. Dördüncü bölümde ise çeviribilimin bazı kuramsal bakış açılarından bakılarak söz konusu eser hakkında bir değerlendirme yapılacaktır. Akabinde sonuç ve değerlendirme bölümünde çalışma sonuçları genel olarak değerlendirilerek çalışma tamamlanmış olacaktır.

1. BÖLÜM: TARİHSEL VE KURAMSAL BAĞLAMDA ÇEVİRİ

1.1. Çeviri ve Tarihi

Dünyaya geldiği andan itibaren bilgi, insanoğlunun, varlığını sürdürmek için en önemli araçlarından biri olmuştur. İnsan, etrafında olup bitenleri değerlendirirken ve çevresindeki diğer bireylerle ilişkilerini yürütürken gelecek hareket ve tavırlarını belirlemek adına hep bilgiye ihtiyaç duyduğu gibi, toplumlar da aynı bağlamda kiminin dili farklı olan diğer toplumlarla etkileşimini doğru şekilde ve gerçek anlamda yürütebilmek için tarihin başından bu yana çeviriye ihtiyaç duymuştur. Çünkü çeviri olmadan bir toplumun, kendi dilinden farklı bir dile sahip olan başka bir topluma ait sosyal ve kültürel dinamiklere vakıf olması düşünülemez. Bunu göz önüne seren en eski örnekler Mezopotamya’da arkeolojik kazılar sırasında keşfedilen 4500 yıllık kil tabletler üzerindeki metinlerdir. Bu metinler, içeriği dini sözcükler olan listelerden oluşup Sümerce ve Akatça dillerinde yazılmıştır (Okuyan, 2012:6).

İnsan nüfusu artıp yerleşim yerleri genişledikçe diller de çeşitlenip farklılaştı. Bu renkli çeşitlilik oluşmaya başladıktan sonra insan kendisinden farklı olanların ayırdına vardı ve bu farklılıklara kayıtsız kalmadı. Buluş ve keşiflerin artmasıyla birlikte insanoğlu kendi maddi ve manevi sınırlarını genişleterek dünyaya açılmış, “ben merkezci” dünya görüşünden sıyrılarak kendisinden farklı olanlara ve farklı düşünenlere karşı ilgisini artırmıştır (Yücel, 2007:11). Görüldüğü gibi toplumlar gerek etraflarında olup bitene ayak uydurmak ve bunları doğru öğrenmek, gerekse yukarıda bahsi geçen kil tabletler örneğindeki gibi kendisine ait inanç ve öğreti gibi değerleri yaymak amacıyla çeviriye başvurmuşlardır. Bu gelişmelerle birlikte çeviri de ilk önce ortaya çıkmış, sonrasında her dönemin baştan şekillenen koşullarıyla birlikte gelişimini sürdürmüştür. Başka bir ifadeyle ilk başlarda sözlük denebilecek kelime listeleri ile başlayan ve sonrasında metinlerin kelimesi kelimesine çevrilmesi şeklinde devam eden çeviri edimi, zamanla yeni boyutlara ulaşmış ve yeni yaklaşımlara duyulacak ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda ilk kez Cicero (M.Ö. 106-43) kelimesi kelimesine yapılan çeviriye karşılık, anlama göre çeviri yaklaşımından bahsetmiştir (Okuyan, 2012:13). Böylelikle başlarda farklı alan ve konulardaki içeriklerin diller arası paylaşımı için ortaya çıkmış bir araç olan çeviri eylemi, artık kendi içinde bir felsefeler silsilesi ve farklı bakış açıları oluşturulan yeni bir zemine taşınmıştır. Bunu takip eden yüzyıllarda daha farklı yaklaşımlar da ortaya

çıktı. 4. ve 5. yüzyıllarda yaşayan Hieronymus, ilk kez, yapılacak çeviri için seçilecek yöntemin metne göre belirlenmesinden bahsetmiş ve adeta modern dönemde baştan kurgulanacak temel çeviribilim kuramlarının basit bir modelini oluşturmuştur.

Buraya kadar bahsedilenlerden çıkarılabileceği üzere çeviri temel bir ihtiyaca binaen ortaya çıkmış, insanlık tarihinin her evresinde dönemin ihtiyaçlarınca şekillendirilerek temel ihtiyaç seviyesinin üzerine çıkıp görece derinlik kazanmış ve bir eşikten sonra fikir farklılıklarının ortaya çıktığı, yeni yöntem ve yaklaşımların tartışıldığı bir sahaya ulaşmıştır. Bunlara eklenmesi gereken bir diğer husus ise çeviride yaşanan zorluklar ve bu zorlukların da yine döneme göre değişiklikler göstermesidir.

Orta Çağda kilisenin egemen olduğu otoriter Avrupa tablosunda, en büyük faaliyet sahalarından biri yine dini metinler olan çeviri, Skolastik düşüncenin etkisi altında kalmıştır. Bu dönem bir yandan çevirinin yaygınlaşmasını sağlarken diğer yandan onu tek bir açıdan bakmaya zorlayarak gelişimini geciktirmiştir (Yücel, 2007:34). Kilise bu dönemde kutsal metinlerin doğrudan Tanrı tarafından yazılmış metinler olduğu savından dolayı bu metinlerin çevirisi sırasında çevirmenin hiçbir şekilde kaynak metinden uzaklaşmaması üzerinde ısrarcı ve tavizsiz bir duruş göstermiştir. Çünkü İncil'i oluşturan kutsal metinlerde kaynak dilin, metin içerikleri gibi bir kutsiyet taşıdığı savunulmuştur. Bu anlayış neticesinde, yaptığı kutsal metin çevirisi nedeniyle cezalandırılan çevirmenler (bkz. William Tyndale) olmuştur; Orta Çağın sonunda Luther'in yaptığı Almanca İncil çevirisine kadar da bu durum benzer şekilde devam etmiştir. (Can, 2015:163). İşte bu çevirinin bünyesinde taşıyabileceği başlıca zorluklara dair verilebilecek belirgin bir örnektir.

Çevirinin taşıdığı zorluklardan bir diğeri ise kaynak dil ve hedef dil arasında yapısal farklılıklar bulunmasıdır. Bazı dillerde özne başta, tümleçler ortada ve fiil sondayken bazı dillerde özneden sonraki sıralama farklılaşır ve hatta kimi dillerde özne cümlemin sonunda bulunur. Bu özellikle andaş sözlü çeviri sırasında sıkıntı yaşatacak bir çeviri sorunudur (Ersoy, 2012:177). Örneğin Türkçe ile Batı Avrupa Dillerinden biri arasında yapılacak bir andaş çeviri sırasında cümlemin başını çevirirken devamında gelecek ifadeye ilişkin kritik bir belirsizlik oluşması çevirmeni zorlayacaktır.

Çeviriye ilişkin ele alınması gereken bir başka konu çevirinin, diğer her alan gibi içinde bulunduğu dönem, coğrafya ve sosyoloji ile bunların dinamiklerine göre şekillenmesidir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin çöküşüne giden süreçteki Tanzimat Dönemi ve Türkiye

Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki atılım dönemlerinde çeviri faaliyetleri yoğunlaşmıştır (Can, 2015:1). Bu yönelimin ortaya çıkaran, Sanayi Devrimi sonrası batı dünyasında yaşanan ilerlemeyle arada oluşan mesafeyi kapatmak ve çağı yakalayabilmektir. Özellikle dönemin gerek sosyal gerekse siyasi anlamda revaçta olan kesim ve zihniyetinde görülen bu eğilim, Can'ın yukarıda atıf yapılan çalışmasında da ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere ideolojik çeviri kavramıyla bağdaşır. Yine bu zaviyeden bakarak verilebilecek bir başka güzel örnek Brezilya'da görülen “avangart çeviri” anlayışıdır.

Sömürgeci kurtulmuş bağımsız Brezilya'da 1920'li yıllarda kendisini gösteren kültürel öze dönme arzusu ve özgünlük arayışı başta edebiyat olmak üzere kendisini her sahada hissettiriyordu. Ülkelerini sömüren yabancıların, onlara kendi kültürlerini empoze etmiş olması ve sömürge şartları altında baştan şekillenen ezilmiş bir Brezilya imajı elbette Brezilya halkını rahatsız ediyordu ve bu rahatsızlık doğal olarak edebiyat ve diğer kültürel sahalarda bir tepkiye dönüşerek vücut bulmuştu. 1960'lı yıllara gelindiğinde hem yazar hem de çevirmen olan Campos kardeşler üçüncü dünyaya yönelik bir çeviri modeli önerir; bu modelde kaynak ve çeviri metinler arasındaki otoriter ve hiyerarşik ilişki ortadan kaldırılır, çevirmen ve hedef kültür kendi kimliğinden arınmak zorunda kalmaz (Tanyeri, 2003). Routledge Encyclopedia of Translation Studies kitabında bu hareketin sadece Brezilya'da değil Brezilya dışında da konuşulması gereken bir durum olduğundan bahsedilir (Barbosa ve Wyler, 1997:332).

Görüldüğü üzere çeviri çok ilkel bir düzlemde ortaya çıkmış olmasına rağmen çok boyutlu seviyelere ulaşmış, din, ideoloji, edebiyat ve kültür başta olmak üzere toplumlar için hayati olan birçok kavramla yakın bir temas sağlamıştır. Sonraki bölümde çeviriye dair yaklaşımlarla ilgili olarak daha akademik bir çerçevede bilgiler sunulacaktır.

1.2. Çeviri Kuram, Yaklaşım ve Yöntemleri

Çağlar geçip modern döneme ulaşıldığında çeviri dünyasındaki fikirler de gittikçe gelişmiş ve daha somut, daha ayrıntılı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Çeviride dikkat edilmesi gereken hususlar irdelenirken kelimesi kelimesine mi yoksa anlama göre mi çeviri yapılmasına ilişkin sorular ve tartışmalar, ortaya çıkardıkları birikim sayesinde artık yerini; metnin türü ve yazılma amacına göre nasıl bir aktarım yapılmasının uygun olacağı, aktarılabilecek içeriğin yanında üslubu da hedef kitleye aktarmanın ne kadar önemli ve gerekli olduğu, bazı metinlerin yapı ve üslup itibarıyla gerçek anlamda çevrilebilir

olup olmadığı gibi daha geniş bir perspektiften bakarak sorulan yeni sorulara bıraktı. Tez çalışmasının bu kısmında modern döneme ait bu çeviri yaklaşımlarına ve devamında ise çeviribilimin müstakil bir bilim olmak için ihtiyaç duyduğu bilimsel altyapıyı geliştiren kuramlara değinilecektir.

1.2.1. Modern Çeviri Yaklaşımları

Modern çeviri yaklaşımlarından bahsedildiğinde ilk bahsedilebilecek isimlerden biri Eugene Nida'dır. Amerikalı bir dilbilimci olan Nida, 1964 yılında yayınlanan *Towards a Science of Translating* (Bir Çeviri Bilimine Doğru) isimli kitabından dolayı çevirinin bir bilim olarak anılmasının öncülerinden biri olarak görülür. Ancak Nida, İncil çevirisinde karşılaşılan sorunlardan yola çıktığı bu kitapta sadece çeviri süreci sırasındaki sorunlardan bahseder ve buradaki "bilim" kelimesi sadece çeviri sürecini kapsar (Yazıcı, 2005:16).

Nida, çevrilecek olanın dilbilgisel yapılardan ibaret olmayıp belirli bir etkiyi ve içeriği ileten metinler olduğunu ifade eder. Buradan çeviri ve özgün metin arasındaki ilişkiyle birlikte eşdeğerlik kavramı öne çıkar (Pekcoşkun Güner, 2020:1814). Nida eşdeğerlik kavramını biçimsel eşdeğerlik ve devingen eşdeğerlik olmak üzere ikiye ayırır. Biçimsel eşdeğerlik anlayışıyla yapılan çeviride kaynak metnin biçimsel özellikleri korunmaya çalışılır. Devingen eşdeğerlikte ise çevirmen, kaynak metnin okuyucuda oluşturmayı hedeflediği etkiyi erek kitlede oluşturmayı hedefler. Bir başka ifadeyle devingen eşdeğerlikte çevirmen yazarın üslubunu da aktararak, aynı duyguları aynı düzeyde bir coşkuyla ve aynı sosyolojik ağızla yaşatmayı hedefler. Stolze, Nida'nın bu sınıflandırmasında biçimsel eşdeğerliği Schleiermacher'ın yabancılaştıran çeviri yöntemine benzetirken, devingen eşdeğerliği ise Luther'in Almancalaştırma yöntemine benzetir (Stolze, 2013:105). Nida, 1969 yılında C. Russell Taber ile beraber yayınladığı *The Theory and Practice of Translation* (Çeviri Kuramı ve Uygulaması) adlı kitabında çeviri için çözümleme, aktarım ve sonuç olmak üzere üç adımlı bir model açıklar (Pekcoşkun Güner, 2020:1814).

Rus dilbilimci Roman Jakobson, günümüzde çeviri alanında akademik çevrelerin hala üzerinde durduğu bir diğer isimdir. Jakobson, çeviriyi üç ayrı sınıfta tanımlar. Bunlar dil içi çeviri (açıklama), diller arası çeviri (gerçek anlamıyla çeviri), göstergeler arası çeviridir (dönüştürme). Nida ve Taber gibi Jakobson da diller arası eşdeğerlik sorununa

dikkat çeker (Pekcoşkun Güner, 2020:1814). Ona göre çevirinin yapılabilmesi için kaynak ve hedef dil arasında eşdeğerliğin olabildiğince sağlanması gerekir. Jakobson'un burada dikkat çeken savlarından biri, şiirin çevrilemez oluşudur. Şiirin sahip olduğu edebi yapı ve şairin üslubu asla kaynak dil okuyucusuna aktarıldığı gibi aktarılamayacağı için şiir çevrilemeyeceğini savunur. Jakobson bunu kendi ifadeleriyle şu şekilde açıklar:

“Şiirde dilsel eşitlikler metnin kurucu ilkesi düzeyine yükseltilmişlerdir. Sözdizimsel ve biçimbilimsel kategoriler, kökler, ekler, sesbirimler ve bunların bileşenleri (ayırıcı özellikler) -kısacası dilsel kodun tüm kurucu öğeleri- karşı karşıya, yan yana gelirler, benzerlik ve aykırılık ilkesine göre bitişiklik ilişkisine sokulurlar ve böylece doğru bir anlam iletirler. Sesbilimsel benzerlik bir anlam yakınlığı izlenimi bırakır. Sözcük oyunu ya da bana daha kesin görünen ve daha çok uzmanlara özgü bir terim kullanacak olursak, ses benzeşmesi şiir sanatına egemendir; bu egemenlik mutlak ya da sınırlı olsun, şiir, tanımı gereği çevrilmezdir (...) Artık gelenekselleşmiş bir deyiş olan Traduttore, traditore'yi "çevirmen bir haindir" diye çevirmemiz gerekseydi, İtalyanca deyişi ses benzeşmesi açısından değerinden yoksun bırakırdık. (Jakobson, 2012: 66)”

Alman düşünür ve eleştirmen Walter Benjamin *Die Aufgabe des Übersetzers* (Çevirmenin Görevi) başlıklı makalesinde edebi çeviri üzerine yorumlarda bulunur. Biçemi içerikten daha çok önemseyen Benjamin, çevirmenin görevinin yabancı metnin "bir şeyi anlatma şeklini" kendi dilinde vermesi gerektiği olduğunu söyler (Pekcoşkun Güner, 2020:1816). Benjamin bu konudaki fikirlerini şöyle izah eder:

“Gerçek çeviri saydamdır; yapıtın aslını saklamaz, onun saçtığı ışığı kesmez. Tersine, salt dilin, sanki kendi ortamıyla güçlenmişçesine, özgün yapıtı çok daha güçlü biçimde aydınlatmasına olanak sağlar. Bu, her şeyden önce sözdizimin sözcüğü sözcüğüne çevrilmesiyle gerçekleşir; bu yol, çevirmenin ana ögesinin tümce değil, sözcük olduğunu kanıtlar. Çünkü tümce, özgün yapıtın dili önüne dikilen bir duvardır, sözcüğü sözcüğüne çeviri ise sütunlu bir geçittir. (Benjamin, 2012: 32-33)”

Peter Newmark 1981 ve 1988 yıllarında olmak üzere iki kez yayınlanan *A Textbook of Translation* isimli kitabında çevirinin kuramsal alanıyla uygulama alanını iki ayrı bölüm olarak ele alır. Birinci kısımda metin çözümlemesinden başlayıp çeviri eleştirisine kadar farklı kısımlardan bahsederken ikinci kısımda seçilmiş belli çeviri örneklerine yer vermiştir. Newmark, yazılarıyla çevirmenlere kendilerini iyi birer çevirmen yapmayı vadetmediğini, kendisinin sadece belli hususlarda yol gösterebileceğini ifade eder (Yazıcı, 2005:98). Newmark'ın önerdiği metin çözümlemesinde metin her özelliğiyle

önden incelenip tanımlanmalıdır ve bu çevirinin bir ön koşuludur. Bu kısımlarda Newmark çevirmenin kaynak metni esas alması gerektiğini sıklıkla hatırlatır. Buradan ve benzer ifadelerinden hareketle Newmark'ın kaynak odaklı bir yaklaşımı benimsediği ortadadır (Yazıcı, 2005:99). Newmark anlamsal ve iletişimsel olmak üzere iki tür çeviri yönteminden bahseder. Anlamsal çeviride hedef dilin elverdiği kadar kaynak metnin sözdizimsel anlamsal yapısının korunması istenir. İletişimsel çeviri ise yine Newmark'ın kendi ifadesiyle “akademik amaçlı” olup çeviriyi basite indirger ve okuyucunun iletiyi anlayabilmesine dikkat eder (Yazıcı, 2005: 101-103). Genel yaklaşımlarına bakılarak Newmark'ın çeviribilime dilbilim perspektifinden baktığı ve çeviribilim kuramlarına mesafeli olduğu görülür.

Bu kısımda çeviribilime doğru gelen süreçte ve çeviribilimin artık ismiyle anılıp oluşturulmaya başladığı süreçte öne çıkan ve bugün hala gündemde olan başlıca çeviri yaklaşımlarına yer verilmiştir. Takip eden kısımda çeviribilimin yeni bir zemin kazanmasından ve kuramsal olarak gelişmesinden bahsedilecek olup başlıca kuramlara yer verilecektir.

1.2.2. Çeviribilim ve Çeviri Kuramları

Bugün Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren üniversite bölümlerinde de öğrencilere anlatıldığı üzere çevirinin bir bilim olarak tanınmasının öncüsü, genel kabul gören görüşe göre James Holmes olmuştur. 1972 yılında Danimarka’nın başkenti Kopenhag’da gerçekleştirilen Uygulamalı Dilbilim Kongresi’nde duyurduğu *On The Name and Nature of Translation Studies* (Çeviribilimin Adı ve Doğası Üzerine) adlı çalışmasıyla Holmes, çevirinin de hem uygulamalı hem kuramsal kısımlardan oluştuğunu öne sürmüştür. Bu gelişmeyle birlikte özellikle 1980’lerden itibaren çeviri alanındaki kuramsal çalışmalar hız kazanmıştır (Pekcoşkun Güner, 2020:1801).

Kuramlara geçmeden önce yer verilmesi gereken bir husus “çeviri biliminin” adı üzerine yapılan tartışmalar ve belirtilen fikirlerdir. Her ne kadar bizzat kendi ortaya koyduğu isim “çeviribilim” şeklinde bir Türkçe karşılık bulmuş olsa da, Holmes bu noktada çevirinin matematik, fizik vb. gibi somut sonuçlar sunan bir disiplin olmadığını, bu yüzden sosyal bilimlerde kullanılan ve Türkçe karşılığı “çalışmalar/incelemeler” olan “studies” ifadesinin isimlendirme için uygun olacağını savunmuştur (Yazıcı, 2005:17). Amerikan çeviri çevrelerinde bu disiplin çeviri çalışmaları/incelemeleri şeklinde anılırken Alman

ekolünde doğrudan çeviribilim ismi kullanılır. Türkiye’de de bu alan üzerine eğitim veren yükseköğretim programları çeviribilim ismini taşır ancak bu ismin tercih edilmesini Holmes’ün önermesine karşı bir duruş olarak değerlendirmemek gerekir.

James Holmes’ün çeviribilimin kuruluşunda yaptığı önemli katkılardan biri onun inceleme sahasının çerçevesini çizmesidir. Holmes Kopenhag’daki bildirisinde çeviribilimin kendini kanıtlamak için diğer disiplinleri takip etmesi gerektiğini söylemiştir. Ona göre çeviribilimin başarısı diğer disiplinler gibi uygulama ve kuram alanları arasındaki iletişimi geliştirerek mümkün olacaktır (Holmes 1988: 53-64). Holmes çeviribilimin çalışma sahasını salt ve uygulamalı olmak üzere ikiye böler. Salt çeviribilim de kendi içinde betimleyici alan ve kuramsal alan şeklinde ikiye ayrılır. Betimleyici çeviribilim çalışmalarının altında ürün odaklı, işlev odaklı ve süreç odaklı çalışmalar bulunur. Holmes’ü takip eden çeviribilim kuramcıları, bu sınıflandırmayı dikkate almışlardır.

1.2.2.1. Çoğul Dizge (Polysystem) Kuramı

Çoğul dizge kuramı çeviribilimin en önde gelen kuramlarından biri olup, Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilmiştir. Çoğul dizge kuramı, çeviri kuramını ilk kez devingen bir sistem içerisinde değerlendirdiği için çeviribilime yeni bir perspektif sunmuştur (Okuyan, 2012:63). Even-Zohar’a göre çoğul dizge içerisinde yer alan dizgeler alt ve üst olmak üzere ayrılır ve bunlardan biri tutucu diğeri ise yenilikçi bir eğilimdedir; hangisinin alt hangisinin üst olduğu ise değişkendir.

Routledge Encyclopedia of Translation Studies isimli kitapta Çoğul dizge Kuramı’ndan bahsedilen bölümde, çoğul dizge içindeki farklı katman ve alt grupların arasında hakim konuma gelmek için bir rekabet olduğundan bahsedilir. Even-Zohar’ın kuramında tanımlanan çoğul dizgede ne kadar okunduğuna ve rağbet görüp görmediğine bakılmaksızın tüm yazın türlerine yer verilir (Okuyan, 2012:64).

1.2.2.2. Toury ve Betimleyici Çeviri Çalışmaları

Betimleyici çeviri çalışmaları Toury’nin, Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramını geliştirmeye başlaması ile ortaya çıkmıştır. Toury, aynı zamanda Holmes’ün haritası üzerinden giderek betimleyici çeviri çalışmalarını daha ileri bir düzeye taşımıştır. Toury’nin bu noktada çeviribilim literatürüne belki de en önemli katkısı çeviri normları

kavramıdır. Bu normlar çevirmenin çeviri süreci öncesinde ve çeviri sürecinde aldığı özel kavramlar olarak tanımlanabilir. Her çevirmenin kendine özgü normları olmakla birlikte çevirmenler bu normlarla topluma hizmet eder ve toplumun durumuyla eğilimlerini göz önünde bulundurarak bu normları değiştirebilir. Toplumun sosyo-kültürel şartlarını dikkate alan çevirmen, bu şartlar uyarınca farklı normlar üzerinden farklı stratejiler tercih edip farklı çeviriler ortaya çıkarabilir.

Norm, çeviri sürecinde neyin yapıldığını, bir alt dizge içerisinde neyin doğru, neyin yanlış kabul edileceğini açıklar. Normlar, her koşulda uyulması gereken normatif kurallar olmayıp çevirmene yol gösteren kabul görmüş fakat dinamik değerlerdir. Çeviri, iki dil ve kültür dizgesiyle birlikte normlardan meydana gelir. Çevirmen normları belirlemeden önce, kaynak metnin kaynak kültürdeki konumunu dikkate almalıdır. Böylece oluşacak metnin hedef kültürdeki konumu da normlarla belirlenir. Her kültürün normları birbirinden farklı olabilir çünkü normları var eden, ait oldukları dizgedir.

Toury'nin çalışmaları erek odaklı çeviri tartışmalarını yeni bir boyuta taşır. Artık kaynak metin kendi dizgesine yönelik olarak ona uygun normlarla üretilmiş bir ürün olarak değerlendirilir ve erek kitle için çeviri ile yeni normlara uygun şekilde yeni bir ürün üretilir. Toury çeviriyi iki ayrı çoğuldizge arasındaki aktarım olarak görür. Bu bağlamda çevirmenin ortaya çıkaracağı ürün iki kimlikli olmalıdır; hem bir yazın çevirisi hem de erek dizge içerisinde de yeri olan bir çeviri yazın örneği (Okuyan, 2012:62).

1.2.2.3. Çeviri Eylemi Kuramı

Finlandiyalı çeviribilimci Justa Holz-Mänttärri, her eylemin bir amacı olduğu esasına dayanarak kendi kuramını ortaya koymuştur (Okuyan, 2012:65). Holz-Mänttärri, toplumdaki iş bölümünün bir sonucu olarak çevirmene de toplum tarafından bir görev verildiğini ileri sürer. Çevirmenin, gerçekleştireceği çeviri eylemi için izleyeceği yolu, kendisine bu görevi veren toplumun buradaki amacına ve normlarına göre belirlemesi gerektiğini ifade eder. Ona göre çevirmen, çeviri eyleminde yalnız olmayıp iş bölümüne dayalı toplumun farklı aktörleri onun yardımındadır. Çevirmenin görevi bu aktörleri ve erek metni yönlendirerek kullanabileceği kaynakların hepsini ekonomik biçimde tamamlamaktır. Holz-Mänttärri bu bağlamda çevirmeni karar alma yetkisine sahip ve sorumluluğu üstlenen bir uzman olarak tanımlar (Okuyan, 2012:65-66).

1.2.2.4. Skopos Kuramı

Skopos kuramı Hans Vermeer ve Katharina Reiss tarafından geliştirilmiş ve ismini Yunanca “amaç” anlamına gelen sözcükten almıştır. Skopos kuramı amaç ve dolayısıyla erek odaklı bir çeviri yaklaşımı olup bu alandaki önemli kuramlardandır. Skopos kuramı her eylemin bir amaca yönelik olduğunu, bu durumda çeviri de bir eylem olduğu için onun da bir amaca yönelik olduğunu anlatır. Skopos kuramından bahsedilirken Vermeer ile birlikte Katharina Reiss’ın da adı anılmaktadır. Zira hem kuramın çıkış noktası olarak Reiss’ın metin sınıflandırması ve metin odaklı yaklaşımı gösterilir hem de Vermeer ve Reiss bu kuramı kaleme alma üzerine çalışmalarını önemli ölçüde birlikte yapmışlardır. Reiss’a göre ortaya konacak çeviri metnin üretilmesinde izlenecek yolun belirleyicisi kaynak metnin türüdür (Ersoy, 2012:62). Katherina Reiss’ın metin sınıflandırması ise şu şekildedir:

1. Bilgilendirici metinler (Bilgi içerikli olup alıcıyı bilgilendirmeyi amaçlayan metinler)
2. Anlatımcı metinler (Duygu temalı, özgün ifade biçimlerine sahip, edebi türdeki eserler)
3. İşlemsel metinler (Reklam çalışmaları gibi alıcıyı bir davranışa yönlendirmeyi amaçlayan metinler)
4. İşitsel araçlı vurgulu metinler (Radyo konuşması, şarkı gibi işitsel etki üzerine kurgulanmış metinler)

(Ayrıntılı bilgi için bkz. Bıçkıcı, 2016:31)

Skopos kuramına göre bir çeviri birden fazla amaca göre yapılabilir ve her amaç doğrultusunda ortaya çıkacak çeviri ürün farklı olur. Herhangi bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilen çeviri sonucu oluşan metin tekrar kaynak dile çeviri yoluyla aktarıldığında ortaya ilk baştaki özgün metinden başka bir metin çıkabilir. Dolayısıyla çeviri geri döndürülemez bir eylemdir. Reiss ve Vermeer için Skopos kuramının merkezinde işlev kavramı bulunur. Vermeer bu yaklaşıma ait üç kural öne sürmüştür. Bunlar Skopos kuralı, çeviri metnin erek ortamla uyumlu olması kuralı ve sadık olma kuralıdır (Ersoy, 2012:86).

Çalışmanın bu kısmında çeviribilimin kuruluşu, müstakil bir bilim olması için atılan temel ve bunun üzerine inşa edilecek kuramsal altyapı kapsamında ortaya çıkarılan başlıca kuramlara yer verilmiştir. Bundan sonra gelen ve literatür taraması bölümünün

sonu olan kısımda çalışmanın esas konusunu teşkil eden Vinay ve Darbelnet'nin geliştirdiği çeviri yöntemleri açıklanacaktır.

1.2.3. Vinay ve Darbelnet ve Çeviri Yöntemleri

Jean Paul Vinay ve Jean Darbelnet, dil üzerine aldıkları eğitim sonra hem Fransa ve Kanada'nın farklı eğitim kurumlarında dersler vermiş hem de özellikle çeviri konusunda bugün akademik çevrelerde hala dikkate değer bulunan ve çalışmalara konu ya da araç olmaya devam eden önemli yaklaşımları literatüre kazandırmışlardır. İlk kez 1958 yılında yayınlamış oldukları *Stylistique comparée du français et de l'anglais* isimli kitap, 1995 yılında düzenlenmiş ve *Comparative Stylistics of French and English A methodology for translation* ismiyle İngilizce olarak yayınlanmıştır. Kitapta genel olarak biçembilim, kelime bilgisi, çeviri yöntemleri ve benzer birçok öge hakkında zengin ve kullanışlı bir muhteva mevcuttur.

Söz konusu kitapta Vinay ve Darbelnet tarafından sınıflandırılarak açıklanan ve bu çalışmanın yapısında önemli bir yere sahip olan çeviri yöntemleri doğrudan çeviri yöntemleri ve dolaylı çeviri yöntemleri olmak üzere iki ana sınıftan oluşup toplam yedi tanedir. Doğrudan çeviri kendi içinde ödünçleme (*borrowing*), öyküntü (*calque*) ve birebir (kelimesi kelimesine) (*literal*) çeviri olmak üzere üçe ayrılır. Dolaylı çeviri ise aktarma (yer değiştirme) (*transposition*), düzenleme (*modulation*), eşdeğerlik (*equivalence*) ve uyarlama (*adaptation*) olmak üzere dörde ayrılır.

1.2.3.1. Doğrudan Çeviri

Genel bir ifadeyle, çevirisi yapılacak içeriklerin doğrudan, herhangi bir yapısal farklılık olmaksızın hedef dile geçirilebildiği durumlarda yapılan çeviri doğrudan çeviridir. Bunlar kaynak dildeki ifadenin hedef dildeki karşılığı ile arasında ya yapısal benzerlik ya da dilötesi benzerliğin görüldüğü durumlarda mümkün olur. Ancak bazı durumlarda çevirmen hedef dilde bazı muadil ögelerle doldurulabilecek boşluklar da bulabilir (Vinay ve Darbelnet, 1995:31).

1.2.3.1.1. Ödünçleme (Borrowing)

Görülen bir boşluğun -özellikle dilötesi olanların- üstesinden gelmek için ödünçleme en basit çeviri yöntemidir. Kaynak dildeki bir ifadenin (bir kelime veya kelime grubu)

olduğu gibi aynı okunuş veya yazılış ile, mümkünse hedef dilin sesletim biçimine uyum sağlayarak hedef dile aktarılmasıdır. Vinay ve Darbelnet, eğer çevirmen stilistik bir etki oluşturma amacıyla kullanmıyorsa ödünçlemeye başvurulmasının herhangi bir şekilde tartışma konusu haline gelmeyeceğini ifade eder (1995:31). Özellikle teknik kavramların, erek kültüre yabancı olup bu kültürde bilinmeyen öğelerin çevirilerinde ve benzer durumlarda sıkça ödünçleme yöntemine başvurulur. Dile iyi yerleşmiş ve görece daha eski olan bazı ödünçlemeler o kadar yaygın kullanılır ki artık ödünç alınmış kelimeler gibi görünmezler ve hedef dilin kendi lügati içerisinde var olan ifadelermiş gibi algılanmaya başlarlar. En sık görülen ödünçlemelerin genellikle teknolojik kavramlar, yabancı yiyecek ve içecek isimleri, sanatsal terimler, para birimleri gibi öğelerde görüldüğünü söylemek mümkündür.

Türkçede de diğer dillerde olduğu gibi birçok ödünçleme örneği görmek mümkündür. Bir dildeki ödünçlemeler o dilin sahibi olan medeniyetin temasta bulunduğu diğer medeniyetleri, bu ilişkilerin çeşitliliğini ve tarihini gösterir niteliktedir. Bu bağlamda Türkçenin bünyesinde bulunan ödünçleme sözcüklere bakıldığında Arapça, Fransızca, Farsça, İtalyanca ve İngilizce başta olmak üzere birçok dilden farklı miktarlarda sözcük karşımıza çıkar. Bu grupta en çok kelime alınan Arapçanın etkisinin Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden beri süre gelen temaslara, Fransızcanın etkisinin 1789'daki Fransız Devrimi sonrasında Fransız kültürünün popüler kültür haline gelmesine, İngilizcenin etkisinin ise II. Dünya Savaşı sonrası ABD'nin süper güç haline gelmesine dayandığı söylenebilir (Durmuş, 2010:6-10). Türkçe üzerinden verilebilecek ve yaygın olarak kullanılan ödünçleme örnekleri aşağıdaki gibidir:

Fransızca ödünçlemeler: randevu (*rendez-vous*), ruj (*rouge*), kuaför (*coiffeur*), kalorifer (*calorifère*), televizyon (*télévision*), telefon (*téléphone*), mizansen (*mise en scène*), mizanpaj (*mise en page*), şimendifer (*chemin de fer*) vb.

İngilizce ödünçlemeler: hamburger (*hamburger*), kola (*kola*), Dolar (*Dollar*), internet (*internet*), boykot (*boycott*), self-servis (*self-service*), *freelance*, *network*, *duty free*, *offshore* vb. (son örnekler Türkçede de İngilizce yazılışları ve okunuşları ile yaygın olarak kullanılmakta olduğu için sadece orijinal halleri verilmiştir)

Diğer bazı dillerden örnekler: pizza (*İtalyanca, pizza*), kral (*Sırpça, kral*), kilise (*Yunanca, ekklesia*), semaver (*Rusça, samovar*), namaz (*Farsça, namaz*), cami (*Arapça, cami*) vb.

1.2.3.1.2. Öyküntü (Calque)

Öyküntü, kaynak dildeki bir ifade biçiminin alınarak hedef dile aktarıldığı özel bir ödünçleme biçimidir. Burada söz konusu ifadenin ögeleri kaynak dildeki kullanım biçimiyle alınıp kelimesi kelimesine çevrilerek hedef dile aktarılır (Vinay ve Darbelnet, 1995:32). Ödünçlemede olduğu gibi öyküntü yoluyla bir dile giren ifadeler de hedef dil konuşucuları tarafından kabul edilip uzun bir süre varlığını koruyarak o dilin kendisine ait ögeler gibi algılanmaya başlayabilir. Bu yöntem kullanılırken hedef dilin sözdizimsel yapısına uyum sağlanabileceği gibi kaynak dildeki yapısal durum korunarak hedef dile yeni bir yapı da tanıtılabilir. Öyküntü yöntemiyle bir dilin söz varlığının genişletildiğini söylemek mümkündür (Uysal, 2013:115).

Öyküntüler çoğu zaman bir kelimeden ya da iki kelimelik kısa öbeklerden oluşsa da daha uzun yapılarda ve hatta cümle düzeyinde olan öyküntülere de sıkça rastlamak mümkündür. Aksan, özellikle 1970’lerden sonra televizyon ve sinema sayesinde İngilizcenin tüm dünyada artmakta olan etkisinin Türkiye’de de kendini göstermesi, Türkiye’de ise kimi zaman film çevirilerinin özensiz yapılması gibi nedenlerle birçok anlatım kalıbının, aslında Türkçede başka türlü ifade edilmesi mümkün olduğu halde, dile yerleşmiş olduğunu ifade eder (2004:42). Bunun devamında Aksan bazı örnekler de ekler: “*bir şans daha vermek*” (İng.: *to give one more chance*), “*Karım iyi bir aşçıdır*” (İng.: *My wife is a good cook*). Buradaki ikinci örnekte Aksan bu ifadenin aslında Türkçe “Eşim iyi yemek pişirir” şeklinde ifade edilebileceğini vurgular. Öyleyse buradan şu yorum çıkarılabilir; yukarıda bahsedildiği üzere Uysal’ın söylediği gibi öyküntü dil varlığını genişletmeye yardımcı olurken Aksan da özensiz film çevirileri konusunda belirttiği üzere dilin mevcut varlığında gereksiz değişikliklere yol açabildiği de doğrudur. Bu noktada varılabilecek en doğru sonuç her araç gibi bu adı geçen öyküntü yöntemi de kullanım biçimi ve amacına göre dile ve o dilin kullanıcılarına hem olumlu hem de anlatılan şekilde olumsuz bir etki gösterebilir.

Türkçe, 18. ve 19. yüzyıldan bu yana devam eden batıya öykünme akımının etkisiyle, erken cumhuriyet yıllarındaki Arapça kelimeleri Türkçeleştirme hareketinin etkisiyle, sinemanın etkisiyle ve tüm dünyanın içinde bulunduğu, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin takip edilemez bir hızla ilerlediği bu dönemin doğası gereği kimi zaman birçok yabancı kelimeyi bünyesine almakta, sıklıkla da mümkün olduğunca öyküntü

yöntemine başvurarak bu kelimeler için daha yerli karşılıklar üretmeye devam etmektedir. Türkçede yaygın olarak kullanılan öyküntüler için aşağıdaki örnekler verilebilir:

<u>Orijinal ifade (Kaynak dil)</u>	<u>Türkçe öyküntü</u>
<i>science-fiction</i> (İngilizce)	<i>bilim-kurgu</i>
<i>credit card</i> (İngilizce)	<i>kredi kartı</i>
<i>honeymoon</i> (İngilizce)	<i>balayı</i>
<i>Wish me luck!</i> (İngilizce)	<i>Bana şans dile!</i>
<i>Cold War</i> (İngilizce)	<i>Soğuk Savaş</i>
<i>beynelmilel</i> (Arapça)	<i>uluslararası</i>
<i>fevkalbeşer</i> (Arapça)	<i>insaniüstü</i>
<i>chemin de fer</i> (Fransızca)	<i>demiryolu</i>

1.2.3.1.3. Birebir (Literal) çeviri

Birebir ya da diğer ismiyle kelimesi kelimesine çeviri, çevirmenin görevinin sadece kaynak dildeki ifadeyi hedef dilin dilbilgisi kuralları ve ifade şekillerine uygun olarak aktarmakla sınırlı olduğu doğrudan aktarma şeklindeki çeviri yöntemidir (Vinay ve Darbelnet, 1995:33). Birebir çevirinin tersine de çevrilebilen ve kendi içinde bütün olan tek yöntem olduğunu söyleyen Vinay ve Darbelnet, bunun özellikle aynı dil ailesine mensup olan dil çiftlerinde daha yaygın görülebildiğini, bu dilleri konuşan toplumların aynı kültürü paylaşması halinde ise bu yaygın kullanımın daha da artabileceğini belirtir (a.g.e., s.34).

Birebir çeviri ya da başka bir adıyla kelimesi kelimesine çeviri, her toplumda çevirmen olmayan ve çeviriyle ilgili asgari düzeyde bilgiye sahip olan herkesin, çeviri denince ilk aklına gelen yöntemdir. Bununla birlikte çeviri yapmaya yeni başlamış, henüz tam anlamıyla bir eğitim almamış bir çevirmenin de ilk tecrübelerini yaşarken en çok bu yönde eğitim göstereceğini tahmin etmek mümkündür. İşte özellikle bu şekilde çeviriye yeni başlayacak kişiler için burada altı çizilmesi gereken husus şudur; birebir çeviride

genellikle kaynak metin içerisinde anlamın önemli bir unsuru olan bağlam göz ardı edilerek kelimeler birbirinden ve bütündeki bağlamdan bağımsız olarak çevrilir. Bu bir çevirmen için birçok hayati hataya yol açacaktır. Elbette birebir çeviri yaygın bir biçimde ve doğru şekilde kullanılabilir ancak bir çevirmen, çevireceği her metinle ve o metnin ait olduğu alanla ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olmalıdır. Bunun için çeviriye başlamadan önce bir ön araştırma yapmalı, çeviri sırasında da yine araştırmalara başvurması gereken noktaları iyi tespit etmelidir. Bu bilgi birikimi ve araştırmacılık özelliklerinin yanı sıra çevirmenliğin doğası gereği hem anadiline/hedef dile hakim olmalı hem de kaynak dili iyi bilmeli, her iki dilin atasözleri, mecazları, dil ötesi işlevleri hakkında kendini yetiştirmiş biri olarak bu iki dilin kültürlerini de iyi tanımalıdır.

Çevirmen yukarıda da tanımlanan gereklilikleri yerine getirmek için gayret göstermezse yaptığı çeviri sonrasında olumsuz bir manzara ortaya çıkacaktır. Söz gelimi bir dilin bünyesinde bulunan ve kelimelerin asıl anlamından öte işlevler yerine getiren ifade biçimleri sadece birebir çeviri yoluyla aktarılmaya çalışıldığında hedef dil okuyucusu/dinleyicisi verilen mesajı çok büyük olasılıkla anlamayacaktır, ayrıca anlamın aktarılamaması dışında gülünç, rencide edici ya da olumsuz intiba bırakacak herhangi bir yanlış anlam da hedef kitleye istemsizce aktarılmış olabilir.

Yukarıda birebir çeviri yönteminin aynı dil ailesine ait dillerde daha yaygın ve kullanışlı olduğu belirtilse de her dil çiftinde mutlaka bu yöntemin kullanılabileceği birçok ifade bulunur. Türkçe (Tr), İngilizce (İng) ve Fransızca (Fr) arasında birebir çeviri için aşağıdaki gibi örnekler verilebilir.

Örnek: *Eviniz gerçekten güzel.* (Tr)

Your house is really beautiful. (İng)

Örnek: *Our students will join the contest and represent our school.* (İng)

Öğrencilerimiz yarışmaya katılacak ve okulumuzu temsil edecek. (Tr)

Örnek: *Şu köşeden sola dönün.* (Tr)

Tournez à gauche à ce coin. (Fr)

Örnek: *Est-ce que vous donnez-moi votre numéro de téléphone, s'il vous plaît ?* (Fr)

Bana telefon numaranızı verir misiniz, lütfen? (Tr)

1.2.3.2. Dolaylı Çeviri

Bazen yapısal ya da dilötesi farklılıklar dolayısıyla sözdizimsel düzeni ve hatta bazı sözcükleri değiştirmeden mevcut biçimsel etkinin hedef dile aktarılamadığı metinlerle karşılaşılır. Bu durumlarda daha nadir gibi görünen ve daha karmaşık çeviri yöntemleri kullanılır (Vinay ve Darbelnet, 1995:31). Vinay ve Darbelnet, yukarıda anlatılan üç yöntem denendikten sonra hala kabul edilemeyecek bir çeviri ortaya çıkıyorsa çevirmenin artık dolaylı çeviri yöntemlerine başvurması gerektiğini söyler (a.g.e., s.34). Burada kabul edilemeyecek ifadesiyle kastettikleri durumları aşağıdaki gibi sıralarlar.

Birebir çeviri sonucunda mesajın:

- i. başka bir anlam ifade etmesi,
- ii. anlamsız olması,
- iii. yapı olarak imkansız olması,
- iv. hedef dilin dilötesi tecrübesinde karşılığı olan bir ifade içermemesi,
- v. karşılığı olan ama başka bir bağlama giren bir ifade içermesi.

1.2.3.2.1. Aktarma/Yer Değiştirme (Transposition)

Kaynak metindeki bir ifadeyi hedef dile çevirirken asıl iletinin anlamını değiştirmeden bir ögenin yerine başka türde bir öge koymak olarak açıklanabilir. Başka bir deyişle kaynak metin hedef dile aktarılırken içerisindeki bir ya da birkaç kelimenin türü değişir (örneğin sıfat yerine isim, isim yerine fiil kullanılması gibi) ancak mesajın anlamı aynı kalır.

Aktarma yönteminde mesaj dilbilgisi yönünden değişim geçirirse de anlam aynı kalır, yani bu yöntemin tamamen hedef odaklı bir yöntem olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Kaynak metne temel düzeyde, sadece anlamı koruyacak kadar bağlılık söz konusu olup asıl amaç mesaj içeriğini hedef dile ve alıcıya uygun bir şekilde ifade edebilmektir. Aktarma yönteminin bu öne çıkan yöntemler arasında olmasının en büyük sebebi olarak dillerin birbirlerinden farklı dil bilgisi yapılarına (gramer) sahip olmaları ve bu bağlamda sözdizimlerinin farklı olması gösterilebilir. Bununla birlikte Vinay ve Darbelnet, aktarma yönteminin özel bir çeviri yöntemi olmasının yanı sıra dil içinde de kullanılabileceğini ifade eder (1995:36). O yüzden bu yöntem için doğrudan dil içi örnekler de vermek yerinde olacaktır. Aşağıda bulunan ve hem dil içi hem de diller arası bağlamda yer verilen aktarma örnekleri bu yöntemi daha anlaşılır kılacaktır.

Türkçe örnekler:

<i>Tek yaptığım sana yardım etmektir.</i>	<i>: Sana yalnızca yardım ettim.</i>
<i>Müzik konusunda ilgisi çok.</i>	<i>: Müziğe karşı büyük bir ilgi taşıyor.</i>
<i>Kimsede olmayan bir cesarete sahip.</i>	<i>: O herkesten daha cesur.</i>

Türkçe-İngilizce örnekler:

<i>Tek yaptığım sana yardım etmektir.</i>	<i>: I did nothing but helped you.</i>
<i>Müzik konusunda ilgisi çok.</i>	<i>: He is really interested in music.</i>
<i>Macera içinde yaşıyor.</i>	<i>: He lives an adventurous life.</i>

1.2.3.2.2. Düzenleme (Modulation)

Bu yöntemde mesaj aktarım sırasında aynı kalmakla birlikte mesajın iletimindeki bakış açısı değiştirilir. Bu değişiklik, doğrudan çeviri yöntemleri ya da aktarma (transposition) yöntemi kullanıldığında oluşan çeviri hedef dilde dilbilgisi kurallarına uygun olduğu halde normal kullanışa aykırı, uygunsuz veya tuhaf olduğu takdirde, yerinde bir uygulama olacaktır (Vinay ve Darbelnet, 1995:36).

Bu yöntemi biraz daha anlaşılır bir şekilde tanımlamak adına şöyle denebilir; düzenleme yöntemi kapsamında kaynak dilde aktif cümle yapısı ile anlatılan bir durum hedef dile pasif bir cümle olarak geçebilir, kaynak dilde olumsuz bir cümle yapısı kullanılırken hedef dilde aynı ifade olumlu bir cümle ile anlatılabilir, kaynak metindeki özgün cümle ile çeviri cümlede özneler farklı olabilir, somut bir cümle için soyut bir çeviri, ayrıntı verilerek (ölçü birimi gibi) daha özel şekilde kurulmuş bir cümle için daha genel bir ifade kullanılabilir, sebep-sonuç bağlamında değişiklik yapılarak yeni bir cümle kurulabilir ve benzer değişiklikler gözlenebilir.

Vinay ve Darbelnet'nin de bu yöntemin tanımından sonra eklediği gibi düzenleme yöntemi okuyucuda "Evet, biz bunu kendi dilimizde tam da böyle söyleriz." düşüncesini uyandırır. Yani düzenleme işleminde çevirmen kaynak metni hedef kitle ve hedef kültürün kabullerine ve alışkanlıklarına uygun bir biçimde sunabilmek için mesajı hedef dilin üslubuna (biçimine) göre yeniden oluşturur. Burada yine erek odaklı bir yaklaşım görülmektedir.

Her ne kadar anlamı aynı olan bir cümle olsa da düzenleme yöntemiyle oluşturulan ifade farklı bir cümle olduğu için çevirmenlerin, gerçekten ihtiyaç duyana kadar bu yöntemi kullanmayı tercih etmemeleri daha yerinde olacaktır. Çünkü ihtiyaç olmayan hallerde

kullanılan bir düzenleme işleminde, çevirinin serbestlik ölçüsü, kaynak metne karşı asgari düzeyde de olsa gösterilmesi gereken sadakatin ihmal edilmesine neden olabilir. Düzenleme yoluyla yapılan çeviriler için aşağıda bazı örnekler mevcuttur.

Örnek: *Onun çok çalışkan olduğunu söylüyorlar.* (Tr)

He is said to be very hardworking. (İng)

(Özne değişmiştir, çatı aktıftan pasife dönmüştür.)

Örnek: *Size bu odaya girmemeniz söylendi.* (Tr)

You were told not to enter this room. (İng)

(Özne değişmiştir, çatı da pasife dönmüştür.)

Örnek: *It must be remembered to peel the apples before boiling.* (İng)

Elmaları haşlamadan önce soymak unutulmamalıdır. (Tr)

(Cümle olumsuz çevrilmiştir.)

Örnek: *The students are not allowed to live the school before the ceremony.*

Okul idaresi öğrencilerin tören bitmeden çıkmasına izin vermiyor. (Tr)

(Kaynak cümlede gizli olan özne bağlama uygun şekilde görünür kılınarak çeviri yapılmıştır, çatı pasiften aktife dönmüştür.)

Örnek: *He brought a pound of fruit when he was back.* (İng)

Döndüğünde biraz meyve getirmişti. (Tr)

(Kaynak cümlede bir ölçü birimi kullanılmış olup adı geçen ölçü birimi Türkçede bulunmadığı için çeviride ölçü birimi yerine belirsiz bir miktar belirten “biraz” ifadesi kullanılmıştır.)

1.2.3.2.3. Eşdeğerlik (Equivalence)

Deyimler, atasözleri, bazı kalıplaşmış ifadeler, hayvan sesleri gibi her dil ve kültürde kendine özgü birer ifadesi olan kavramların hedef dilden kaynak dile aktarılmasında o ifadenin hedef dildeki eşdeğeri olan bir ifade bulunuyorsa onu kullanmak tercih edilir, buna da eşdeğerlik denir. Eşdeğer olarak tanımlanan ifadeler genellikle dizimsel bir yapıya sahiptir ve tüm iletiyi etkilerler (Vinay ve Darbelnet, 1995:38).

Çeviride eşdeğerlik yönteminden doğru şekilde yararlanabilmek için yine her iki dili iyi bilmek, ikisinin de ayrıntılarına ve kültür dizgelerine hakim olmak gerekir. Diğer yandan da çevirmen bu konuda eksiği olabilecek her aşamada yeterince araştırma yapmayı ve kendini geliştirmeyi unutmamalıdır. Örneğin Vinay ve Darbelnet’nin de bu yöntemi

anlatırken kullandığı örnekteki gibi, bir insanın fiziksel olarak canını acıtan ani bir durum gerçekleştiğinde o kişinin o dilde buna karşılık nasıl bir ünlem sesi çıkaracağını çevirmenin iyi bilmesi gerekir; Türkçe konuşan bir insan böylesi bir durumda “Ah!” şeklinde acısını belli ederken İngilizce konuşan bir kişiden muhtemelen “Ouch!” şeklinde bir ünlem duyulacaktır.

Eşdeğerlik yoluyla anlatılacak ifadeler doğrudan çeviri yöntemleriyle ya da burada anlatılan diğer yöntemlerle anlatılamaz. Çünkü bu ifadeler her kültürün kendi bünyesinde bulunan değişmez birer parçadır ve kalıplaşmışlardır. Böylesi bir durumda diğer yöntemlerle denenecek bir çeviri ya tamamen anlamsız olacaktır ya da “kulak tırmalayan” bir kalıba girecektir. Aşağıda eşdeğerlik yöntemiyle yapılan çeviriler için bazı örnekler mevcuttur.

Örnek: *Zahmet olmadan rahmet olmaz.* (Tr)

No pain, no gain. (İng)

(Atasözü, içerik tamamen farklı ancak anlam ve bağlam bakımından kullanım yeri aynı.)

Örnek: *If I were in your shoes, I wouldn't go there.* (İng)

Senin yerinde olsaydım orya gitmezdim. (Tr)

(Kalıplaşmış bir kullanım (klişe) mevcuttur ve kullanılan cümle doğrudan çeviriye kapalı bir ifadedir.)

Örnek: *Yolun açık olsun!* (Tr)

Godspeed! (İng)

(Bir uğurlama ifadesi kullanılmıştır ve biçimsel açıdan aynı değeri ifade edecek bir karşılık olması için eşdeğerlik yöntemi kullanılmıştır.)

Örnek: *Gölün etrafında yürürken ördeklerin yak yak sesleri bana huzur veriyor.* (Tr)

While walking around the lake, the quack-quack sounds of the ducks give me peace. (İng)

(Cümlede yansıma yoluyla türetilen ve bir hayvan sesini çağrıştıran ifade, hedef dilde eşdeğeri ile taşınmıştır.)

Örnek: *Your new car looks gorgeous, good luck with it.* (İng)

Yeni araban muhteşem görünüyor, hayırlı olsun. (Tr)

(Kalıplaşmış bir temenni ifadesi için hedef kültürde yine kalıplaşmış olan başka bir temenni ifadesi kullanılmış ve eşdeğerlik sağlanmıştır.)

1.2.3.2.4. Uyarlama (Adaptation)

Bu son çeviri yönteminde artık çevirinin sınırlarına ulaşmış oluyoruz; bu yöntem kaynak metinde anlatılan ifadede geçen bir ögenin hedef dil ve kültürde var olmaması, bilinmiyor olması ya da aynı bağlamda kullanılmaması gibi durumlarda kullanılır. Burada bahsedilen ögeler genellikle kaynak kültüre özgü, yerel olarak adlandırılabilirler (örneğin bazı akrabalık dereceleri, bazı yemek isimleri, dini motifler, bazı kıyafet isimleri vb.). Böylesi durumlarda çevirmen buna eşdeğer olarak kabul edilebilecek başka bir durum yazmak zorunda kalır (Vinay ve Darbelnet, 1995:39). Vinay ve Darbelnet bu yöntemi anlattıkları kısımda bu yöntemin eşzamanlı çeviri yapan tercümanlar tarafından iyi kullanıldığını söyleyip bir örnek verirler. Örneğe göre kendi ifadeleriyle “bilinen bir hikaye olduğu üzere” bir tercüman İngilizce konuşmada geçen “*cricket (kriket sporu)*” sözcüğünün yerine Fransa’da yine yaygın bir spor etkinliği olarak bilinen “*Tour de France*” ifadesini kullanmıştır (1995:39). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere çeviri sadece dille değil kültürle de son derece içli dışlı bir olgudur ve kaynak metindeki bilgiyi ya da özellikle duygu ve havayı hedef dile aktarmak için hedef kültür dizgesinde, eşdeğer olmasa da benzer olan ögelere başvurulabilir.

Uyarlama yöntemi sadece hedef kültürde var olmayan ögeler için değil, kimi zaman da hedef dile aktarılması mümkün olan ama hedef kültür normları gereği yanlış anlaşılacak kaynak metindeki farklı bir bağlam ve farklı bir hava oluşturabilecek ifadeleri değiştirmek için kullanılır. Ayrıca hedef kitlenin sosyokültürel kimliği ve eğitim seviyesi göz önünde bulundurularak da uyarlama yöntemine başvurulabilir. Bu noktada çevirinin serbestliği son derece artmış, kaynak metne bağlılık yapısal anlamda ortadan kalkmış ve erek odaklılık gözle görünür boyuta gelmiş olur.

Uyarlama, sadece sözdizimsel yapıyı değiştirmekle kalmayıp fikirlerin gelişimini ve paragrafa nasıl yansıtılacaklarını da etkilediği için sıkça çekinceyle karşılaşabilmektedir. Çevirmenler uyarlamaya başvurmadan mükemmel doğrulukta bir çeviri yapsalar bile, bir şeyler kulağa tam doğru gelmediği için uyarlamanın eksikliği belli belirsiz bir hava içerisinde kendini hissettirecektir. Uyarlama yöntemiyle yapılan çeviriler için bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Örnek: *At the breakfast, they had bacon, beans and egg.* (İng)

Kahvaltıda sucuk, zeytin ve yumurta vardı. (Tr)

(İlk cümlede geçen “bacon” özellikle İngiliz yemek kültüründe kahvaltının geleneksel bir parçası olan domuz pastırmasıdır ve Türkçe çeviride onun yerine Türk kahvaltılarının geleneksel bir et ürünü olan “sucuk” kullanılmıştır. Yine “bean” İngilizlerin kahvaltıda sık tükettiği bir ürün olsa da Türk kahvaltı kültüründe yeri olmayan bir unsur olduğu için onun yerine aynı şekilde küçük taneli bir esin olan “zeytin” kullanılmıştır.)

Örnek: *Eniştesiyle birlikte gidip iftara katıldılar.* (Tr)

He and his uncle went there and attended the dinner. (İng)

(Bir akrabalık derecesi bildiren “enişte” kelimesi Türkçeye özgü olup İngilizce bir karşılığı olmadığı için amca/dayı anlamına gelen “uncle” kelimesi ile uyarlama yapılmıştır, “iftar” ise dini ve kültüre yerleşik bir ifade olup, İngilizce karşılık olarak akşam yemeği anlamına gelen “dinner” kelimesi kullanılmıştır.)

Örnek: *Bu tıpkı Sultan Ahmet’te bir tilavet dinlemek gibi huzur veriyor.* (Tr)

It is as peaceful as the times I spent around the St. Peter’s Basilica. (İng)

(İlk cümlede geçen “Sultan Ahmet” ile kastedilen İstanbul’daki Sultan Ahmet Camii’dir ve bu yapının İslami bir mabet olmasının yanı sıra “tilavet” de Kur’an dinletisi anlamında geldiği için Hristiyan batı kültüründe anlaşılması beklenemez. Bu yüzden çeviri cümlede Hristiyanlık inancı için simgesel değeri olan bir ibadethane ismi kullanılmış ve uyarlama yapılmıştır.)

Örnek: *Playing polo was a tradition for them.* (İng)

Cirit atmayı adet edinmişlerdi. (Tr)

(Polo Türk kültüründe var olmayan bir aktivite olsa da Türk geleneksel sporlarından olan cirit ile benzerlik taşımaktadır. Bu yüzden çeviride böyle bir uyarlamaya başvurulmuştur.)

Örnek: *After leaving home, he firstly went to the hotdog seller at the corner.* (İng)

Evden çıkar çıkmaz ilk iş köşedeki köfte-ekmek satan adama gitti. (Tr)

(“Hotdog” bir Amerikan sokak yemeğidir ve aslında “sosisli ekmek, sosisli sandviç” anlamına gelir. Türkiye’de sokak yemeği kültüründe bunun yerine konabilecek bir öge olarak köfte-ekmek seçilmiştir ve uyarlama yoluna başvurulmuştur.)

Çalışmanın bilimsel zeminini güçlendirmek adına Vinay ve Darbelnet çeviri yöntemlerinin çeviribilim kuramları ve kavramlarıyla arasında nasıl bağlantılar kurmanın mümkün olduğunu açıklamak gerekir. Vinay ve Darbelnet’nin çeviri yöntemleri, çeviribilim kuramlarının gelişmesinden çok önce ortaya çıkmış olmasına rağmen bunlarla

birbirini tamamlayabilecek niteliktedir. Bilim olma iddiası bulunan bir disiplinin bu kimliği taşıdığını kanıtlayabilmek için kuramsal içeriğinin sahayla ve uygulamayla bütünleşik olduğunu ortaya koyabilmesi gerekmektedir. İşte bu yöntemler tam da bu noktada çeviribilimin değerlendirmesi gereken önemli bir materyal oluşturur, bu çalışmadaki çeviri incelemesinin bu yöntemler üzerine kurulmuş olması da bu yüzdendir. Kuramlar genel itibariyle mevcut durumların ne olduğunu, çeviriyi etkileyen hususları, çeviri yaparken karşılaşılabilecek sorunları ve benzer konuları tanımlar. Vinay ve Darbelnet ise açıkladıkları yöntemler ile, bahsedilen bu durumlara yönelik olarak kuramların yaptığı yönlendirme ve tavsiyeleri doğrudan sahadaki çevirmen uygulamalarından edindikleri izlenim üzerinden somutlaştırır. Ne yapılacağını, nasıl yapılacağını çok soyut kavramlara kapılmadan gösterir.

Vinay ve Darbelnet çeviri yöntemlerini tanıttıktan sonra, akademik düzeyde yapılan çeviri incelemelerinde de bu yöntemlerin kullanılmasının alana katkı potansiyelini belirtmek yararlı olacaktır. Türkiye’de bu yönde yazılmış yüksek lisans ve doktora tezleri de bu savı destekler niteliktedir (Akyol, 2011; Erkaan, 2023; Uçar, 2019; Taydaş Osman, 2020). Atıfta bulunulan bu tezlerden bahsetmek gerekirse kronolojik olarak ilk sırada bulunan ve Fatma Deniz Akyol tarafından Atılım Üniversitesi’nde yazılan “A comparative analysis of Newmark's and Vinay & Darbelnet's methods used in medical translation within the framework of Skopos Theory” başlıklı yüksek lisans tezi tıp alanındaki çeviri çalışmalarını Skopos Kuramı çerçevesinde hem Newmark’ın hem de Vinay ve Darbelnet’nin çeviri yöntemleri açısından inceler (Akyol, 2011). Benzer şekilde Büşra Kurt Uçar’ın “Translation of medical terms in light of Vinay and Darbelnet's translation procedures: A case study on medical thrillers the Apprentice and the Sinner by Tess Gerritsen” başlıklı yüksek lisans tezi de tıbbi metinler üzerine yoğunlaşır. Uçar, Hacettepe Üniversitesi bünyesinde yazdığı tezinde Tess Gerritsen tarafından yazılan ve içeriğinde tıbbi terimlerin sıklıkla kullanıldığı “Çıracak ve Günahkar” kitabının çevirisini Vinay ve Darbelnet yöntemlerinin kullanımı açısından inceler (Uçar, 2019). Gazi Üniversitesi’nden Semra Taydaş Osman’ın 2020 tarihli “Polisiye roman çevirisi: Georges Simenon örneği” başlıklı doktora tezi ise Belçikalı polisiye roman yazarı Georges Simenon’un 6 farklı romanından çeviri örneklerini Vinay ve Darbelnet yöntemleri ile Toury’nin norm kavramları açısından analiz eder. Son olarak Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nden Arzu Erkaan “An analysis of the latest translation of Tagore's Gitanjali

into Turkish in terms of Vinay & Darbelnet's strategies” başlıklı ve 2023 tarihli yüksek lisans tezinde daha farklı bir çalışmaya imza atarak Vinay ve Darbelnet yöntemlerini şiir çevirisi üzerinde inceler (Erkaan, 2023). Bu çalışmada incelenen metin Hint yazar ve şair Tagore’un Gitanjali eseridir. Erkaan çalışmasındaki değerlendirmelerde Venuti’nin görünmezlik kavramına da yer verir.

1.2.4. Edebiyat ve Çeviri

Bu bölümün önceki başlıklarında çeviri kuramsal anlamda ele alınmış ve bu yaklaşımların genel olarak öne çıkanları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bölümün bu başlığı altında ise, tez çalışmasının konusu edebi bir eserin çevirisinin incelenmesi üzerine kurulduğu için edebiyat, edebiyat çevirisi ve bunlara ilişkin kuramsal yaklaşımlar anlatılacaktır.

1.2.4.1. Edebiyat ve Edebi Çeviriye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Edebiyat kavramı, genel kanısı herkesçe ortak olmakla birlikte birçok farklı şekilde tanımı yapılabilen geniş bir kavramdır. Türk Dil Kurumu’na göre edebiyat “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı; yazın” şeklinde tanımlanır (tdk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük). Turan ise edebiyatı “Edebiyat, sanat ile estetiğin yazarın kaleminde bulunmasıdır.” şeklinde tanımlar ve bu kelimenin Türkçede ilk kez Tanzimat Dönemi’nde kullanıldığını bildirir (Turan, 2017:92).

Edebiyat kavramının tanımı tartışmalı olsa da edebiyat ürünü olan eserlerin ortak özellikleri olduğundan bahsetmek mümkündür (Yavuz Özkaya, 2017:9). Edebiyatı oluşturan türler, gündelik, bilgilendirme amaçlı, teknik kavramlar içeren ve sadece dil bilgisi yapısına dikkat edilerek oluşturulan metinlerden ayrışır. Göktürk, edebiyat eserlerinin özelliklerinden bahsederken her edebi metnin belli bir kültür kapsamında ve belli bir zamanda yazıldığını söyler (2008:38). Ona göre bir yazarın okuyucuya aktardıkları her zaman ve her yerde geçerli olan bilgilerden ibaret değildir; yazar insanın varoluşu ile kültür, tarih ve bölge arasındaki ilişkilerle ilgili de aktarımında bulunur.

Göktürk ayrıca edebi metinleri bilgilendirme amaçlı metinlerle karşılaştırır ve bu metinlerdeki klişeleşmiş kelime seçimi ve sözdizimi kalıplaşmasının, özgün ve yeni

olmak üzere var olan edebi metinlerde görülemeyeceğini ifade eder. Göktürk'ün bu değerlendirmesi akla Katherina Reiss'ın metin türü odaklı yaklaşımı kapsamında yaptığı metin sınıflandırmasını getirir. Reiss'ın sınıflandırmasındaki anlatımcı metin türü göz önüne alındığında burada edebi metin çevirisi için anlatılanlar Reiss'ın sınıflandırmasıyla ve metin türü odaklı yaklaşımıyla paralellik gösterir.

Edebi metinlerin başka metinlerden içerik, özgünlük, üslup gibi farklılıklarından söz edildiğine göre bunların çevirisinin de başka metinlerin çevirilerinden ayrılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çünkü çeviri temelde bir iletiyi bulunduğu dilden başka bir dile aktarmaya yarayan bir araçtır ve iletide yukarıda anlatılan farklılıklar bulunduğu söz konusu dillerin yapıları, sahipleri ve onların kültürleri bu aktarma sürecinde izlenecek yol için belirleyici unsurlardır. Öyleyse çeviri alanı içerisinde edebi çeviri, bir diğer adıyla yazın çevirisi denen başka bir olgu ve bir disiplin vardır.

Yukarıda anlatıldığı üzere edebiyat metinlerinin yazarlarıyla birlikte belirli bir dönemde ve belirli bir bölgede var olmuş olmalarıyla birlikte bu eserlerin çevirisini yapacak olan çevirmen de ayrı bir bölgeye ve ayrı bir zamana aittir (Yavuz Özkaya, 2017:11). Bu hususta Göktürk çevirmenin bireyselliğine vurgu yaparak onun yazardan daha farklı bir donanım, birikim, görüş ve kişiliğe sahip olabileceğini hatırlatır (2008:45).

Burada bahsedilen kavramlar ve durumlar üzerine bahsedilmesi gereken Venuti, Lefevre gibi önemli isimler ve onların bu konulara ilişkin önemli yaklaşımları vardır. Ayrıca çalışmanın daha önceki başlıklarında anlatılan kuramsal çeviri yaklaşımlarının perspektifinden edebiyat çevirisinin ele alınması burada yararlı olacaktır. Bu yüzden çalışmanın bu kısmında sözü edilen kişilere ve yaklaşımlara yer verilecektir.

1.2.4.1.1. André Lefevre'nin Görüşleri

André Lefevre, çeviriyi bir yeniden yazım işlemi olarak tanımlar ve edebiyat çevirisinde kültürün ve çevirmenin bireyselliğinin önemini vurgular (Lefevre, 1992: 6). Ona göre okurlar edebiyat çevirisinin iki dilin bir araya geldiği bir boşlukta değil, iki edebi geleneğin buluştuğu bir bağlamda oluşturulduğunu dikkate almalıdır (Yavuz Özkaya, 2017:10-11). Lefevre burada çevirmenle yazarın da karşılaştığını, bu iki kişinin de etten kemikten insanlar olduğunu söyler ve çevirinin de çevirmenin tercihleri doğrultusunda şekilleneceğinin altını çizer.

Lefevere’ye göre çevirinin yeniden yazma olarak tanımlanmasının sebebi bahsedildiği üzere çevirmen tercihinin etkisidir. Çünkü Göktürk’ün de yukarıda anlatılan görüşlerinde belirtildiği üzere, çeviri metin kaynak metnin yazıldığı zamandan ve yerden farklı zamanda ve yerde, üstelik bambaşka bir kişi tarafından oluşturulmaktadır. Çevirinin yapıldığı ortamda kaynak metninkinden başka bir halk ve başka bir devlet otoritesi mevcuttur. Zaman yönünden düşünüldüğünde de kaynak metnin yazıldığı zamandan çevirinin yapıldığı zamana kadar geçen süre içerisinde hem toplumsal deneyimlerin birikimi artacaktır hem de tüm bunlarla birlikte birçok faktörden etkilenebilecek olan devlet ve toplum ideolojisinin etkisindeki ortam kaynak metnin doğduğu ideolojik ortamdan farklı olacaktır. Bu düşünce doğrultusunda Lefevere’nin “yeniden yazım” şeklindeki tanımına katılmak yanlış olmaz.

Lefevere, bizzat kendisi de bu yeniden yazımı sürecini ideolojik olarak tanımlar ve burada iki mekanizmadan bahseder: dış mekanizma ve iç mekanizma. Dış mekanizma hami (patronage) olarak tanımlanır; devleti/rejimi ifade eder ve çeviriyi denetleyen, bir çevirinin yapılıp yapılmayacağına karar veren en üst mercidir. İç mekanizma ise çeviriyi yapıldığı süreçte dış mekanizma adına inceleyen, diğer çevirmenler gibi uzman kişilerden oluşan yapıdır. Lefevere, hami mekanizmasını oluşturan bileşenleri ideoloji, ekonomi ve statü olarak sıralar. Hami, bu bileşenleri sayesinde iç mekanizmadaki uzmanlar üzerinde bir etki sahibidir ve böylece çeviri eseri yönlendirecek gücü vardır (Can, 2015:13).

Tüm bu anlatılanlar ışığında görülmektedir ki Lefevere’in yaklaşımına göre edebi çeviri, çevirmenin bireyselliği sebebiyle kaynak metne bağılıktan uzak olabilmektedir ve dahası hâkim ideolojinin etkisiyle birlikte çevirmenin bireyselliğini de aşan etkenler çeviriyi şekillendiren asli unsurlar arasındadır. Edebi çevirinin bu anlatılanlara nesne olması, edebi metin yapısının alelade bir içeriğe sahip ve biçimsel bir özgünlüğü olmayan metinlerden ayrışmasından kaynaklanır.

1.2.4.1.2. Lawrence Venuti ve Görünmezlik Kavramı

Venuti, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de birçok yayınevi, okuyucu ve eleştirmenin şiir olsun, düz yazı olsun gerek kurmaca gerekse kurmaca olmayan bir çeviri bir eseri kabul edilebilir sayması için onun akıcılığına baktıklarını belirtir (Venuti, 1994:1). Ona göre dil ve üslup hakkında okuyucuya tuhaf gelen hiçbir şeyin olmaması çeviriye bir “saydamlık” getirir; ki bu saydamlık onun bir çeviri ürünü değil, orijinal bir

metin olduğu izlenimini uyandırır. İşte burada Venuti'nin bahsettiğı çevirmenin görünmezliğı kavramı devreye girer.

Venuti'ye göre bu saydamlığın getirdiğı yanılsama, çevirmenin kolay okunabilirliğı temin etmek uğruna kaynak metindeki ifade biçimlerine bağı kalarak, sözdiziminin devamlılığını sağlayarak ve mutlak bir anlama odaklanarak ortaya koyduğı akıcı çeviri stratejisinin bir sonucudur. Ancak okuyucular da çevirileri ağırlıklı olarak anlamı için okuma, yabancı olan yazar ile iletişimlerinin arasına girmeyecek bir dil arama gibi genel eğilimler sayesinde bu yanılsamanın var olmasını temin etmekte önemli bir rol oynarlar. Burada altı çizilmesi gereken çok önemli husus vardır; bu saydamlık çevirmenin büyük gayretlerini ve bu çevirinin gerçekleştiğı sayısız koşulun üzerini örter. Çeviri ne kadar akıcı olursa çevirmen de o kadar görünmez olur, tabii bu durum da yabancı metnin yazarı ya da anlamı da o kadar görünür olur.

Venuti, çevirmenin görünmezliğı konusunu değerlendirirken Schleiermacher'ın yerlileştirme ve yabancılaştırma kavramlarından da yararlanır (Yavuz Özkaya, 2017:19). Yerlileştirme kapsamında çevirmen yabancı eserde bulunan ve o kültüre ait olan bir ögeyi hedef dil ve kültürün aşına olduğı başka bir öge ile karşılar. Burada okuyucu yabancılık algısı olmadan metni orijinal bir eser gibi okuduğı için çevirmen görünmez olmuş olur. Ancak yabancılaştırma ile çevirmen bahsi geçen bu yabancı ögeyi özgün haliyle aktarırsa okuyucu bu metnin yabancı bir kültüre ait olduğunu ve kendisinin bu eseri bir çevirmenin emekleri sonucunda okuyabildiğini algılayabilecek, böylece çevirmen görünürlük kazanacaktır. Örneğin yabancı bir kaynak metinde geçen “burrito” kelimesi yerlileştirme kapsamında Türkçeye “döner” veya “dürüm” diye çevrilebilir. Ancak yabancılaştırma yönteminde bu ifade olduğı gibi aktarılabilir ve çevirmen ihtiyaç duyarsa dipnot düşerek bu kelimeyi açıklar. Bu durumda çevirmen kendisini görünür kılmış olur.

Venuti bu konuyu tartışmaya açmakla aslında çevirmenlerin sadece görünür olup varlıklarını okuyucuya göstermelerini vurgulamaz, çevirmenlerin gösterdiği emeğin ve hem toplumun hem de kültürün çevirmenler sayesinde ne kadar çok şey kazandığının fark edilmesi için bir uyarıda bulunur. Venuti'nin bu hassasiyeti ve çabası gayet makul ve anlaşılır olmakla birlikte buna katılıp katılmama noktasında her çevirmen kendi tercihini yapabilir. Çünkü çevirmen için amaç okuyuculara su gibi akıcı bir çeviri sunmaksa ve eserinin beğenilmesi kendi görünürlüğünden önde geliyorsa, çevirmenin bu görünmezlik nedeniyle kaybettiğı bir şey yoktur. Zira çoğı meslek grubunun mensuplarında olduğı

gibi çevirmenler de işlerini kendi isimlerinin önüne geçebilecek derecede iyi yapmayı görünür olmaya tercih edebilir.

1.2.4.1.3. Çoğuldizge Kuramı ve Edebi Çeviri

Çoğuldizge kuramı, bölümün başlarında ele alınarak genel hatlarıyla tanıtılmıştı. Even-Zohar'ın kuramına göre bir ulusa sunulmuş olan yerli ve yabancı bütün yazılı eserler, türü ne olursa olsun hep birlikte çoklu bir sistemi (dizge) oluşturur. Kuramın ismini aldığı bu çoğul dizge içerisinde hem çeviri hem de yerli çok sayıda eser bulunmakla birlikte bunlar türü ve dili dışında, çoğuldizge bakımından ayrı sınıflarda bulunur. Burada “merkez-çevre”, “saygın görülen edebiyat-saygın görülmeyen edebiyat”, “yüksek edebiyat-aşağı edebiyat”, “birincil edebiyat-ikincil edebiyat” gibi birbiriyle karşılaştırılabilecek katmanlar mevcuttur (Yazıcı, 2005:129). Bu katmanlar aslında toplumun belirli bir dönem içerisinde gösterdiği ilgi düzeyine göre oluşmuş katmanlardır ve dönemle birlikte bunların da yeri, birbirine üstünlüğü değişebilir. Örneğin Osmanlı'nın Tanzimat Dönemi'nde batı medeniyetine karşı bir yakınlaşma eğilimi ağırlık kazanmıştır ve o dönemde batıda Fransız edebiyatı üstün bir konumdaydı. Dolayısıyla Osmanlı edebiyatına Fransızcadan çevrilen çok sayıda eser katılmaya başladı. Böylelikle Fransız asıllı eserler Osmanlı edebiyat dizgesinde merkezi bir konuma ilerlemiş oldu.

Çoğuldizge kuramı, doğrudan ulusal edebiyat dizgesini merkezine aldığı için zaten edebiyat ve çeviri dendiğinde akla ilk gelecek kuramdır. Bunun yanı sıra çeviribilime yeni bir boyut kazandırdığı, çeviribilim çevrelerinde genel kabul görmektedir. Çoğuldizge kuramının kendisinden sonraki döneme üç konuda ışık tuttuğu söylenebilir (Yazıcı, 2005:131). Birincisi sistemi tanıma yönünden betimleyici incelemelere olan ilginin artmasıdır. İkincisi çevirilerin dizge içindeki rolünü anlama açısından çeviribilimin inceleme odağı kaynak metin ve dizgeden erek metin ve çevirilere doğru kaymasıdır. Üçüncüsü ise çeviribilimin durağanlıktan sıyrılıp devingen bir sistem içerisinde değerlendirilmeye başlamasıdır.

1.2.4.1.4. Toury'nin Erek Odaklı Yaklaşımı

Toury, çoğul dizge kuramından da yararlanarak betimleyici çeviribilim çalışmalarını geliştirmiş ve çeviribilim literatürüne önemli katkıda bulunmuştur. Toury, ortaya konan bir çeviri eserin konumunu erek dizge içerisinde saptamak üzerine inceleme bir modeli

ortaya koyar. Bu bağlamda iki kavram ortaya atar, yeterlilik ve kabul edilebilirlik. Ortaya çıkan çeviri kaynak metin normlarına yakınlık gösterdiğinde yeterli, erek kültür normlarına yakın olduğunda ise kabul edilebilir bir çeviri olarak değerlendirilir. Toury'nin betimleyici çeviribilim çalışmaları üç aşamadan oluşur (Toury, 1995: 36-39):

1. İlk olarak çeviri metnin erek kültür dizgesindeki yeri belirlenir, metne nasıl bir önem atfedildiği ya da erek kültür tarafından ne kadar kabul edildiği değerlendirilir.
2. Kaynak metin ile erek metin karşılaştırılarak ifadelerde gerçekleşen kaymalar saptanır, iki metinden de seçilecek kısımlar arasındaki ilişkiler betimlenir ve altta yatan çeviri kavramına ilişkin genellemeye varmaya çalışılır.
3. Daha sonra yapılacak çeviriler için alınan kararlarda faydalanılabilecek sonuçlara ulaşılır.

Toury ürettiği bu model ve kavramlarla edebi çeviri çalışmalarına da bir ışık tutmaktadır. Çünkü çeviri metnin erek kültürde kabul görmesi, normlara uygunluk gösterip göstermemesi gibi bahisler bilhassa edebi metinlerin ve onların çevirilerinin konu olacağı tartışmalardır.

1.2.4.1.5. Skopos Kuramı ve Reiss'in Metin Sınıflandırması

Vermeer ve Reiss'in ortaya koyduğu Skopos kuramında her eylem gibi bir amaca yönelik olan çeviri eylemi o amaca uygun biçimde yapılmalıdır. Yine Reiss'in metin sınıflandırmasına göre de edebi metinler anlatımcı metin türüne girer ve dolayısıyla buna uygun bir çeviri yaklaşımını gerektirir. Edebi metin çevirilerinde amaç okuyucuya bilgi aktarmakta çok daha fazlasıdır.

Bir edebi metnin çevirisindeki amaç yeni bir yazarla okuyucuyu tanıştırmak, yeni türleri erek dizgeye kazandırmak, sosyal sorunlara dışarıdan bir bakış açısı sunmak, hatta erek kitleye daha önce karşılaşmadığı bir sosyal sorunu göstermek ya da erek kitleye tanımadığı yeni bir ideoloji sunmak olabilir. Bu amaçların her biri çevirmenin omuzlarına farklı birer yük yükler. Sözgelimi, çevirmen kaynak metnin yazarını veya türünü erek kitleye tanıtmak istiyorsa biçim noktasında titizliğe gayret göstermelidir. Sosyal sorunlarla ilgili bir aktarım yapmak istiyorsa erek kültüre uygunluk için gerekli yolları izlemeli ve erek kitlenin bu sosyal konsepti gereken duygu ve hassasiyetlerle algılayabilmesini sağlamalıdır.

Skopos kuramının çeviri eyleminde dikkat çektiği amaç konusu işte edebi çeviri yapacak çevirmen için birçok farklı yol işaret etmekte ve onlardan hangisini seçeceğini anlayabilmesi için kendi üreteceği çevirinin amacına dönüp bakması gerektiğini vurgular. Bu yüzden çevirmen, ortaya koyacağı çeviriden istediği sonucu alabilmek için ilk başta amacını doğru tayin etmelidir.

1.2.4.1.6. Vinay ve Darbelnet'nin Yöntemlerinin Edebi Çevirideki Yeri

Bu tez çalışmasının analizlerinin temelini oluşturan Vinay ve Darbelnet'nin yedi çeviri yöntemi uygulama alanına daha yakın birini kuramlarla tanıştırmak veya olduğundan daha yakın kılmak için en uygun teorik çalışmalardandır. Bu yöntemler daha önce de anlatıldığı gibi doğrudan çeviri yöntemleri ve dolaylı çeviri yöntemleri olmak üzere ikiye ayrılır. Özellikle dolaylı çeviri yöntemleri olarak tanımlanan dört yöntemin edebi çevirilerde çok sık görülebileceği söylenebilir. Örneğin aktarma yöntemi ile yapılmış bir çevirinin genellikle edebi özellikte olduğu ilgili çalışmalarında ifade edilir (Vinay ve Darbelnet, 1995:36). Yine aynı eserde, André Gide'i kendisine ait Hamlet çevirisinin önsözünde anlattıkları aracılığıyla, çok iyi yapılmış olan bütün edebi çevirilerin, anlattıkları bu yöntemlerin bilgisine sahip olunarak gerçekleştirildiği konusunda tanık gösterirler (a.g.e. s.:40).

Vinay ve Darbelnet'nin anlattığı yöntemler ayrıca yukarıda söz edilen başka isimlerin ortaya koyduğu kavramlarla da rahatlıkla ilişkilendirilebilir. Örneğin uyarlama yöntemi, Venuti'nin çevirmenin görünmezliğini tartıştığı çalışmasında tam da bahsedilen yere oturtulacak bir uygulamadır. Her ne kadar olumsuz bir izlenim üzerinden anlatsa da Venuti'ye göre çevirmeni görünmez kılan yöntem, Vinay ve Darbelnet'nin uyarlama olarak anlattığı yöntemdir. O bu yöntemi kendi çalışmasında yerlileştirme kavramını kullanarak anlatır. Ancak bu başlık bağlamında düşünecek olursak uyarlama da çevirmenlerin ihtiyaç halinde başvurabilecekleri, zorlandıkları yerde işlerini kolaylaştıracak bir yöntemdir.

Bir diğer yöntem olan eşdeğerlik yöntemi toplumların kültürel farklılıklarını birbirine tanıtan edebi metinlerin çevirileri için çoğu zaman vazgeçilemeyecek bir konumdadır. Çünkü bir toplumun kültürel karakteri ve gündelik yaşamı anlatılırken atasözlerinin, deyimlerin, klişeleşmiş söz kalıplarının ve hatta bazı konuşmalarda yer verilen yansıma yoluyla türetilmiş seslerin çıkartılması metni aslından çok uzaklaştıracağından

düşünülemez ve bunların aktarılmasında eşdeğerlik yöntemi devreye girer. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri de edebi metin çevirisinde önemli bir yer tutmaktadır. Hatta Türkiye'de lisans düzeyinde çevirmenlik eğitimi veren bazı üniversite programlarında edebi metin çevirisi derslerinde özellikle bu yöntemlerin anlatımına yer verilmektedir. Asya ülkelerinde de dil ve çeviri eğitimi veren yüksek öğretim kuruluşlarında Vinay ve Darbelnet'nin yöntemlerine hala önemli ölçüde yer verilmektedir. Çünkü bu yöntemler, daha önce de anlatıldığı üzere uygulama ile kuramsal yaklaşımların birleştiği somut bir alanda yer alır.

Ortaya bir tez koymak adına şu ifade rahatlıkla kullanılabilir; çeviribilim ile birlikte gelişen çeviri kuramları bir teşhis protokolüne benzetilirse Vinay ve Darbelnet'nin yöntemleri de tedavi protokolüne benzer. Bunu biraz daha açmak gerekir; çeviri kuramları genel olarak çeviride nelere odaklanılması gerektiği, çeviri alanındaki dönemsel ya da toplumsal eğilimlerin ulusal alanda ve kültür dizgesinde ne yönde olduğu, çevirmenin hedef kitle ve kültür dizgesini de göz önünde bulundurarak nelere dikkat etmesi gerektiği gibi konularla ilgili tespitler ya da tavsiye niteliğinde öneriler sunarken Vinay ve Darbelnet'nin sınıflandırıp tanımladığı çeviri yöntemleri doğrudan izlenecek yolu, uygulanacak işlemleri, nasıl çözümler sağlanabileceğini göstermektedir. Belki de bunun kökeninde Vinay ve Darbelnet'nin bu çalışmayı yaptığı dönemde henüz kuramsal yaklaşımların geliştirilmemiş, çeviribilimin kurulmamış olmasının verdiği uygulama ağırlıklı anlayış yatmaktadır.

İşte burada görülmektedir ki Vinay ve Darbelnet'nin çeviribilimin ortaya çıkışından eski olan bu çalışması kuramsal düzeydeki çeviribilim yaklaşımlarıyla ters düşmez ya da kopukluk göstermez; aksine yeterince dikkatle bakıldığında onlarla birlikte bir bütün oluşturarak teori ve pratiğin buluşma noktasında konumlanır. Çalışma sahası uygulama üzerine olan bilimlerin hepsi için de teori ve pratiği (kuram ve uygulamayı) ortak bir zeminde buluşturabilmek yadsınamaz bir gerekliliktir.

Bahsedilen çeviri yöntemleri arasından doğrudan çeviri yöntemlerinin kaynak odaklı, dolaylı çeviri yöntemlerinin ise erek odaklı çeviri yaklaşımları ile bağdaştığı söylenebilir. Çünkü doğrudan çeviri de kaynak metindeki herhangi bir unsur değişikliğe uğramaz, hatta bazen doğrudan yabancı kelime hedef dile sadece yazım ve telaffuz uyumu sağlayarak geçer. Ancak dolaylı çeviri yöntemleri kullanıldığında kaynak metnin hedef dile geçişini hedef dil okuyucusuna en uygun şekilde aktarmak için en küçük

değişiklikten mümkün olan en büyük değişikliğe kadar çıkabilecek serbest bir çeviri yaklaşımı ortaya çıkar. Dolayısıyla burada odak noktasının erek dil ve erek okuyucu olduğu görülmektedir. Özellikle “çevirinin sınırlarını zorlamak” şeklinde tanımlanabilecek uyarlama yöntemi, kaynak metin üzerindeki yapısal her şeyi değiştirerek sadece anlamı, hatta bazen anlamı da bir ölçüde kenara bırakarak duyguyu ya da konsepti koruyarak hedef kitleye aktarmaya odaklanabilir.

Bu anlatılanlardan varılabilecek önemli sonuçlardan biri, Vinay ve Darbelnet’nin çeviri yöntemlerinin çeviribilim alanındaki akademik çalışmalarda daha yakından incelenmesine ihtiyaç olduğudur. Dilbilim çevrelerinde hala yer yer devam etmekte olan, çeviribilimi bilim olarak tanımama eğilimi, çeviribilim çevrelerini bu iki dilbilimcinin söz konusu tartışmalardan uzak bir yerde konumlanan bu çalışmalarını yakından tanımasına ve incelemesine engel olmamalıdır. Çeviribilimin uygulamalı alanı için bu yöntemler önemli bir katkı sunabilir ve belki çeviribilim alanında çalışan akademisyenler bu yöntemleri kendi disiplinleri dahilinde daha da geliştirerek Holmes’ün çeviribilim haritasını daha dolu ve işlevsel kılabilir.

2. BÖLÜM: ÂDEM'DEN ÖNCE VE TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ

2.1. Jack London ve Âdem'den Önce Eseri

Jack London, 12 Ocak 1876'da Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya eyaletine bağlı San Fransisco şehrinde, John Griffith Chaney ismiyle dünyaya gelmiştir. Annesi Flora Wellman müzik öğretmeni idi (Kocaman,2019:6). Hayatının ilk döneminde bir baba figürü yoktu (Jack London Biyografi, 2020). Annesinden öğrendiğine göre babası William Chaney idi. Bir gün eski tarihli bir gazete haberinden, annesinin kendisine hamileyken intihar girişiminde bulunduğunu, bunun sebebinin ise babası Chaney'nin Wellman'dan çocuğu aldırmasını istemesi olduğunu öğrenir. Jack London avukat, gazeteci ve aynı zamanda ABD'nin ilk astrologlarından olan Chaney'ye konuyla ilgili bir mektup yazar ve bir süre sonra Chaney'den cevap gelir. Chaney, London'a kendisinin babası olma ihtimali olmadığını, tıbbi durumu nedeniyle kendisinin çocuk sahibi olmaya elverişli olmadığını ancak annesinin aynı dönemlerde başka kişilerle de ilişkisi olduğunu söyler. Ayrıca annesine çocuğunu aldırmasını söylediği suçlamasını da kabul etmez.

Her ne kadar Chaney reddetse de bazı biyografi yazarları ve araştırmacılar çeşitli deliller öne sürerek William Chaney'nin Jack London'ın babası olduğunu iddia etmektedir. 1906 yılında bölgede gerçekleşen depremde çıkan büyük yangınlardan dolayı San Fransisco şehrinin resmi kayıtları içeren birçok evrakı yok olmuştur. Bu yüzden Wellman ve Chaney arasında geçmişte yasal bir evlilik süreci olup olmadığı bilinmiyor.

Jack London doğduktan sonra annesi yeterince süt veremediği için hayatlarına bir sütanne girer. London'ın hayatında önemli bir yere sahip olan bu kadının ismi Virginia Prentiss'tir. Sütannesinin hayatlarına yeni girmiş olduğu bir dönemde annesi Wellman, Amerikan İç Savaşı gazisi John London ile evlenir. Yazar Jack London da soyadını üvey babası olan bu kişiden almıştır ve bu evlilikten sonra ismi de John olan asıl ismi yerine Jack olarak anılmaya başlar. Jack London ilkokulu Oakland'da okur. Çocukluktan itibaren çalışma hayatının içinde bulunmuştur. London daha çocuk denecek yaşlarında günde 12 saatten fazla çalışıyordu. Hatta 14 yaşındayken bir defasında aralıksız 36 saatini çalışarak geçirdiği bilinmektedir. Bu dönemde hayatının büyük bir kısmı bir konserve fabrikasında geçiyordu. Bütün bu yoğun ve aralıksız çalışma temposunun arasında Jack London, küçük yaşına rağmen kendisini eğitmeye özen gösterir ve işten artakalan vaktinin de önemli bir kısmını sürekli olarak yerel kütüphaneye ve burada okuduğu

kitaplara ayırır. Bu dönemde kütüphanede görevli olan ve ileride San Fransisco'nun tanınmış edebiyat çevresinde de yer alan Ina Coolbrith ile tanışır.

London bu amansız ve emeğinin gerçek karşılığını alamadığı çalışma hayatından kurtulmak ister ve sütannesinden bir miktar borç para alarak Razzle-Dazzle isimli ve oldukça yıpranmış olan kayığını satın alır. Bu kayık ile San Fransisco Körfezi'nin ismi duyulmuş istiridye korsanlarından biri olur. O dönemde bu işi yapan kişiler arasında "Frsico Kid" (San Fransiscolu Çocuk) lakabıyla anılır. London bu işte giderleri çok olsa da fabrikadakinden daha çok kazandığını fark eder. Ancak istiridye korsanlığının bir kariyer vadetmediğini görerek 1893 yılında Japonya kıyılarına gidecek olan Sophia Sutherland isimli bir gemide kendine miço olarak bir iş bulur. Burada geçirdiği süreç de kendisi açısından birçok tecrübeye vesile olsa da çok zorlu şartlar altında geçer ve London aradığını burada da bulamaz.

London tekrar ülkesine dönüp ailesiyle yaşama kararı alır. Döndüğünde Amerika 1893 krizinin etkisi altındaydı ve Oakland'daki genel hava işçilerin huzursuzluklarını yansıtıyordu. London bu kez de aynı anda hem bir hint keneviri fabrikasında hem de elektrik santralinde yine çok ağır şartlar altında çalışmaya başladı. Yaşadığı birçok deneyime rağmen hala istediği çalışma ve yaşam tarzına sahip olamamıştı.

Küçük yaşlarda okuduğu *Signa* isimli romanda, İtalya'daki eğitimsiz bir köy çocuğunun iyi bir opera bestecisi olarak şöhret kazanması onu çok etkilemişti. Kendisinin de büyük bir yazar olmak için hedefi bu yöndeydi. Tüm bu maceralardan sonra sıkı bir şekilde çalışarak önce Oakland Lisesi'nden mezun oldu ve 1896 yılında çok istediği, Kaliforniya ve Amerika'nın önde gelen üniversitelerinden Berkeley Üniversitesi'ne girdi. Kendisi çok yetenekli, azimli ve çalışkan olsa da şartlar yine onun aleyhine geliştiği için ertesi yıl üniversiteden ayrıldı. Bu gelişme sonrasında London yine macera peşine düşer ve Alaska'ya gider. Burada dönemin ünlü faaliyetlerinden olan Klondike Altın Avları'na katılır. Çok sert bir coğrafya olan bu bölgede, yer aldığı gruptaki birçok insanla birlikte ciddi sağlık sorunları yaşar ve hatta hayati tehlikeler atlatırlar. Bölgede yerleşik olarak yaşayanların önde gelen ailelerinden biri onları bu zor durumdan kurtarır, barınma, yemek ve ilaç imkanı sağlar. Alaska'daki bu zorlu maceralarından sonra London, yine evin yolunu tutar ve bir süre ideallerine hitap etmeyen ama ona düzenli bir gelir sağlayan posta idaresindeki yeni işinde çalışır.

London'ın hayatının kronolojik akışı haricinde onun hayatındaki bazı dönüm noktalarına da değinmek gerekir. İki evlilik yapmış olan London'ın, Bess Maddern ile olan ilk evliliğinden iki kızı dünyaya gelmiştir. İlk evliliği 4 yıl sürmüş ve 1904 yılında boşanmayla sonuçlanmıştır. İkinci eşi Charmian Kittredge ile 1905'te evlenirler ve Jack London'ın öldüğü 1916 yılına kadar evlilikleri devam eder.

London çocukluk yıllarından beri deneyimlediği ağır çalışma koşulları ve haksız gelir dağılımını hem dünya görüşü ile hem de *Demir Ökçe (Iron Heel)* gibi kitaplarıyla ve kaleme aldığı bazı yazılar ile yansıtır. London sadece edebi eserler değil, siyasi içerikli makaleler de yazmıştır. Ayrıca Japon-Rus Savaşı'nda savaş muhabirliği yapmış ve özellikle savaşın etkilerine dair birçok önemli fotoğraf çekmiştir. Aynı şekilde 1906'daki depreme ait önemli fotoğraflar çekmiştir. Yaşantısı ve deneyimlerinin şekillendirdiği kişiliği, onu sosyalizme iter. 1896'da Sosyalist İşçi Partisi'ne, 1901'de ise buradan ayrılarak Amerikan Sosyalist Partisi'ne üye olur. Girişken ve azimli kişiliği sayesinde siyasi çevresi onu çabuk benimser. 1901 ve 1905 yıllarında olmak üzere iki kez Amerikan Sosyalist Partisi tarafından Oakland'da belediye başkanlığına aday gösterilir. İkinci seçimde oylarını artırmış olsa da iki seçimi de kazanamaz.

London kendi sağlığında Amerika'nın en önde gelen yazarlarından olsa da bu noktaya gelmesi kolay olmamıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarındaki tüm sıkıntıların dışında yazarlık hayatında tutunması da zor olmuştur. Yayınlanan ilk öyküsü olan *Yoldaki Adam (To the Man On Trail)* için Overland Monthly dergisinden aldığı teklif sadece 5 Dolar olduğu için yazarlık kariyerini noktalamak üzereydi. Ancak daha sonra The Black Cat dergisinden *A Thousand Death* öyküsünün yayınlanmasına karşılık 40 Dolar alınca onun için hayatın gidişatı değişmiş olur. London bir yandan Amerika'nın ekonomik ve sosyal anlamda büyük krizlerle boğuştuğu bir dönemde doğmuş olmanın zorlukları arasında sıkışmış olsa da diğer yandan da kendi çağında yeni çıkan basım ve yayın teknolojilerinin dergi üretim maliyetlerini düşürmesiyle bu yazarlık yeteneğinin meyvelerini toplayabileceği fırsatlara kavuşmuştur. Bu ikilemle paralellik gösteren bir şekilde, Jack London'ın biyografisi üzerine araştırmalar yapan Amerikalı akademisyen Clarice Stasz, London'ın biyografi alanı için belki de en zor konulardan biri olabileceğini, onun hayatı ve kişiliği ile alakalı birçok çelişkinin göze çarptığını söyler (1976:56).

London ayrıca intihal suçlamalarına da hedef olmuştur. En bilinen eserlerinden *Vahşetin Çağrısı (The Call of The Wild)* ve *Demir Ökçe (The Iron Heel)* dahil olmak üzere çeşitli

eserleri için yoğun intihal iddialarına konu olmuştur. Bazı eserleri için başkalarından esinlendiğini kabul eden London bu suçlamalara sert bir tepki göstermez. Çevirmen Levent Cinemre'nin bir konuşmasında aktardığına göre London'ın toplam 51 kitabı çıkmış olup bunlardan uyarlanan filmlerin sayısı günümüzde 167'ye ulaşmıştır (Levent Cinemre Biyografi, 2020). Tüm bu eserleri 16 yıllık bir sürece sığdıran London, 22 Kasım 1916'da kendisine ait çiftlik evinde 40 yaşındayken ölür. Ölüm nedeni hakkında belirsizlikler ve intihar iddiaları bulunmakla birlikte son dönemlerinde sağlık durumu iyi değildi. Uzun yıllar süren yoğun çalışma temposu ve şöhrete kavuştuktan sonra da artarak devam eden alkolizmi nedeniyle bedeni erken yaşta yıpranmıştı. Alkol bağımlılığının kendisi üzerinde yaptığı olumsuz etkileri gözlemleyerek *John Barleycorn* adlı eserini yazmıştır.

40 yaşında hayata veda eden London, sadece Amerikan edebiyatında değil, dünya çapında da tutkulu ve mücadeleci kişiliği ile anılacak bir yazar olarak iz bırakır. Bu coşku dolu kişiliğinden kendi hayatının birçok önemli noktasını şekillendirmiştir. Üyesi olduğu Amerikan Sosyalist Partisi'nden, ölümünden 1 yıl önce mücadele azimlerini kaybettikleri gerekçesiyle ayrılır. Yine bu tutkulu kişiliğinin etkisiyle çokça vakit geçirdiği kütüphane rafları arasında kendisini en çok etkileyen kişilerden olan Amerikan düşünür Herbert Spencer'in yazdıklarını kendi kişiliğiyle harmanlar ve kitaplarını yazarken ondan edindiği fikirler hep yoluna ışık tutmuştur.

Jack London'ın en bilinen kitaplarından bazıları şunlardır: Vahşetin Çağrısı (*The Call of The Wild*, 1903), Deniz Kurdu (*The Sea Wolf*, 1904), Beyaz Diş (*White Fang*, 1906), Âdem'den Önce (*Before Adam*, 1907), Demir Ökçe (*The Iron Heel*, 1908), Martin Eden (1909). Bunlardan Vahşetin Çağrısı, Jack London'ı gerçek bir şöhrete kavuşturarak Amerika'nın yazarlık sayesinde zengin olan ilk isimlerinden biri olma yolunda önünü açan eserdir. Martin Eden ise onun bugün en çok beğenilen eseri olarak görülebilir. Otobiyografi niteliği taşıyan bu kitap, Jack London'ın yazarlık tutkusunun peşinden koşarken sarf ettiği çabayı ve mücadelesini yansıtır.

Yazar hakkında verilen bilgilerden sonra çalışmamızın konusunu oluşturan Âdem'den Önce (*Before Adam*) kitabına değinmek gerekir. 1907 yılında basımı yapılan kitap tarih öncesi döneme ait bir tablo çizer. Tarih öncesinden kasıt yalnızca henüz yazının bulunmadığı bir dönemi değil, insanların isimle anılmadığı, henüz gerçek anlamıyla konuşmanın gelişmediği için insanların sesler ve hareketlerle anlaştığı hatta insanların

ağaçtaki yaşamdan yerden yürüyerek yaşamaya yeni yeni geçmekte olduğu bir çağdır. Yazar bu dönem için kitapta *Orta Pleyistosen Dönem* açıklamasını kullanır. Bu terimden de anlaşıldığı üzere bu kitabı yazmak Jack London için yalnızca bir kurgu meselesi değildi; London hem tarih öncesiyle ilgili terimlere duyduğu ilgiyi ortaya koyuyordu hem de Darwin'in Evrim Teorisi'ni büyük bir ilgi ile araştırmış ve eserinde bunu her aşamada okuyucuya hissettirmiştir.

London kitaptaki anlatısını kahraman bakış açısı üzerinden yapar ancak anlatıcının kendisi bizzat bahse konu dönemde yaşamış birisi değildir. Bu kişi modern dönem insanı olarak kurgulanmış bir karakter olmakla birlikte çocukluğundan itibaren rüyalarında kendisini bu tarih öncesi çağda yaşayan birisi olarak gördüğünü anlatır. Önceleri bu rüyalara anlam veremez ve çocukluğu bu rüyaların etkisi yüzünden çok sancılı geçer ancak büyüyüp eğitim gördükçe bu konular hakkında fikir sahibi olur; ayrıca büyüdüğüne gördüğü çok sayıda rüyanın aralarındaki sebep-sonuç ilişkisi üzerine bu rüyalarını kronolojik bir sıraya koymayı başarır. Burada başkarakterin ismi Kocadiş'tir; her ne kadar bu dönemde insanlar arasında konuşma ve isim algısı bulunmasa da anlatıcı kendisi de dahil olmak üzere olaylardaki karakterleri genel özellikleri üzerinden kendince isimlendirir. Hikayeler Kocadiş'le birlikte yakın arkadaşım Sarkık Kulak, ilgi duyduğu ve ileride eşi olacak olan Tezcanlı ve baş düşmanları olan Kızılgöz'ün etrafında şekillenir. Ayrıca kitapta Ateş İnsanları, Ağaç İnsanları ve Halk olmak üzere 3 ayrı topluluk bulunur. Kocadiş'in de aralarında doğduğu Ağaç İnsanları yaşamının çoğunu ağaçlarda geçirip barınmalarını da burada gerçekleştirirler. Halk, mağalarda yaşayan ve toplu yaşamın ilkel halinin gerçekleştiği, neredeyse bugünkü anlamda bir kolektif yaşam modeliyle kıyaslanamayacak kadar basit bir hayat yaşayan topluluktur, Kocadiş de ailesinin yaşadığı yeri terk ettikten sonra Halk'a katılır. Ateş İnsanları ise anlatıcının bu çağa dair anlattığı insan formları içinde en gelişmiş ve en korkuncudur. Omuzlarına ve bellerine hayvan kürklerini giysi olarak koyan bu insanlar hem ateşi keşfetmiş hem de ok ve yayı bularak Halk'ın hayatındaki en büyük korku ve tehdit unsuru olmuşlardır. Olaylar bu çerçeve içerisinde akar ve nihayete erer.

Jack London bu kitabı yazarken entelektüel birikim ve meraklarından yoğun bir şekilde yararlanmıştır. Yukarıda bahsedildiği gibi Evrim Teorisi'ni okuyup araştırmasının yanı sıra biyoloji, psikoloji, antropoloji gibi alanlara da büyük ilgi duyan London tüm bu konuları kitabında beğeni gören bir edebi yetenek ile okuyucuya sunmuştur. Başka

kitaplarında da bulunan “uygun olanın hayatta kalması” temasını, bu kitabında en gözle görünür şekilde vücuda büründüğü söylenebilir.

2.2. Çevirmen Levent Cinemre

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları bünyesinde editörlük görevini üstlenen Levent Cinemre, aynı zamanda çevirmenlik de yapmaktadır. Bu işe boş zamanlarını değerlendirerek ek gelir elde etmek amacıyla başlayan Cinemre, 2009’dan bu yana sadece Jack London eserlerini çevirmektedir. Cinemre hayatındaki öncelikli hedefinin Jack London’ın 51 kitabının tamamını Türkçeye çevirmek olduğunu söyler (Jack London Biyografi, 2020). Aynı konuşmalarında anlamı bozmayacak şekilde serbest çeviriyi benimsediğinden de bahseder ve çevirileri üzerinde çalışan editörlerin bu konuya mesafeli bir duruş gösterdiğini de söyler. Cinemre yine bu konuşmasında çevirmenliğe dair önemli bir anlayış olarak kabul edilebilecek olan şu sözleri kullanır:

“Jack London’la ilgili çeviri serüvenim böyle gidiyor. Onun o maceralarına ben de kendi serüvenimle karşılık vermeye çalışıyorum ve çok keyif alıyorum. Çok keyif alıyorum çünkü Jack London’ın karakterleri, onun yarattığı o dünya içerisinde benim cümlelerimle konuşuyorlar, benim cümlelerime gülüşüyorlar, benim cümlelerimle mücadele ediyorlar, benim cümlelerimle birbirlerine âşık oluyorlar, benim cümlelerimle savaşıyorlar. ... Karakterler onun, olay onun ama Türkçedeki cümle benim ve bu bana müthiş bir keyif veriyor (Jack London Biyografi, 2020.)”

Çalışmamızda Âdem’den Önce kitabının Türkçe çevirileri arasından bu yayınevinin seçilmesinin nedeni de işte burada görüldüğü üzere Levent Cinemre’nin hem London hakkında genel anlamda büyük ilgi ve bilgi sahibi olması hem de onun eserlerini Türkiye okurlarına en doğru şekilde aktarma hassasiyetidir. Yazarın tüm eserlerine hâkim olan bir çevirmenin, bu yazara ait eserleri çevirirken daha farkındalığı yüksek bir çeviri ortaya koyacağı öngörülmektedir.

3. BÖLÜM: ÂDEM'DEN ÖNCE'NİN ÇEVİRİSİNDE VİNAY VE DARBELNET TEKNİKLERİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Bu bölümde Âdem'den Önce kitabının Türkçe çevirisi ile İngilizce kaynak metinden seçilen örnekler karşılaştırılmak suretiyle bu çevirilerde kullanılan yöntemler Vinay ve Darbelnet'nin açıkladığı 7 çeviri yöntemi üzerinden gruplandırılmıştır. Her bir yöntemin örnekleri ayrı birer başlık altında verilmiştir. Örneklerin sayısında yöntemlerin söz konusu çeviri kitaptaki kullanım sıklıkları doğrudan etkilidir. Bu durum sonraki bölümde yorumlar kapsamında daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Başlıkların sıralaması önce doğrudan çeviri yöntemleri sonra dolaylı çeviri yöntemleri şeklinde belirlenmiş olup her iki gruptaki sıralamalar da en çok kullanılan yöntemden en az kullanılan yönteme doğrudur. Örneklerin altında Türkçe kitaptaki sayfa numarası belirtilmiştir.

3.1. Öyküntü Yöntemine Örnekler

Kitabın çeviri incelemesin kapsamında öyküntü yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1 <i>Perhaps the psychologists of the book will find fault with my way of using the phrase, “<u>disassociation of personality</u>.”</i>	Ç.M. 1 <i>Olaylara kitaplardaki kalıplarla bakan psikologlar, “<u>kişilik bölünmesi</u>” terimini kullanışımı hatalı bulabilir.</i>	Analiz: Dönemin psikoloji kitaplarında olduğu anlaşılan “disassociation of personality” terimi iki kelimedenden oluşan bir teknik terimdir. Çevirmen burada bu terimin her iki kelimesini çevirip kendi içindeki sözdizimini de korumuştur. Dolayısıyla bu çeviride öyküntü görülmektedir. (S. 9) (Birebir çeviriye benzerliği dikkat çekse de kelime grubu bütün halinde korunarak alındığı için öyküntü olarak sınıflandırılması daha uygundur.)
---	--	--

Tablo 1: Öyküntü Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 2 <i>Events, years apart in their occurrence in the <u>Younger World</u>, occurred with me within the space of several minutes, or seconds.</i>	Ç.M. 2 <i><u>Genç Dünya</u>’da yıllar süren aralıklarla meydana gelen olaylar, rüyalarımda birkaç dakika, hatta birkaç saniye içinde olup biterdi.</i>	Analiz: İki kelimedenden oluşan bu özgün isim yine kendi içindeki sözdizimi korunarak aynı kullanım biçimiyle hedef dile aktarılmıştır. Söz konusu çevirinin öyküntü yöntemiyle yapıldığı görülmektedir. (S. 16)
---	---	--

Tablo 2: Öyküntü Yöntemi Örnek 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 3	Ç.M. 3	Analiz: Kitapta kişi ismi olarak kullanılan “Lop-Ear” ve “Red-Eye” kendi içlerinde kelimeleri birebir çevrilerek Türkçeye aynı kullanım biçimi ile aktarılmıştır. Bu çeviride kullanılan yöntem öyküntü yöntemidir. (S. 16)
<i>There is my friendship with <u>Lop-Ear</u>, for instance. Also, there is the enmity of <u>Red-Eye</u>, and the love of the Swift One.</i>	<i>Örneğin <u>Sarkıkkulak</u>’la olan dostluğum. Yine <u>Kızıl göz</u>’ün düşmanlığı ve Tezcanlı’nın sevgisi.</i>	

Tablo 3: Öyküntü Yöntemi Örnek 3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 4	Ç.M. 4	Analiz: Kitapta kullanılan topluluk isimlerinden olan “Fire People”, yine kendi sözdizimini de koruyarak kelimeleri sözlük anlamı ile çevrilmiş, aynı kullanım biçimi ile Türkçeye aktarılmıştır. Burada yine öyküntü yöntemi ile çevrilen bir ifade görülmektedir. (S. 47)
<i>But Lop-Ear knew. He had evidently seen the <u>Fire People</u> before and knew something of their ways.</i>	<i>Oysa <u>Sarkıkkulak</u> biliyordu. Demek ki <u>Ateş İnsanlarını</u> daha önce görmüş, davranış tarzlarına tanık olmuştu.</i>	

Tablo 4: Öyküntü Yöntemi Örnek 4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 5	Ç.M. 5	Analiz: Örnek metinde yine kitaptaki adlarından biri görülmektedir. “kırık” ve “ diş” şeklinde Türkçe karşılığı bulunan bu kelimelerin yine aynı sözdizimi ile Türkçeye aktarıldığı görülmektedir. Söz konusu çeviride öyküntü yöntemine başvurulmuştur. (S. 48)
<i>The first arrow leaped upward. <u>Broken-Tooth</u> yelled with fright and pain.</i>	<i>İlk ok hızla yukarı yöneldi. <u>Kırıkdiş</u> acı ve korkuyla çığlık attı.</i>	

Tablo 5: Öyküntü Yöntemi Örnek 5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 6	Ç.M. 6	Analiz: Kitabın bağlamı dışında da dünya çapında bilinen Red Cross, Türkçede Kızılhaç şeklinde karşılık bulmaktadır ve uzun süredir kullanılan bilindik öyküntü örneklerindendir. (S. 50) (Birebir çeviriye benzerliği dikkat çekse de kelime grubu bütün halinde korunarak alındığı için öyküntü olarak sınıflandırılması daha uygundur.)
<i>And there rises up before me all that was there foreshadowed, and I see visions of Damon and Pythias, of life-saving crews and <u>Red Cross</u> nurses, of martyrs and leaders of forlorn hopes, of Father Damien, and of the Christ himself, and ...</i>	<i>Böylece ileride bu tavrın benzerini gösterecek kimler varsa, gözlerimin önüne geliyor, Damon ile Pythias'ı, arama kurtarma ekiplerini, <u>Kızılhaç</u> hemşirelerini, ümitsiz mücadelelerin liderlerini ve şehitlerini, Peder Damien'i, sonra bizzat İsa'yı düşünüyor; ...</i>	

Tablo 6: Öyküntü Yöntemi Örnek 6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. Birebir Çeviri Yöntemine Örnekler

Kitabın çeviri incelemesi kapsamında birebir çeviri yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1	Ç.M. 1	Analiz: Kaynak metinde herhangi bir mecaz anlam, deyimsel ifade, kalıplaşmış söylem ya da kültürel bir öge bulunmadığı için doğrudan çeviri yöntemlerine uygun bir ifade görülmektedir. İçerikteki sözcükler ödünçleme ya da öyküntü yöntemine de ihtiyaç teşkil etmemektedir. İfade birebir çeviri yöntemi ile doğru bir şekilde hedef dile aktarılmıştır. (S. 2)
<i>I, who had seen trees only in parks and illustrated books, wandered in my sleep through interminable forests.</i>	<i>Ağaçları sadece parklarda ve resimli kitaplarda görmüş olan ben, uykumda sonsuz ormanlarda dolaşırdım.</i>	

Tablo 7: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 2 <i>I was the connecting link that somehow lived both lives.</i>	Ç.M. 2 <i>Her nasılsa bu iki hayatı da yaşayan bağlantı halkasıydım ben.</i>	Analiz: Önceki örnekte de görüldüğü gibi içeriği, yapısı ve biçimsel (stilistik) özellikleri uygun olan bu cümle de birebir çeviri yöntemi ile Türkçeye aktarılmıştır. (S. 3)
---	---	---

Tablo 8: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 3 <i>My mother set before me a dish of the berries.</i>	Ç.M. 3 <i>Annem önüme bir tabak yaban mersini koydu.</i>	Analiz: Öncelikle örnek cümlelerin bulunduğu paragrafın önceki cümlelerinde “blueberries” kelimesinin kullanıldığını ve bağlamdan dolayı buradaki “berries” kelimesinin “blueberries” kelimesine atıfta bulunduğunu, tekrar etmemek için bu şekilde kullanıldığını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu perspektifte cümlelerin tamamı birebir çeviri yöntemine uygun olup bu yöntemle Türkçeye aktarılmıştır. (S. 3).
---	---	--

Tablo 9: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 4	Ç.M. 4	Analiz: Çeviri metnin ünlem içeren ilk cümlesi bağlamı korumak için paylaşılmıştır. Asıl cümle Türkçeye birebir çeviri yöntemi ile aktarılmıştır. (S. 4)
<i>Snakes!—with their forked tongues, their beady eyes and glittering scales, their hissing and their rattling—did I not already know them far too well on that day of my first circus when I saw the snake-charmer lift them up?</i>	<i>Ah o yılanlar! İlk kez sirke gittiğim gün o yılan oynatıcısı tarafından oynatıldığını gördüğüm o çatal dilli, boncuk gözlü, parlak pullu, tıslayan ve çınlayan yılanları, ben zaten çok iyi tanımıyor muydum?</i>	

Tablo 10: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 5	Ç.M. 5	Analiz: “anne” anlamındaki “mother” kelimesi bir önceki cümlede geçtiği için “she” sözcüğünün anlatıcının annesini ifade ettiği bağlamdan anlaşılmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda cümlelerin tamamının birebir çeviri yöntemi ile Türkçeye aktarıldığı görülmektedir. (S. 25)
<i>Possibly this was because, after the death of my father, she took to herself a second husband.</i>	<i>Büyük ihtimalle bunun nedeni, babamın ölümünden sonra annemin kendine yeni bir koca almasıydı.</i>	

Tablo 11: Birebir Çeviri Yöntemi Örnek 5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3. Ödünçleme Yöntemine Örnekler

Kitabın çevirisinin incelenmesi kapsamında ödünçleme yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1 <i>In short, the fear that reigned supreme in that period known as the <u>Mid-Pleistocene</u>.</i>	Ç.M. 1 <i>Sözün kısıtı, <u>Orta Pleyistosen</u> adı verilen çağa egemen olan korkuydu o...</i>	Analiz: “mid” kelimesi bu isimle isimlendirilen bir çağın sadece bir evresini ifade etmek için kullanıldığından bu değerlendirmede kendisi ve Türkçe karşılığı “orta” kelimesi göz ardı edilmektedir. Burada asıl paylaşılacak istenen örnek, “Pleistocene” kelimesinin Türkçe karşılığının bulunmaması ve teknik nitelikli bir terim olması sebebiyle sadece yazılış şekli düzenlenerek Türkçeye doğrudan aktarılmış olmasıdır. Bu yönden söz konusu çevirinin ödünçleme yöntemi ile yapıldığı açıktır. (S. 1)
--	---	---

Tablo 12: Ödünçleme Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 2 <i>But they are wrong. It is not <u>reincarnation</u>.</i>	Ç.M. 2 <i>Ama <u>yanılıyorlar</u>. Bu <u>reenkarnasyon</u> değil.</i>	Analiz: “reenkarnasyon” kelimesi Türkçedeki bilinen ödünçleme kelimelerden biridir. Doğrudan bir karşılığı bulunmayan bu kelime yeni bir kelime türetme yerine olduğu gibi alınmıştır. Çevirmen de burada doğal olarak bu yaygın kullanılan ödünçlemeye başvurmuştur. (S. 13)
--	--	---

Tablo 13: Ödünçleme Yöntemi Örnek 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 3 <i>Therefore there must be a medium whereby these memories are transmitted from generation to generation. This medium is what Weismann terms the “<u>germplasm</u>.”</i>	Ç.M. 3 <i>Demek ki bu hatıraların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir aracı olmalı. İşte bu aracı Weismann’ın “<u>germ-plazma</u>” dediği şey.</i>	Analiz: Cümlelerin kalan kısmı bir tarafa, “germ-plasm” ifadesi de sesletimi Türkçeye daha uygun bir biçimde doğrudan alınmış, yani ödünçlenmiştir. Görüldüğü üzere ödünçleme yönteminin kullanımı yine teknik bir terimin hedef dilde ifade edilebilmesi doğrultusunda olmuştur. (S. 13)
--	--	---

Tablo 14: Ödünçleme Yöntemi Örnek 3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.4. Değiştirme Yöntemine Örnekler

Kitabın çeviri incelemesi kapsamında değiştirme yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1 <i>I <u>make bold to state</u> that no man of all the men who walk the earth with me ever suffer fear of like kind and degree.</i>	Ç.M. 1 <i>Benimle aynı zamanda şu yeryüzünde bulunan hiçbir insanın böylesi bir korkudan bu derece mustarip olmadığını <u>hiç çekinmeden ifade edebilirim.</u></i>	Analiz: Türkçe karşılığı “cüret etmek” olan “make bold” ifadesi doğrudan çevrilmek yerine anadili Türkçe olan okuyucular için kulağa daha doğru gelecek şekilde ifade etmek adına “çekinmeden” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca bu ifade kaynak metinde olmayan bir şekilde olumsuz olarak çekimlenmiştir. Burada kullanılan çeviri yönteminin değiştirme yöntemi olduğu görülmektedir. (S. 1)
---	--	---

Tablo 15: Değiştirme Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 2 <i>Rarely <u>were my dreams</u> tinctured <u>with happiness</u>.</i>	Ç.M. 2 <i><u>Mutluluk</u> nadiren <u>rüyalarımı</u> renklendirirdi.</i>	Analiz: Kaynak metinde “rüyalar” özne konumunda bulunurken çeviri metinde özne “mutluluk” olmuştur. Öznenin değişmesi ile birlikte cümle çatısı da pasiften aktife dönmüştür. Dolayısıyla cümlelerin bakış açıcı değiştirilmiş olup burada değiştirme yöntemine başvurularak yapılan bir çeviri görülmektedir. (S. 2)
--	--	---

Tablo 16: Değişirme Yöntemi Örnek 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 3 <i>For instance, I was a city boy, a city child, rather, <u>to whom the country was an unexplored domain.</u></i>	Ç.M. 3 <i>Örneğin ben, şehirliydim, daha doğrusu, <u>kırsal bölgeyi keşfedilmemiş alan olarak gören bir şehir çocuğuydum.</u></i>	Analiz: Kaynak metinde birebir karşılığı “kendisi için kırsal bölgenin keşfedilmemiş alan olduğu” olan tümleş hedef dile “kırsal bölgeyi keşfedilmemiş alan olarak gören” şeklinde aktarılmıştır. Burada hem öznede bir değişiklik görülmektedir hem de “keşfedilmemiş bir alan” ifadesindeki “bir” çıkarılarak genel anlamlı ifadedden görece daha özel anlamlı bir ifadeye geçiş yapılmıştır. Dolayısıyla burada açıkça değiştirme yönteminin görüldüğünü söylemek mümkündür. (S. 2)
--	---	---

Tablo 17: Değiştirme Yöntemi Örnek 3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 4 <i>And further, these dream trees were not a mere blur on my vision. <u>They were sharp and distinct.</u></i>	Ç.M. 4 <i>Üstelik rüyalarındaki bu ağaçlar hiç de bulanık görüntülerden ibaret değildi. <u>Her birini açık seçik görür, birbirinden ayırt ederdim.</u></i>	Analiz: kaynak metinde altı çizili ifadede birinci tekil şahsa dair hiçbir unsur yoktur. Oysa çeviri metinde cümle birinci tekil şahsın bakış açısından kurulmuştur. Kaynak metindeki altı çizili kısımda özne olan ağaçlar çeviri metindeki altı çizili ifadede nesne konumuna geçmiştir. Açık şekilde bir bakış açısı değişikliği görülen bu çeviride başvuru çeviri yöntemi değiştirmedir. (S. 2)
--	--	---

Tablo 18: Değiştirme Yöntemi Örnek 4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 5 <i>This was <u>beyond any experience of mine.</u></i>	Ç.M. 5 <i>Halbuki bu <u>gerçekte deneyimlediğim her şeyin ötesindeydi.</u></i>	Analiz: Kaynak metindeki doğrudan çevirisi “herhangi bir deneyimin ötesinde” şeklinde yapılabilecek olan ifade Türkçeye “deneyimlediğim her şeyin ötesinde” şeklinde çevrilmiştir. Ayrıca yazar burada rüyalarından bahsederken bu cümleyi kullandığı için Türkçe ifadede çevirmen tarafından “gerçekte” şeklinde bir ekleme yapılarak daha net bir anlam vermeye çalışıldığı görülmektedir. Burada yine değiştirme yöntemi kullanılarak yapılan bir çeviri görülmektedir. (S. 3)
--	--	--

Tablo 19: Değiştirme Yöntemi Örnek 5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 6 <i>I filled my spoon, but before I raised it to my mouth I knew just how they would taste. <u>Nor was I disappointed.</u></i>	Ç.M. 6 <i>Kaşığımı doldurdum ama daha ağzıma götürmeden tadının nasıl olacağını biliyordum. <u>Aynen öyleydi.</u></i>	Analiz: Kaynak metindeki altı çizili ifade “Hayal kırıklığına uğramadım” anlamına gelmektedir. Çevirmen burada tamamen serbest bir çeviri yapma yolunu izleyerek “Aynen öyleydi” ifadesini kullanmıştır. İçerik ve ifade biçimi tamamen farklı olmakla birlikte verilen mesaj aynı doğrultuda okura aktarılmaktadır. Burada yine bir değiştirme yöntemi kullanımı görülmektedir. (S. 3)
--	---	--

Tablo 20: Değiştirme Yöntemi Örnek 6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 7 <i><u>Snakes?</u> Long before I had heard of the existence of snakes, <u>I was tormented by them</u> in my sleep.</i>	Ç.M. 7 <i><u>Ya yılanlar?</u> Yılan diye bir şeyin varlığından haberdar olmamdan çok önce uykumda <u>bana eziyet ediyorlardı.</u></i>	Analiz: Kaynak metinde soru işareti ile verilen ifade çeviri metinde Türkçe ifade biçimine uygun olarak “Ya yılanlar?” şeklinde aktarılmıştır. Metnin son kısmında ise “onlar tarafından eziyete uğrardım/eziyet edilirdim” ifadesinin yerine “bana eziyet ediyorlardı” ifadesi kullanılarak özne değişmiş, cümle çatısı pasiften aktife dönmüştür. Yer verilen bu örnekte de değiştirme yöntemi ile gerçekleştirilen bir çeviri görülmektedir. (S. 4)
--	---	---

Tablo 21: Değiştirme Yöntemi Örnek 7

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 8 <i>I have said that in my dreams I never saw a human being. Of this fact I became aware very early, and <u>felt poignantly</u> the lack of my own kind.</i>	Ç.M. 8 <i>Rüyalarım <u>tek bir insanın</u> <u>bile girmedğini</u> söylemişim. Bu durumu çok erken fark ettim ve kendi türümün yokluğunu <u>içim acıyarak</u> <u>duyumsadım</u>.</i>	Analiz: Kaynak metindeki ilk cümlede yer alan altı çizili ifade yazar rüyalarında hiç insan görmediğini, tümleş içinde birinci tekil şahıs açısından anlatmıştır. Çevirmen ise aynı ifadeyi “hiçbir insanın bu rüyalara girmemesi” olgusu üzerinden ifade etmiştir. Dolayısıyla bakış açısı değişikliği söz konusudur. İkinci cümlede ise yazarın kullandığı “acı bir şekilde hissetmek” ifadesini çevirmen “içi acıyarak hissetmek” şekliyle çevirmiştir. Her iki cümlede de burası zarf kullanımı ile gerçekleştiği için sözcük türünde değişim yoktur ancak kullanılan zarflardaki değişiklik değiştirme yöntemi kapsamına girmektedir. (S. 9)
--	---	--

Tablo 22: Değiştirme Yöntemi Örnek 8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 9 <i><u>It was not till I was a young man, at college, that I got any clew to the significance of my dreams, and to the cause of them.</u></i>	Ç.M. 9 <i><u>Ancak üniversite çağına gelmiş genç bir adam olduğum zaman rüyalarımın anlam ve önemi, onları neden gördüğüm konusunda fikir sahibi oldum.</u></i>	Analiz: İngilizce kaynak metindeki altı çizili ifade olumsuz bir yapıda kurulmuştur ancak bu ifadenin Türkçe çevirisinde olumlu bir cümle yapısı kullanılmıştır. Bununla birlikte cümleye biçem açısından bakıldığında çeviri metin aynı olguyu anlatmasının yanında Türkçenin ifade biçimine daha uygun şekilde kurgulanarak yeniden oluşturulmuştur. “at college” ifadesi için “üniversite çağına gelmiş” karşılığının kullanılması da anadil olarak Türkçe konuşanların alışık olduğu ifade şekline uygundur. Bu durumda söz konusu çeviride değiştirme yönteminden yararlanıldığı görülmektedir. (S. 10)
---	---	---

Tablo 23: Değiştirme Yöntemi Örnek 9

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 10 <i>These were questions that <u>my dreams themselves answered.</u></i>	Ç.M. 10 <i>Bu sorular <u>cevaplarını bizzat rüyalarımda buluyordu.</u></i>	Analiz: “rüyaların soruları bizzat cevaplaması” durumunun “soruların, cevaplarını rüyalarda bulması” şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Burada yapısal bakımdan cümlelerin asıl öznesi aynı kalsa da tümleş düzeyinde bir bakış açısı değişikliği söz konusudur. Dolayısıyla bu örnekte de çeviri yöntemi olarak değiştirme yönteminin kullanıldığı açıktır. (S. 11)
---	---	---

Tablo 24: Değiştirme Yöntemi Örnek 10

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 11 <i>Evolution was the key. <u>It gave the explanation, gave sanity to the pranks of this atavistic brain of mine</u> that, modern and normal, harked back to a past so remote as to be contemporaneous with the raw beginnings of mankind.</i>	Ç.M. 11 <i>Anahtar evrimdi. <u>Açıklamayı evrim yaptı; modern ve normal bir organ olmakla beraber, insanlığın kaba başlangıcına denk düşecek kadar uzak bir geçmişi hatırlayan bu atacı beynimin oyunlarını aklıselime evrim kavuşturdu.</u></i>	Analiz: Kaynak ve çeviri metinleri karşılaştırdığımızda ilk altı çizili kısımda bulunan “gave the explanation” ifadesi doğrudan çeviri yoluyla çevrilseydi “açıklamayı verdi” şeklinde bir çeviri metin oluşurdu ki bu da Türkçe ifade şekline uygun değildir. Bu örnekteki ilk değiştirme burada göze çarpmaktadır. Altı çizili ikinci kısımda ise “gave sanity” ifadesi yine doğrudan çeviri yöntemiyle aktarılamayacağı için görece serbest bir çeviri izlenerek “aklı selime kavuşturmak” şeklinde çevrilmiştir ve yine Türkçe için daha uygun bir ifade ortaya çıkmıştır. Burada yine değiştirme yönteminin kullanıldığı görülmektedir. (S. 14)
---	--	---

Tablo 25: Değiştirme Yöntemi Örnek 11

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 12 <i>For in this past I know of, <u>man</u>, as we to-day know him, <u>did not exist</u>. It was in the period of his becoming that I must have lived and had my being.</i>	Ç.M. 12 <i>Çünkü benim haberdar olduğum bu geçmişte, <u>bugün bildiğimize benzer insanlar yaşamıyordu.</u></i>	Analiz: Kaynak metinde insan türünü temsilen “man” sözcüğü seçilmiş ve tekil olarak kullanılmıştır. Çeviri metinde ise bu ifade “insanlar” şeklinde çoğul olarak kullanılmıştır. Ayrıca bugünkü gibi insanların o dönem vara olmadığını ifade etmek için kaynak metinde “var olmak” anlamındaki “exist” fiili kullanılmıştır ancak çevirmen bunu Türkçeye “yaşamak” fiili ile aktarmıştır. Sözcük türü aynı kalmakla birlikte (fiil-fiil) kullanılan fiil değişmiştir. İncelenen örnekte değiştirme yöntemine başvurarak çeviri yapıldığı görülmektedir. (S. 14)
---	--	---

Tablo 26: Değiştirme Yöntemi Örnek 12

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 13 <i>The commonest dream of my early childhood was something like this: <u>It seemed that I was very small</u> and that I lay curled up in a sort of nest of twigs and boughs.</i>	Ç.M. 13 <i>Çocukluğumda en sık gördüğüm rüya şöyle bir şeydi: <u>çok küçüktüm</u> herhalde, ağaç dallarından oluşan bir nevi kuş yuvasında kıvrılmış yatıyorum.</i>	Analiz: Kaynak metinde altı çizilen ifadenin doğrudan karşılığı “çok küçüktüm gibi görünüyor” şeklindedir ancak bu kullanım şekli Türkçe ifade etme biçimine uymamaktadır ve böyle çevrilmesi okuyucuya bir tuhafılık hissi verecektir. Çevirmen bu ifadeyi Türkçe ifade etme biçimine uygun olması açısından “çok küçüktüm herhalde” şeklinde çevirmiştir. Burada görülen yaklaşım değiştirme yöntemidir. (S. 15)
--	---	---

Tablo 27: Değiştirme Yöntemi Örnek 13

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 14 <i>I <u>could comprehend nothing</u> of it. There <u>was no logic of sequence</u>.</i>	Ç.M. 14 <i><u>Hiçbir şey anlamazdım.</u></i> <i><u>Görüntüler mantıklı bir silsile izlemezdi.</u></i>	Analiz: Kaynak metnin ilk cümlesi anlamca olumsuz olsa da yapı bakımından olumlu bir cümledir. Ancak çeviri metinde, aynı kullanım Türkçede uygulanamayacağı için yapı olarak da olumsuz bir cümle kurulmuştur. Böylece kullanılan çeviri yöntemi değiştirme yöntemidir. İkinci cümlede aynı şekilde yapı bakımından olumlu olan ifadenin hedef dile olumsuz yapıda aktarıldığı görülmekle birlikte “sıra” anlamında kullanılan “squence” kelimesinin yerine “bir silsile izlemek” ifadesi kullanılmıştır. Burada da yine değiştirme yöntemi ile birlikte görece serbest bir çeviri anlayışı görülmektedir. (S. 15)
--	---	--

Tablo 28: Değiştirme Yöntemi Örnek 14

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 15 <i>It was not until I was a young man and had dreamed many thousand times, that everything straightened out and became clear and plain.</i>	Ç.M. 15 <i>Ancak büyüyüp o yaşına kadar binlerce rüya görmüş genç bir adam olunca gördüklerim aydınlanıp açıklığa kavuştu.</i>	Analiz: Kaynak metindeki altı çizili ifade doğrudan çevrildiğinde “genç bir adam olana ve binlerce kere rüya görene kadar değildi” şeklinde karşılık bulur ancak bu ifade biçimsel olarak Türkçeye uygun görünmemektedir. Çevirmen bu ifadeyi “ancak ... olunca” şeklinde çevirerek biçimsel bir uyumluluk sağlamıştır ve sağlıklı bir çeviri ortaya çıkmıştır. Bu sırada kaynak metin olumsuz cümle yapısı ile anlatılan durum çeviri metinde olumlu yapıda Türkçe okuyucusuna aktarılmıştır. Burada yine değiştirme söz konusudur. (S. 16)
---	--	---

Tablo 29: Değiştirme Yöntemi Örnek 15

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 16 <i>I was somewhat older than during <u>the nest days</u>, <u>but still</u> <u>helpless</u>.</i>	Ç.M. 16 <u>Ağaçtaki yuvada geçirdiğim günlere göre biraz daha büyüttüm, ama hala ona muhtaçtım.</u>	Analiz: “the nest days ifadesi “yuva günleri” veya “kuş yuvası günleri” şeklinde çevrilebilecek olsa da çevirmen anlamı sağlamlaştırmak adına eklemeye bulunarak “ağaçtaki yuvada geçirdiğim günler” şeklinde bir çeviri ortaya koymuştur. Burada değiştirme görülmektedir. Bağlamdan anlaşılacağı üzere anlatıcı burada annesinden söz etmektedir ve çevirmen burada “yardıma muhtaç” anlamında kullanılan “helpless” kelimesini anlatıcının annesine atfen kullanıldığı için “ona muhtaç” şeklinde çevirerek eklemeye bulunmuştur. Burada da aynı şekilde değiştirme yöntemine başvurulmuştur. (S. 16).
---	---	--

Tablo 30: Değiştirme Yöntemi Örnek 16

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 17 <u>I made no movement. The little noises died down in my throat, and I sat as one petrified.</u>	Ç.M. 17 <u>Hiç hareket etmedim. Boğazımdan çıkan küçük sesler sustu, ben de dondum kaldım.</u>	Analiz: Kaynak metnin ilk cümlesi yapıcı olumlu iken anlamındaki olumsuzluğu hedef dile doğru aktarmak için çevirmen bu cümleyi hedef dile olumsuz yapıda çevirmiştir. İkinci cümlede “sönmek, solmak” gibi anlamları bulunan “die down” ifadesi birebir çevrilmek yerine anlam olarak “ses” ifadesinin yanında daha uygun olması için “sustu” şeklinde çevrilmiştir. Ayrıca “sesler boğazımda sustu” ifadesi uygun biçimde kurulmuş bir cümle olmayacağı için çevirmen “in my throat” ifadesini “boğazımdan çıkan” şeklinde çevirmiştir. Altı çizili son kısımdaki “hareketsiz bir şekilde/put gibi oturdum” anlamındaki ifade “dondum kaldım” şeklinde aktarılmıştır. Bu kısımların hepsinde değiştirme yöntemine başvurulmuştur. (S. 17)
--	--	--

Tablo 31: Değiştirme Yöntemi Örnek 17

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 18 <i>Then she swerved toward me. <u>She had quite taken the breath out of him.</u></i>	Ç.M. 18 <i>Sonra annem bana doğru geldi. <u>Domuzun soluğu kesilmişti.</u></i>	Analiz: Kaynak metinde altı çizili olan ifade çeviri metinde büyük ölçüde değişiklik geçirmiştir. “him” zamiri önceki cümlelerde bahsedilen bir domuzu kastettiğinden çeviri cümlede açıkça “domuz” olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda kaynak metindeki altı çizili ifadenin asıl karşılığı “O (annem), domuzun soluğunu kesti” şeklindedir. Çevirmen bu ifadeyi muhtemelen “anne” öznesini tekrar kullanmamak ve dolayısıyla hedef dile daha uygun şekilde tekerrürden kaçınmak amacıyla “Domuzun soluğu kesilmişti” şeklinde çevirerek özneyi cümle yapısını değiştirmiştir. Dolayısıyla burada söz edilecek çeviri yöntemi değiştirme yöntemidir. (S. 18)
--	--	---

Tablo 32: Değiştirme Yöntemi Örnek 18

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 19 <i>Little boys watch their <u>fathers</u> swing axes and fell trees, and feel in themselves that some day they, too, will swing axes and fell trees. <u>And so with me.</u></i>	Ç.M. 19 <i>Babasının baltasını sallayıp ağacı nasıl devirdiğini izleyen küçük çocuk, bir gün kendisinin de eline baltayı alıp ağaçları böyle yere indireceğini hisseder. <u>İşte benimki de aynı şey.</u></i>	Analiz: Kaynak metindeki altı çizili ifade, sözcük yönünden değişikliğe uğramış olmakla birlikte aynı anlamı vermektedir. Kaynak metinde “ben” kelimesi geçerken çeviri metinde “benimki” şeklinde bir kullanım görülmektedir. Türkçe ifade şeklindeki alışılmış biçime uygun olarak “işte” kelimesi de eklenmiştir. Burada çevirmenin yine değiştirme yöntemine başvurduğunu söylemek mümkündür. (S. 20)
---	---	--

Tablo 33: Değiştirme Yöntemi Örnek 19

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 20 <i>Perhaps, all told, the Folk in that day <u>had a vocabulary of thirty or forty sounds.</u></i>	Ç.M. 20 <i>Büyük olasılıkla o günlerde bütün Halk'ın <u>kullandığı ses sayısı, toptanız otuz kırkı geçmiyordur.</u></i>	Analiz: “vocabulary” kelimesi normalde “kelime haznesi/dağarcığı” anlamını taşımaktadır. Bu kitabın konusu ise insanoğlunun konuşmadığı eski bir çağ üzerine kurgulandığı için burada kastedilen “kelime dağarcığı” aslında “o dönemki insanların ortak anlam yüklediği ama kelime olmayan sesler” anlamından kullanılmıştır. Bu doğrultuda hedef dilde “Halk’ın kullandığı ses sayısı” şeklinde bir çeviri görülmektedir. Sonraki kısımda ise “otuz kırk kadardır” anlamındaki ifade “otuz kırkı geçmez” şeklinde çevrilerek olumsuz bir yapımla aktarılmıştır. Bu durumda kullanılan çeviri yönteminin değiştirme yöntemi olduğu görülmektedir. (S. 24)
---	---	--

Tablo 34: Değiştirme Yöntemi Örnek 20

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.5. Eşdeğerlik Yöntemine Örnekler

Kitabın çevirisinin incelemesi kapsamında eşdeğerlik yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1 <i>From my earliest recollection my sleep was a period of terror.</i>	Ç.M. 1 <i>Kendimi bildim bileli uykularım benim için bir korku dönemi.</i>	Analiz: “from my earliest recollection” ifadesi birebir çeviri ile çevrildiğinde “en erken/eski hatıramdan” anlamını taşır ancak hem bu kullanım biçimi Türkçe için uygun olmayan bir yapıdadır hem de bu ifade aslında kalıplaşmış bir söylem, klişe bir sözdür. Dolayısıyla belirttiği anlam bağlamında düşünüldüğünde Türkçe eşdeğerini aramak doğru bir yaklaşım olur ve çevirmen de burada bunu yapmıştır. “kendimi bildim bileli” ifadesi tamamen aynı anlamı taşıyan ve Türkçede yine kalıp olarak kullanılan bir ifadedir. Bu durumda burada kullanılan çeviri yöntemi eşdeğerliktir. (S. 2)
---	---	---

Tablo 35: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 2 <i>I had never seen blueberries before, and yet, <u>at the sight of them</u>, there leaped up in my mind memories of dreams wherein I had wandered through swampy land eating my fill of them.</i>	Ç.M. 2 <i>Daha önce bu yemişi hiç görmemiştim, ama <u>görür görmez</u> bataklıklarda dolaşıp doyasıya yabanmersini yediğim rüyalara dair anılar canlandı zihnimde.</i>	Analiz: Kaynak metinde altı çizili olan ifade kalıp halinde birebir çevrildiğinde “onların görüntüsünde” şeklinde bir çeviri ortaya çıkar. Ancak bu verilmek istenen mesajı aktarmaya yardım etmez. Bu ifade kalıp halinde kullanılan bir söylemdir, deyimleşmiş bir yapıda olup klişe haline gelmiş bir ifadedir. Bunun Türkçede bulunan ve aynı kullanım yerine sahip, kalıplaşmış bir karşılığını kullanmak gerekir. Çevirmenin kullandığı “görür görmez” ifadesi tam da bunu sağlar ve bu çeviri eşdeğerlik yöntemi kapsamına girer. (S. 3)
---	--	--

Tablo 36: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 3 <i>And on my inner vision flashed the memories of my dreams,—the midday sun shining on tall grass, the wild bull grazing quietly, the sudden parting of the grass before the swift rush of the tawny one, his leap to the bull's back, the crashing and the bellowing, and the <u>crunch</u> of bones; ...</i>	Ç.M. 3 <i>Uzun otların üzerinde parlayan öğle güneşi, sakın sakın otlayan bir boğa, sarı canavarın çevik saldırısından, arkadan boğanın üzerine atlamasından önce aniden yarılan çayır, çarpma sesi ve böğürtüler, <u>çatır çatır</u> kırılan kemik sesleri ...</i>	Analiz: Kemiklerin kırılmasını anlatırken ifadeyi güçlendirmek için kullanılan “crunch crunch” ikilemesi bu kemiklerin kırılırken çıkardığı sestən esinlenerek kullanılmıştır. Burada Türkçe dilbilgisindeki adıyla yansıma yoluyla kullanılan bir ifade görölmektedir. Bu tür ifadelerin genellikle her dilde özgün bir karşılığı bulunduğu için o karşılığı kullanmayı tercih etmek yerinde olur. Buradaki ifadenin Türkçe kapsamındaki en uygun karşılığı da “çatır çatır” ikilemesidir ve çevirmenin bu kullanımı yerinde olup, kullanılan yöntem eşdeğerlik yöntemidir. (S. 5)
---	---	--

Tablo 37: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 4 <i>I rolled about in the dry leaves, playing with them and making <u>crooning</u>, <u>rasping</u> noises in my throat.</i>	Ç.M. 4 <i>Kuru yapraklar arasında yuvarlanıyor, onlarla oynuyor, boğazımdan <u>mırıl mırıl</u>, <u>gıcır gıcır</u> sesler çıkarıyordum.</i>	Analiz: Kaynak metindeki “croon” ve “rasp” kelimeleri fiil türünde kullanılmakla birlikte vücudun bir bölümü ile çıkarılan ve kelime anlamı taşımayan “sesleri” ifade etmektedir. Burada yine yansıma durumu söz konusudur. Türkçe karşılık olarak kullanılan “mırıl mırıl, gıcır gıcır” ifadesi yansıma tanımına tamamen oturmaktadır. Çevirmen burada yine eşdeğerlik yönteminden yararlanmıştır. (S. 16)
--	--	---

Tablo 38: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 5 <i>The sound drew closer. It was like the <u>grunt</u> of a pig.</i>	Ç.M. 5 <i>Ses giderek yaklaştı. Bir domuzun <u>homurtusuna</u> benziyordu.</i>	Analiz: kaynak metinde domuz sesinden bahsedilmiş ve bu sesi ifade eden bir isim kullanılmıştır. Türkçe çeviri metinde de aynı sesi ifade eden başka bir isim kullanılmıştır. Burada söz konusu olan bir hayvan sesi olup yine doğadaki sesler kapsamında olduğundan yansıma sınıfına girer. Çevirmen hayvan sesinin karşılığı için eşdeğerlik yöntemine başvurmuştur. (S. 17)
--	---	--

Tablo 39: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 6 <i>Still I sat as one petrified, my eyes unblinking as I stared at him, <u>fear eating at my heart.</u></i>	Ç.M. 6 <i>Ben hala taş kesilmiş gibi oturuyor, göz kırpmadan ona bakıyordum; <u>korkudan ölmek üzereydim.</u></i>	Analiz: Kaynak metindeki altı çizili ifade “eat at” kalıbı dikkate alındığında “kalbimi rahatsız eden/aşındıran korku” ya da “kalbimdeki rahatsız eden/zorlayan korku” gibi anlamlar düşünülebilir. Burada hem ifadenin genel anlamı hem de “eat” fiilinin “yemek” anlamından farklı kullanılması bir mecaz anlama işaret etmektedir. Aynı durum içerisindeki aynı duyguyu ifade etmek için yine mecazi bir kullanım olan ve Türkçede böylesi bir durumda kullanılan bir ifadeye başvurmak yerinde olacaktır. Çevirmen de bu bağlamda “korkudan ölmek” deyimini kullanarak uygun bir anlam ve ifade şekli sağlamıştır. Kullanılan yöntem eşdeğerlik yöntemidir. (S. 17)
--	---	--

Tablo 40: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 7 <i>But my mother swung over the top of a thick limb, <u>a dozen feet</u> from the ground, and, still holding on to her, we perched there in safety.</i>	Ç.M. 7 <i>Ama annem yerden <u>üç dört metre</u> yukarıdaki kalın bir dala sıçramıştı. O dala güvenle tünediğimizde ben hala onu sıkı sıkı tutuyordum.</i>	Analiz: Altı çizili kısımlarda ölçü birimi ile miktar bildiren sözcükler bulunmaktadır. Kaynak metnin yazıldığı ülke Amerika Birleşik Devletleri iken çevirinin hitap ettiği okur ise Türkiye okuyucusudur. Bu iki ülkede kullanılan birçok ölçü birimi birbirinden farklı olup bu durum incelenen eserde de karşımıza çıkmaktadır. Böylesi farklı ölçü birimleri arasında çeviri yaparken hedef dil okuyucusunun kullandığı ölçü birimine geçiş yapılacaksa miktarda değişiklik yapılır ve eşdeğer bir miktar ifade kullanılmaya çalışılır. Eşdeğerlik burada sadece miktar bağlamında kullanılmaz, aynı zamanda kullanılan ölçünün cinsi de eşdeğerlik göstermelidir. Örneğin burada kullanılan ölçü birimi “feet” bir uzunluk ölçüsüdür ve Türkçede bununla aynı işlevi gören ölçü birimi “metre”dir. Ölçü birimlerinin ismi ve bu birimlerin yanındaki miktar ifadeleri değiştiği için tamamen farklı kelimeler kullanılmış ancak aynı anlam ve aynı nicelik hedef dile
--	---	--

		aktarılmıştır. Burada kullanılan yöntem eşdeğerlik yöntemidir. (S. 18)
--	--	--

Tablo 41: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 7

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

KM. 8 <i>He was a large man in his day, and he must have weighed all of <u>a hundred and thirty pounds</u>.</i>	Ç.M. 8 <i>Tahminime göre çağının iri erkeklerindendi, <u>altmış kilo</u> kadar olmalı.</i>	Analiz: Önceki örnekte de görüldüğü gibi burada bir ölçü birimi kullanılmış olup bu ölçünün cinsi ağırlıktır. ABD ve Türkiye’de birbirinden farklı olan ölçü birimleri arasında bu ağırlık ölçüleri de bulunmaktadır. Hem birimin ismi olan “pound” yerine “kilo” hem de miktar belirten “yüz otuz” yerine “altmış” geldiği için buradaki sözcükler tamamen değişmiştir ancak kullanılan her iki ifade de yine aynı değere işaret etmektedir. Dolayısıyla kullanılan yöntem eşdeğerlik yöntemidir. (S. 19)
---	--	---

Tablo 42: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 9 <i>But the result of all this was a beautiful and unending family quarrel, in which <u>I was the bone of contention</u>.</i>	Ç.M. 9 <i>Ama bütün bunların sonucu, hiç bitmeyen güzel bir aile kavgasıydı ve <u>çıbanbaşı da bendim</u>.</i>	Analiz: kaynak metindeki “bone of contention” ifadesi bir sorunun kaynağını, sorunu kışkırtan bir unsuru ifade eder ve mecaz anlamdadır. Aynı durum için Türkçede kullanılabilecek mecaz anlamlı en uygun ifade kullanılmak amacıyla çeviride “çıbanbaşı” ifadesine yer verilmiştir. Çevirmenin bu örnekte de eşdeğerlik yöntemine başvurduğu görülmektedir. (S. 26)
--	---	--

Tablo 43: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 9

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 10. <i>It was infinitely more clumsy than the clumsiest handiwork of man—of man as we know him. It was put together in a casual, <u>helter-skelter</u> sort of way.</i>	Ç.M. 10 <i>İnsanın, ama bizim bildiğimiz insanın, kendi eliyle yaptığı en acemice damlardan bile sonsuz kere daha acemice yapılmışlardı. Rastgele, <u>palas pandıras</u> bir şekilde yapılırdı.</i>	Analiz: Kaynak metinde altı çizili olarak gösterilen ifade acele, kargaşa ve düzensizlik bildiren bir ikilemedir. Türkçede aynı anlamı verecek ve kaynak metindekine benzer şekilde kendi içinde ses uyumu da sağlayacak bir örnek olan “palas pandıras” ifadesi kullanılmıştır. Kalıplaşmış bir söylem yine hedef dile yine kalıplaşmış olan bir ifade ile aktarılmıştır. Burada çevirmenin eşdeğerlik yönteminden yararlandığı açıkça görülmektedir. (S. 26)
---	--	--

Tablo 44: Eşdeğerlik Yöntemi Örnek 10

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.6. Aktarma Yöntemine Örnekler

Kitabın çeviri incelemesi kapsamında aktarma yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1 <i>For my fear is the fear of long ago, the fear <u>that was rampant</u> in the Younger World, and in the youth of the Younger World.</i>	Ç.M. 1 <i>Çünkü benim korkum çok eski zamanlara ait bir korkuydu, Genç Dünya’da, hatta o Genç Dünya’nın da erken çağlarında <u>kol gezen</u> bir korku.</i>	Analiz: Kaynak metindeki “rampant” sözcüğü bir sıfattır ve “o dönem baskın olan” bir durumu ifade etmektedir. Hedef dilde aynı anlamı vermek için çevirmen “kol gezen” ifadesini kullanmıştır. Burada görülen “gezmek” sözcüğü ise fiil soylu bir sözcüktür. Anlam aynı kalmakla birlikte sözcüğün türü değiştirilmiştir. Dolayısıyla burada kullanılan yöntemin aktarma yöntemi olduğu söylenebilir. (S. 1)
---	--	--

Tablo 45: Aktarma Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 2 <i>What was this personality?</i> <i>When had it itself <u>lived a wake-a-day life</u> on this planet in order to collect this fund of strange experiences?</i>	Ç.M. 2 <i>Peki, neydi bu kişilik? Bu tuhaf deneyim birikimini bir araya getirmek üzere yer yüzünde ne zaman <u>uyanık olarak yaşamıştı</u>?</i>	Analiz: Kaynak metindeki altı çizili ifade doğrudan çevrildiğinde “uyanık bir hayat yaşamak” eylemini bildirir ve buradaki “uyanık” kelimesi “hayat” ismini niteleyen bir sıfat konumundadır. Çeviri metne bakıldığında ise söz konusu ifadenin “uyanık olarak yaşamak” şeklinde aktarıldığı görülmektedir; “uyanık olmak” durumu bu kez “yaşamak” fiilini nitelediği için kaynak metindeki sıfat işlevi, burada yerini zarf işlevine bırakmıştır. Sıfattan zarfa geçiş yapan bu kelimeye bakıldığında burada uygulanan çeviri yönteminin sözcük türü değiştirme, yani aktarma olduğu görülmektedir. (S. 11)
---	---	---

Tablo 46: Aktarma Yöntemi Örnek 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 3 ... The <u>result</u> was <u>confusion</u> and <u>nightmare</u>.	Ç.M. 3 ... Bunların <u>sonucunda</u> <u>kafa</u> <u>karışıklığı</u> <u>yaşar</u>, <u>kabus</u> <u>görüldüm</u>.	Analiz: Kaynak metinde görülen cümlelerin birbir çevirisi “Sonuç kafa karışıklığı ve kabus idi/olurdu.” Şeklindedir. Çeviri metne bakıldığında ise “<u>kabus</u> görmek” ve “<u>kafa</u> <u>karışıklığı</u> yaşamak” ifadelerinde yer verilip bu altı çizili unsurlar nesne konumuna gelmiştir. Ayrıca ilk cümledeki “result” kelimesi “sonuç” anlamında ve özne konumunda iken çeviri metindeki karşılığı “sonucunda” şeklinde gelmiş ve zarf tümlecine dönüşmüştür. Cümle öğelerinde görülen bu değişiklikler çevirmenin aktarma yönteminden yararlandığını göstermektedir. (S. 15)
---	---	--

Tablo 47: Aktarma Yöntemi Örnek 3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 4 <i>It was a dictate of instinct.</i> <i>And so I sat there and waited for I knew not what.</i>	Ç.M. 4 <i>İçgüdülerim böyle emretmişti. Böylece orada o halde oturup bekliyordum ama neyi beklediğimi de bilmiyordum.</i>	Analiz: Kaynak metinde altı çizili kısımdaki “dictate” kelimesi burada isim haliyle kullanılmış olup “emir” anlamındadır. Birebir çeviri yapıldığı takdirde “Bu içgüdülerin bir emriydi.” şeklinde bir ifade ortaya çıkardı. Ancak çevirmen kendi izlediği yolda “dictate” kelimesini isim olarak değil fiil olarak kullanmış ve karşılığını “emretmişti” olarak vermiştir. Aynı sözcüğün isim hali yerine fiil halinin kullanılması bu çeviriyi aktarma yönteminin bir örneği kılmalıdır. (S. 17)
--	---	---

Tablo 48: Aktarma Yöntemi Örnek 4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 5 <i>The curiosity went out of his eyes, and they <u>gleamed</u> <u>cruelly</u>.</i>	Ç.M. 5 <i>Gözlerindeki merak ifadesinin yerini <u>zalim</u> bir <u>parıltı</u> aldı.</i>	Analiz: Kaynak metindeki altı çizili ifadenin doğrudan çeviri ile verilecek karşılığı “zalimce/acımasızca parıldadı” olurdu. Çevirmen ise burada “gleam” kelimesinin “parıldamak” anlamını “parıltı” şeklinde isimleştirmiştir. Bu sözcüğün fiilden isime dönmesiyle birlikte onu niteleyen “cruelly” kelimesini karşılığı olan “zalimce” zarfı da “zalim” şeklinde sığata dönmüştür. Her iki sözcük de tür değişimine uğratılmıştır. Dolayısıyla burada da çevirmenin aktarma yöntemine başvurduğu görülmektedir. (S. 17)
---	--	---

Tablo 49: Aktarma Yöntemi Örnek 5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 6 <i>This was because it was a <u>prehensile foot</u>, more like a hand than a foot, more like a hand than a foot.</i>	Ç.M. 6 <i>Bunun nedeni <u>ayaklarıyla bir şeyleri kavrayabilmesiydi</u>; yani ayaktan çok el gibiydiler.</i>	Analiz: Kaynak metindeki “prehensile” kelimesi “kavrayabilen, kavrama özelliği olan” anlamında gelen bir sıfattır ve burada geçen “ayak” ismini nitelemektedir. Çeviri metinde ise sıfat özelliğinden çıkarak “-me, -ma” isim yapım eki ile “kavrayabilmesi” halini almıştır ve artık sıfat olmadığı açık bir şekilde görülmektedir. Burada çevirmenin başvurduğu yöntem aktarma yöntemidir. (S. 19)
--	---	--

Tablo 50: Aktarma Yöntemi Örnek 6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

K.M. 7 <i>Also, <u>it hurt</u> grievously, and I stopped him.</i>	Ç.M. 7 <i>Ayrıca son derece <u>acı verici</u> bir şeydi, Sarkıkkulak’ı durdurdum.</i>	Analiz: Kaynak metinde “bu acıttı” anlamına gelen “it hurt” ifadesi kullanılmış olup çeviri metne bakıldığında “acı vermek” fiili yerine “acı verici” ifadesinin kullanıldığı ve bunun sıfat durumunda olduğu görülmektedir. Sözcük türünün değiştiği görüldüğü için çevirmenin burada aktarma yöntemini kullandığı görülmektedir. (S. 49)
--	--	--

Tablo 51: Aktarma Yöntemi Örnek 7

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.7. Uyarlama Yöntemine Örnekler

Kitabın çeviri incelemesi kapsamında uyarlama yöntemine ait örnekler bu başlık altında paylaşılacaktır. Her örneğin altında örneğe dair analiz ve Türkçe kitaptaki sayfa numarası bulunmaktadır.

K.M. 1 <i>Early in my childhood I learned that <u>nuts</u> came from the grocer, <u>berries</u> from the fruit man; ...</i>	Ç.M. 1 <i>Erken çocukluk dönemimde <u>ceviz ve fındık gibi kabuklu yemişlerin</u> bakkaldan, <u>taze yemişlerinse</u> manavdan alındığını öğrenmiştim ...</i>	Analiz: Kaynak metinde kullanılan “nut” kelimesi fındık, fıstık, ceviz, kestane vb. gibi kabuklu yemişlerin hepsi için kullanılabilen kapsamlı bir isimdir. Çevirmen, bu kullanım Türkçe için İngilizcedeki kadar alışılmış bir ifade yöntemi olmadığı için ve ifadenin geniş kapsamlılığını da yansıtarak “ceviz ve fındık gibi” diyerek Türkçeye uygun bir uyarlamaya başvurmuştur. Çekirdeksiz meyveler için genel olarak kullanılan “berry” ise yine geniş kapsamlı olan “taze yemiş” ifadesi ile aktarılmaya çalışılmıştır. Burada altı çizili isimlerin her ikisinin de çevirisine bakıldığında, önceki çeviri yöntemlerinin hiçbirine uymayan bir yaklaşım ve kaynak metinde hiç var olmayan unsurların çeviride metne eklendiği görülmektedir. Bu durumda yapılan çeviride çevirmen uyarlama yöntemine başvurmuştur. (S. 3)
--	--	---

Tablo 52: Uyarlama Yöntemi Örnek 1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu bölümde çalışma kapsamında seçilen örnekler, dahil oldukları yöntemler kapsamında sınıflandırılarak verilmiştir. Burada ortaya çıkan sonuçlar çalışmanın dördüncü bölümünde ve sonuç bölümünde değerlendirilecektir. Bu bölüm tamamlanırken sadece genel çıkarımlara ve en fazla kullanılan yöntem ile en az kullanılan yöntemle değinilecektir.

Görüldüğü üzere dolaylı çeviri yöntemlerin doğrudan çeviri yöntemlerine göre daha yaygın olarak kullanılmıştır. Bu durum kitabın bir edebi metin olmasıyla örtüşmektedir. Zira teknik bir içerikten oluşmadığı için doğrudan çeviri yöntemlerinin kullanılmasına çok sınırlı ölçüde imkân tanımaktadır. Ayrıca kaynak dil olan İngilizce ile hedef dil olan Türkçenin farklı sözdizimlerine sahip olmaları da bir başka önemli nedendir. Bu dil çifti arasındaki dilbilgisel ve biçimsel farklılıklar da bu bağlamda doğrudan çeviri yöntemlerinin kullanımını kısıtlamıştır.

En sık kullanılan yöntemin değiştirme yöntemi olduğu görülmektedir. Çünkü çevirinin gerçekleştiği dil çifti farklı dil ailelerine mensup İngilizce ve Türkçe dilleridir. Dolayısıyla söz dizimleri ve ifade biçimleri çok farklıdır. Bu durum çevirmenin bu kadar sık bir biçimde değiştirme yöntemini kullanmış olmasını açıklamaktadır.

En az kullanılan yöntemin uyarlama olduğu görülmektedir. Bunun nedeni uyarlamanın iki farklı kültür arasında, çeviri için hedef kültürde doğrudan eşdeğeri bulunamayan unsurların çevirisi için kullanılmasıdır. Âdem'den Önce kitabının olay örgüsü tarih öncesi bir çağa ait olduğu için kültürel unsurlardan, hatta bir kültürün varlığından söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla Türkçeye aktarılabilecek olan ifadeler genellikle kültür bağlamında karşılaştırması yapılacak olan unsurlar içermez. Bu durumda uyarlanacak bir metin de oluşmaz ve çevirmenin uyarlama yöntemine başvurma ihtiyacı duyacağı bir zemin oluşmaz.

4. BÖLÜM: İNCELENEN METİNLERİN ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN YORUMLANMASI

Jack London'ın özgün ismiyle *Before Adam*, Türkçe ismiyle *Âdem'den Önce* kitabının çevirisi, çalışmamız kapsamında Vinay ve Darbelnet'nin doğrudan çeviri ve dolaylı çeviri olarak iki sınıfa ayrılan yedi çeviri yöntemi açısından incelenmiş ve bu incelemeye ait örnekler ve analizler bir önceki bölümde sunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde incelenen bu metinler sonrası incelenen çeviri eser hakkında çeviribilim bağlamındaki değerlendirmeler paylaşılacaktır.

İlk olarak bu kitabın yazıldığı ortam, dönem ve o dönemin genel eğilimlerine değinmek gerekir. Bu kitap erken 20. yüzyılın Amerika Birleşik Devletleri'nde yazılmıştır. Hem döneme hem de kitabın yazarı olan Jack London'ın o dönemki popülaritesine bakıldığında öncelikle göze çarpan Jack London'ın, çağının en çok beğenilen ve okunan yazarlarından biri olmasıdır. Yazdığı eserler üslup ve yaklaşım açısından o dönem için gerçekçilik akımına, daha sonra edebiyat dünyasında geliştirilen tanımlara göre ise gerçekçiliğin bir uzantısı sayılabilecek natüralizme (doğalcılık) dahildir. Edebi akımların, bir dönemin yazar ve okur eğilimlerini baskın biçimde şekillendirmeleri ve bunların aynı dinamikler kapsamında uluslararası edebi metin alışverişlerinde de çeviri eğilimlerine yansması doğrudan çoğuldizge kuramı ile ilişkilidir. Çoğuldizge açısından bakıldığında hem o dönemin Amerika'sında hem de bu eserleri çeviri yoluyla ithal eden diğer ulusların çoğuldizgesi içerisinde gerçekçi/doğalcı kurgu romanların hakim konumda olduğu açıkça görülmektedir. *Âdem'den Önce* özelinde bakıldığı zaman ayrıntıya inerek görülmektedir ki o dönem için yeni ve popüler olan Darwinist evrim teorisi, edebiyatı da önemli ölçüde etkilemiştir ve konusu tamamen bu evrim fikrinin anlattığı süreç üzerine kurgulanış bir *Âdem'den Önce* eseri ortaya çıkmıştır. Çeviri açısından bakıldığında bunu şuraya bağlamak gerekir; ilk olarak Jack London, Amerikan Edebiyatı'nın ve gerçekçi romanların popülerleştiği bütün ülkelerin, kendi çoğuldizgesi içerisinde hem London'ı hem diğer Amerikalı yazarları hem de gerçekçilik ya da natüralizmi nasıl yüksek bir konuma taşıdıkları çoğuldizge kuramının anlattığı devingenliği gözler önüne sermektedir. Ayrıca yine evrim teorisinin çoğuldizge içindeki popülerliğini artırdığı bir ülke içerisinde, bu kadar ünlü bir yazarın kaleme aldığı *Âdem'den Önce*'nin çeviri yazına kazandırılması ve beğenilen çeviri eserler arasında yerini alması bu kuram açısından tutarlı bir durumdur.

Âdem'den Önce'yi evrim ile olan yakın teması üzerinden anlatınca değinilmesi gereken bir başka husus vardır. Darwin'in evrim teorisinin ortaya çıkışı 19. yüzyılın ortasından sonra olmuştur. Âdem'den Önce kitabı, bunu takip eden süreçte bu teorisinin popülerliğini artırmış olduğu bir dönemde, 20. yüzyılın hemen başında kaleme alınmıştır. O süreçte Türkiye'de bu kitabın bir çevirisi olmamıştır. Ancak 1980'li yıllara gelindiğinde Âdem'den Önce Türkçeye ilk kez çevrilmiştir. Görülmektedir ki evrimin dönem şartlarına uygun olmadığı süreçte bu kitabın Türk çeviri edebiyatında bir yeri olmamış, evrim teorisinin Türkiye'de de genel kabul görmese de yaygın bir şekilde tartışılabilirdiği bir dönemde bu kitap Türkçeye çevrilmiştir. Burada ideolojik çeviri kavramı ile bir ilişki akla gelmektedir. Zira ideolojik çeviri, bir eserin bir dile çevirisinin yapıp yapılmaması konusunda verilecek kararın, eserin ideolojik yapısı ve hedef dil kültürünün bu ideolojik yapıya uygunluğu bağlamında verilmesi yönünde yorumlanabilecek bir kavramdır. Türkiye'de evrim teorisini benimseyen ya da benimsemese bile bunun geline dönem itibariyle artık tartışılabilmesi gerektiğini düşünen birisi, kendi taşıdığı ideolojik kaygı ya da amaçlar doğrultusunda bu çevirinin yapıp yapılmaması noktasında bir karara varır. Yine burada hedef dili konuşan ve okuyan toplumun normları söz konusudur. Bu normlar da elbette Toury'nin betimleyici çeviribilim çalışmaları kapsamındaki normlardandır. Âdem'den Önce'nin Türkçeye çevirisinin yapılmamış olduğu süreç ve sonra bu çevirinin yapıldığı dönem göz önünde bulundurulduğunda çevirmenlerin, Toury'nin yaklaşımına uygun şekilde toplum normlarını göz önünde bulundurarak bu kitabı önceleri Türkçeye çevirmemiş olup, sonraki yıllarda artık buna uygun bir dönemin başladığını gözlemleyen çevirmen ve bağlı bulunduğu yayın kuruluşunun o dönem itibariyle bunun Türkiye normlarında bir yeri olduğunu görerek bu çevirinin yapılması sürecini başlattığı olasılığı yönünde bir fikir yürütmek mümkündür.

Bu tez çalışması kapsamında Âdem'den Önce kitabının Türkçe çevirisinin ilk yedi bölümü İngilizce olan kaynak metindeki orijinali ile karşılaştırılarak Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri açısından incelenmiştir. Burada ortaya çıkan tablo sonucunda hangi yöntemlerin daha az hangilerinin daha çok kullanıldığı konusunda yapılacak değerlendirmeyi Skopos kuramı ve Reiss'ın metin türü sınıflandırması ile ilişkilendirmek yerinde olacaktır. Sayısal dağılımları sonuç bölümünde paylaşılacak olmakla birlikte, bu çeviri yöntemleri öncelikle iki ana dalı üzerinden değerlendirilecek olursa dolaylı çeviri yöntemlerinin doğrudan çeviri yöntemlerine göre daha yaygın

biçimde kullanıldığını söylemek gerekir. Kullanılan doğrudan çeviri yöntemleri arasında da ödünçleme yönteminin çok az kullanıldığı görülmektedir. Çünkü bu kitap bir edebi metindir. Ödünçleme yöntemi yabancı bir terimi hemen hemen olduğu haliyle aynı şekilde ödünç almak üzerine kurulduğu için özellikle teknik nitelikli metinlerde sık kullanılmaktadır. Teknik nitelikli olmayan bu metinde daha çok teknik metinlerde kullanılan ödünçleme yönteminin kullanılmaması metin türü ve amaç bakımından Skopos kuramı ile bağdaşmaktadır. Değiştirme ve eşdeğerlik gibi, yabancı iki kültür ve farklı dil ailelerinden iki dil arasında yapılacak çevirilerde daha çok geçerliliği olan yöntemlerin bu eserde görece daha fazla kullanılmış olması da aynı şekilde Skopos kuramı ile uyumlu bir çizgidedir. Zira kitap bir Amerikan yazarın kaleminden çıkmış olup Türkiye okuruna aktarılacak üzere çevirisi yapılmıştır. Bu iki kültürün anlayış ve iletişim biçimleri gibi sahip olduğu dillerin bağlı oldukları dil aileleri dilbilgisi yapıları da farklıdır, bu nedenle yapılan bu çeviride dolaylı çeviri yöntemleri kapsamına giren bu yöntemlerin daha çok kullanılması makul ve öngörülebilir bir sonuçtur. Doğrudan çeviri yöntemlerinin aynı dil ailesine mensup dil çiftleri arasında yapılan çevirilerde daha sık görüleceği ve daha uygun olacağı çalışmanın birinci bölümündeki tanımlamalarda anlatılmıştı.

Kitabın yazıldığı yer ve yazarı ile çevirinin yapıldığı Türkiye arasındaki farklara değinmişken André Lefevere'nin çeviri için yaptığı “yeniden yazma” tanımını da hatırlatmakta fayda vardır. 20. yüzyıl Amerika'sında Jack London tarafından kaleme alınmış olan bu kitabın 21. yüzyıl Türkiye'sinde Levent Cinemre tarafından yapılan çevirisinde zaman, coğrafya, kültür ve elbette dil farkı ile birlikte yazar ve çevirmenin iki farklı kişi olması, bu kitabın sadece İngilizceden Türkçeye aktarılmanın ötesinde Türkçe dilinde yeniden yazılmasını gerektirmiştir. Bu sürece yeniden yazma demek için en güçlü argümanlardan biri yapılan çeviri incelemesinde yoğun bir şekilde kullanıldığı görülen değiştirme yöntemidir. Zira eğer çevirmenin bu kitabı yeniden yazması gerekmeseydi, dolaylı çeviri yöntemlerine bu kadar sık başvurusu da gerekmez, yalnızca birebir çeviri ile kitaptaki her şeyi Türkçeye saf bir halde aktarabilmesi beklenirdi.

Çeviribilim kapsamında bu çalışmadaki çeviri incelemesinde değinilecek önemli noktalardan biri de bu eserde ortaya çıkarılan sonuçların Lawrence Venuti'nin görünmezlik kavramı ile olan ilişkisidir. Birinci bölümde anlatılan tanım hatırlatmak gerekirse Venuti çevirmenin akıcı ve pürüzsüz bir okuma sağlayan bir çeviri metin sunması, okuyucunun kendisine yabancı bir kültür ve dilden gelen bu metni adeta kendi

dilinde yazılan özgün bir metinmiş gibi, göze batan ve yabancılik hissi veren hiçbir unsur olmadan bu metni okuyabilmesi durumunda çevirmenin görünmez olacağını ifade etmiştir (Venuti, 1994:1). Bu durumun çevirmenin çabasının okuyucu tarafından görülememesine sebep olacağını ve böylece çevirmenin emeğinin göz ardı edilmiş olacağını söyler. Levent Cinemre'nin yapmış olduğu Türkçe Âdem'den Önce çevirisine bakıldığında öncelikle “Orta Pleyistosen”, “germ-plazma” gibi ifadeleri Türkçeleştirmesi zaten beklenemez ve bunlar Türkçede ilgili teknik alanlarda çoktan ödünçlenmiş olduğu için bu bilimlerle ilgili bir uzmanlık iddiası bulunmayan çevirmenin bunların yerine yeni bir Türkçe karşılık bulmayacağı açıktır. O yüzden bu gibi ifadelerin çevirisi şu anda ele alınan konunun değerlendirilmesinde bu kısımlar dışarıda tutulacaktır.

Çevirinin incelenmesi kapsamında metin geneline akıcı bir anlatımın hakim olduğu görülmektedir. Çevirmen Cinemre okuyucunun takılacağı herhangi bir pürüz bırakmadan, Türkçe ifade biçimlerine aykırı bir anlatıma yer vermeden okuyucunun konforlu bir şekilde tamamlayabileceği bir kitap sunmuştur. Özellikle değiştirme yöntemine ne kadar sık başvurduğunun inceleme sonucunda ortaya çıkmış olması, bunun somut bir göstergesidir; zira Vinay ve Darbelnet değiştirme (modulation) yöntemi için yaptıkları tanımlamada bu yöntemle yapılan çevirinin okuyucuda “Evet, bu tam da böyle söylenir.” düşüncesini uyandıracaklarını belirtir (Vinay ve Darbelnet, 1995:37). Bu durumda değiştirme yöntemini bu kadar yaygın kullanan Levent Cinemre'nin, Venuti'nin görüşüne göre burada kendisini görünmez tutarak bir çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir.

Burada belirtilen tespitler sonucunda genel kapsamlı bir ifade kullanmak gerekirse çevirmen Cinemre'nin gerçekleştirmiş olduğu çeviri ile ortaya koyduğu Âdem'den Önce çeviri eserinde öncelikle ağırlıklı olarak serbest bir çeviri anlayışı gösterdiği söylenebilir. Bununla birlikte yaptığı çevirilerin okuyucuya doğru geçmesine ve okuyucuların kitabı okurken herhangi bir aksaklık hissetmemesine dikkat ettiği çıkarılabilir. Bu da Cinemre'nin erek odaklı bir çeviri ortaya koyduğu anlamına gelir. Ancak burada altı çizilmesi gereken bir nokta vardır. Buradaki erek odaklılık da serbest çeviri anlayışı da çevirmeni kaynak metne olan gerekli ve yeterli düzeydeki sadakatinden koparmaz. Çalışmanın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere çevirmen Levent Cinemre, yazar Jack London'ın anlatısına, üslubuna önem verir ve onun kurgularının Türkçe okuyucularına en doğru nitelikte ulaşabilmesini amaç edinmektedir; kullandığı “... Onun o maceralarına

ben de kendi serüvenimle karşılık vermeye çalışıyorum ve çok keyif alıyorum. Çok keyif alıyorum çünkü Jack London'ın karakterleri, onun yarattığı o dünya içerisinde benim cümlelerimle konuşuyorlar..." ifadesi bunu durumu açıklar niteliktedir (Jack London Biyografi, 2020).

Cinemre'nin Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri ile çeviribilim ve çeviri kuramları hakkında akademik anlamda bilgi sahibi olup olmadığı bilinmese de yaptığı bu çevirinin hem Vinay ve Darbelnet'nin yöntemleri hem de çalışma genelinde bahsi geçen çeviribilim kuram ve kavramları ile ilişkilendirilebildiği ortadadır. Söz konusu çeviri serbest olmasına rağmen ölçülü ve makul, tutarlı, düzenli ve akıcıdır. Çevirmenin neleri göz önünde bulundurduğuna ve neleri amaçladığına bakıldığı zaman erek odaklı çeviri kuramları ile paralelliği göze çarpmaktadır. Üsluba gösterdiği öneme bakıldığında, çalışmada edebi çeviri ile ilgili olarak anlatılan yaklaşımların çeviri sahasındaki yansımaları görülür. Çevirmenin "çeviri yöntemleri" diye bir farkındalığının olup olmaması bilinmese de bu çeviriyi gerçekleştirdiği süreçte yaptıklarına bakıldığında, Vinay ve Darbelnet'nin sınıflandırmış olduğu çeviri yöntemlerine çok sayıda örnek verecek derecede uyumlu yollar izlediği görülmektedir. Bunlardan çıkarılacak en önemli sonuç belki de şudur; herhangi bir çevirmen eğitilmiş de olsa alaylı da olsa yaptığı çevirilerin genel bir eğilim kapsamında olduğu yadsınamaz bir gerçektir ve hem çeviribilim kapsamındaki kuramların içeriği hem de Vinay ve Darbelnet'nin anlattıkları çeviri yöntemleri ile çizdikleri çerçeve, çeviri sahasındaki gerçeklikle bağdaşmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen bu kuram ve yaklaşımlarla çeviribilimin kavramları, sahadan uzak olarak değerlendirilmemelidir.

Yapılan incelemelerden varılan sonuçlar toparlanacak olursa; yapılacak bir çeviride kullanılacak çeviri yöntemleri açısından şunların etkili olduğu görülmüştür:

- i. Çeviri yapılacak dil çifti: Sahip oldukları farklı dilbilgisi yapıları ve farklı biçimsel eğilimler nedeniyle yapılacak çeviriyi doğrudan etkiler,
- ii. Metnin türü: Kullanılacak yöntemlerin çerçevesini belirler ve ayrıca çevirmenin çeviri eyleminde dikkate alacağı amacın belirlenmesi için de metnin hangi türde olduğu önemlidir,
- iii. Eserin ideolojik ya da sosyal özellikleri: Toplumun normları açısından söz konusu eserin çevirisinin yapılıp yapılmaması, yapılacağı takdirde de herhangi bir sansür ve kısıtlamanın uygulanıp uygulanmayacağı bu özelliklere bağlıdır,

iv. Çevirmenin benimsediği çeviri anlayışı: Yeniden yazım süreci sonunda ortaya nasıl bir eser çıkacağı çevirmenin yaklaşımıyla da doğrudan bağlantılıdır.

SONUÇ

Bu kısımda çalışmanın giriş bölümünde belirtilen araştırma sorularının cevapları üzerinde durulacak ve hem incelenen çeviri eser hem de Vinay ve Darbelnet'nin yöntemleri hakkındaki son değerlendirmelere yer verilecek olup, son olarak gelecekte benzer içerik ve doğrultuda yapılacak çalışmalar hakkındaki öneriler paylaşılacaktır.

Araştırma sorularının cevapları başta çalışmanın üçüncü bölümünde yer alan incelemeler olmak üzere, dördüncü bölümdeki çıkarımlara ve çalışmanın genel kapsamından çıkan sonuçlara göre verilecektir.

1) Before Adam isimli kitabın Türkçeye çevirisi sürecinde çevirmen Levent Cinemre'nin yaptığı çeviriler Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemlerinden hangilerini ne kadar yansıtıyor?

Âdem'den Önce kitabının çeviri incelemesi için kitabın ilk yedi bölümü analiz edilmiştir. Bu bölümlerde yer alan cümle ve cümle gruplarının İngilizceleri ile Türkçe çevirileri karşılaştırılarak kullanılan yöntemler tespit edilmiştir. Ortaya çıkan örneklerden çalışmada kullanılacak olanlar seçilirken şu hususlara dikkat edilmiştir:

- i. Bir yöntem kapsamında verilecek örneklerin dağılımının, mümkün olduğunca o yöntemin her yönünü gösterecek şekilde gerçekleşmesi,
- ii. Birden fazla yöntemin görüldüğü örnekler arasından seçim yapılması gerektiği durumlarda, mümkün olduğu ölçüde kafa karışıklığına sebep olmayacak olanların ilgili yöneme dair örnek olarak seçilmesi,
- iii. Kullanılan yöntemin tespit edilmesi sürecinde muallakta kalan örneklerin, çalışmanın niteliğini bozmamak adına seçilen örnek grubuna alınmaması.

İncelenen bu yedi bölümden seçilen örneklerin çalışmaya yansıyan dağılımı şu şekilde olmuştur:

- i. Doğrudan çeviri yöntemlerine verilen örnekler: 14 adet
- ii. Dolaylı çeviri yöntemlerine verilen örnekler: 38 adet.

Doğrudan çeviri kapsamındaki örneklerden sayı sırasıyla belirtilecek olursa 6'sı öyküntü (calque), 5'i birebir çeviri (literal translation), 3'ü ödünçleme (borrowing) yöntemine aittir. Dolaylı çeviri kapsamındaki örneklerinse 20'si değiştirme (modulation), 10'u eşdeğerlik (equivalence), 7'si aktarma (transposition) ve 1'i uyarlama (adaptation) yöntemi kapsamındadır.

Bu dağılımda ilk göze çarpan, değiştirme yönteminin diğer yöntemlere kıyasla açık ara daha sık kullanıldığdır. Bu kullanım yaygınlığının ilk nedeni elbette İngilizce ve Türkçenin farklı dil ailelerine mensup olması, farklı dilbilgisel yapılar üzerine kurgulanmış diller olmaları, farklı biçimsel eğilimler taşımalarıdır. Bu ana sebep haricinde bu durumun etkenleri arasında bu metnin bir edebi metin olması, yani mutlak sınırlarla çevrelenmiş, estetik ve sanattan uzak bir metin olmaması, çevirmenin serbest çeviri anlayışını benimsemiş olması durumları da gösterilebilir.

Değiştirme yönteminin buradaki kullanım sıklığına dair gösterilecek bir diğer sebep ise değiştirme yönteminin tanımı itibariyle diğer yöntemlere kıyasla daha geniş bir kapsama sahip olmasıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki kitabın incelenen bölümlerinde değiştirme yöntemine dair daha pek çok örnek mevcuttur ancak şekil itibariyle aynı olarak değerlendirilebilecek örneklerin üst üste sıralanmaması adına bunların hepsine yer verilmemiştir.

Yine dolaylı çeviri yöntemleri kapsamında yer alan eşdeğerlik yöntemi, değiştirme yöntemi kadar olmasa da diğer yöntemlerden daha fazla kullanılmıştır. Bunun nedeni bu iki dilin bünyelerinde tıpkı diğer dünya dilleri gibi evrensel olan bazı durumları anlatmak için kullanılan deyim, atasözü, yansıma ile türemiş sözcükler gibi unsurlar barındırmasıdır. Bunların kaynak dilden hedef dile aktarımı için en uygun yolun eşdeğerlik yöntemini kullanmak olduğu, birinci bölümdeki tanımlarla anlatılmış ve üçüncü bölümdeki örneklerle de pekişmiştir.

Aktarma yönteminin bu incelemeler kapsamında yedi örnek ile temsil edilmesi öncelikle şunu söylemeyi gerekli kılar; İngilizce bir ifadenin Türkçe karşılığı ifade edilirken cümledeki ögelerden birinin ya da birkaçının türünün değişmesi oldukça normal ve beklendik bir durumdur, dolayısıyla bu çalışma kapsamında aktarma yönteminin örnekleriyle karşılaşılması gayet doğaldır ancak bu sayının daha fazla olması bu iki farklı dil göz önünde bulundurulduğunda beklenebilecek bir ihtimaldir. Bu sayının bu kadar kısıtlı olmasının nedeni şudur; birçok ifadenin Türkçeye çevirisi sırasında sadece bir ögenin türünün değişikliğe uğraması yeterli olmayıp cümledeki bakış açısının da değişmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla burada aktarma yönteminin ötesine geçilerek değiştirme yönteminin kullanımı öne çıkmaktadır. Bu yüzden aktarma yönteminin kullanıma bu şekilde potansiyeline göre kısıtlı kalmaktadır.

Dolaylı yöntemlerin sonuncusu olan uyarlama yönteminin, incelenen bu yedi bölümlük kısımda sadece bir tane örneğinin bulunması dikkat çekicidir. Aslında kullanıma son derece açık olup birçok eserde görülebilen bu yöntemin buradaki kullanım alanının bu denli dar olmasının makul bir nedeni bulunmaktadır. Bu neden kitabın kurgusunun temelinde yer alan çağdan ve o çağın şartları olarak ifade edilebilir.

Âdem'den Önce kitabı konusu itibariyle konuşmanın bile icat edilmemiş olduğu bir dünyayı tasvir etmektedir. İnsanların birbiriyle konuşmaya yetecek kadar bile bir gelişmişlik düzeyine sahip olmadığı bir dünya da elbette kültürden söz etmek olası değildir. Kültürün olmadığı bir ortamda geçen olayların Türkçeye aktarılmasında da hedef kültüre “uyarlanması” gereken bir şey olmayacaktır. Çünkü uyarlama, kaynak metnin kaleme alındığı kültürdeki bir unsurun hedef dilin yer aldığı kültür dizgesinde doğrudan bir karşılığının olmadığı durumlarda anlatılabilecek en yakın yolla bu ifadeyi hedef kitleye anlatmak amacıyla kullanılan bir serbest çeviri yöntemidir. Görüldüğü üzere bu yegâne uyarlama örneğinin geçtiği kısım da kitaptaki anlatıcının modern dünyadaki asıl benliği olarak tarif ettiği kişiliğinin hatıralarından bahsettiği bir kısımdır ki bu kültürün, dilin, şehir hayatının var olduğu bir döneme ve ortama dair bir kesittir.

Doğrudan çeviri yöntemlerine gelinecek olursa genel itibariyle daha kısıtlı kullanıldığı görülen üç yöntemden en çok kullanılanı öyküntü yöntemidir. İncelemeler arasında bu yöntem kapsamında paylaşılan altı adet örnek bulunmaktadır. Bunlar arasından “Sarkıkkulak”, “Kızılgöz”, “Ateş İnsanları”, “Genç Dünya” ve “Kırıkdiş” eserin kendi yapısıyla doğrudan örtüşen, yani edebi nitelikli örnekler iken “Kızılhaç” gerçek bir kuruluş olması itibariyle, “kişilik bölünmesi” ise psikoloji biliminin terminolojisinde bulunan bir teknik terim olması itibariyle zaten Türkçede kullanılan öyküntülerdendir ve çevirmen tarafından yeni birer isim olarak üretilmemişlerdir.

Öyküntünün bu kadar kısıtlı kullanılmasının nedenleri, görüldüğü üzere bu kitabın bir teknik metin olmaması ve bu örneklerdeki gibi sıralı kelime gruplarından oluşan kişi, topluluk ve yer/zaman isimlerinin çok fazla olmamasıdır. Kitapta bu sayılanlar haricinde öyküntü yöntemi ile çevrilecek ifadeler rastlanmamıştır.

Bir diğer doğrudan çeviri yöntemi olan birebir (kelimesi kelimesine) çevirinin bu incelemede yer alan beş örneği bulunmaktadır. Aslında birebir çeviri yöntemi, birinci bölümde de anlatıldığı üzere belki de çeviri denince akla ilk gelen şey ve en temel yoldur.

Dolayısıyla çok daha yaygın görülmesine dair bir beklenti yersiz olmayacaktır. Ancak yine de çalışmanın ortaya koyduğu sonuç sabittir.

Burada birebir çeviri yönteminin kısıtlı düzeyde kullanımının nedenini açıklamak gerekir. Kaynak metindeki İngilizce cümleler Türkçeye çevrilirken, birebir çeviri ile oluşturulacak cümlelerin birçoğu kaynak metindeki anlamını yitirir, Türkçe ifade biçimine uyum sağlamadığı için okumanın akışını ve konforunu bozar, yerine göre bağlamdan kopabilir. Bu yüzden birçok cümlenin çevirisinde başta değiştirme ve eşdeğerlik yöntemleri olmak üzere diğer yöntemlere başvurma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü gibi burada yine gündeme gelmektedir ki doğrudan çeviri yöntemlerinden özellikle birebir çeviri yönteminin kullanımı, aynı dil ailesine mensup olan, aynı dilbilgisi yapısında sahip olan dil çiftleri arasında yapılacak çeviriler için daha uygundur.

Ödünçleme yöntemi daha önce de anlatıldığı gibi özellikle teknik metinlerdeki terminolojik ifadelerin aktarılmasında, yeni icat edilen bazı olguların çevirisinde ve bunlara benzer durumlarda daha çok kullanılır. Bu kitap bu özelliklerde bir metin olmadığı için incelenen bu çeviride ödünçleme yönteminin sık kullanılması beklenti dahilinde değildir. Zaten sonuç olarak görüldüğü üzere kitaptan aktarılan tüm örnekler arasında ödünçlemeye dair üç adet örnek mevcuttur.

Ödünçlemelerden “reenkarnasyon” Türkçede yaygın olarak bilinen bir ödünçleme olup yabancı bir bölgedeki bir inanç sistemine dair bir anlam ifade eder. “Orta Pleyistosen” terimi tarih bilimi ile alakalı bir terim olup bir dönem ismini, “germ-plazma” ise biyoloji alanına ait bir unsuru ifade eder ve her ikisi de teknik birer terimdir. Kitap daha çok betimleme ve anlatı üzerine kurulu olduğu için bu tip teknik terimlerle sık karşılaşılması beklenemez.

Sonuç olarak bu araştırma sorusunun cevabı bu bilgilerden anlaşılmakta olup Levent Cinemre’nin bu çeviride daha çok erek odaklı ve serbest bir çeviri anlayışı ortaya koyduğu, bu bağlamda dolaylı çeviri yöntemlerini ve özellikle de değiştirme yöntemini daha yaygın kullandığı görülmektedir.

2) Before Adam orijinal isimli kitap ve Türkçe çevirisi Âdem’den Önce, çeviribilim açısından nasıl bir konumda değerlendirilebilir?

Çalışmanın dördüncü bölümünde bu soruya cevap olacak nitelikte tespit ve çıkarımlara yer verilmiştir. Öncelikle söz konusu kitap; yazarının popülaritesi, dahil olduğu edebi

akım ve döneme dair önemli bir unsur olan evrim teorisi üzerinden değerlendirildiğinde çoğuldizge kuramı kapsamında bir edebi unsurun nasıl hâkim bir konuma yükseldiğinin bir örneğidir. Ayrıca evrim teorisine dayalı kurgusu tek başına ele alındığında ideolojik çeviri kavramı ile de bir bağlantı kurulabildiği görülmüştür.

Çevirmenin benimsediği serbest çeviri anlayışı kapsamında kaynak metinden kopmaksızın hedef okuyucuya en doğru aktarımı sağlamaya çalışması erek odaklılık kapsamına girer. Ayrıca burada sağladığı akıcı anlatımla da Venuti'nin görünmezlik tanımına göre çevirmenin bu eserde görünmez olduğu söylenebilir.

Kullanılan yöntemlere dair örneklerin sıklığının nasıl bir dağılım gösterdiğine bakıldığında bu yöntemlerin metin türüne uygun bir eğilimle kullanıldığı görülmektedir. Bu da Reiss'in metin türü sınıflandırmasıyla uyumaktadır. Bu kitap bir edebi metindir ve dolayısıyla biçem konusunun burada önemi büyüktür. Çevirmen de buna dikkat ederek gerekli biçemsel eşdeğerlik ve uyumu sağlamak adına doğru yerde doğru yöntemi kullanarak kaynak metindeki içeriği hedef dil okuyucusuna en uygun şekilde aktarmaya çalışmıştır.

Araştırma sorularının cevaplanmış olmasıyla birlikte çalışmayı sonlandırmadan önce gelecekte yapılacak çeviribilim çalışmaları için sunulacak bazı öneriler mevcuttur. Türkiye'de çeviribilim alanındaki bazı çalışmalarda, bu çalışmada olduğu gibi Vinay ve Darbelnet yöntemlerinin kullanıldığı bilinmektedir. Bu çalışmada Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri, bilimsel bir zemin hazırlamak açısından çeviribilim kuram ve kavramları ile ilişkilendirilmiştir ancak bu yöntemlerle çeviribilimin temel kavram ve kuramları arasındaki ilişkiyi daha ayrıntılı bir şekilde çözümlemek gelecekteki çalışmalar için uygun bir araştırma konusu olacaktır. Bu bağlamda Venuti'nin görünmezlik kavramı, Toury'nin çeviri normları, çeviri eleştirisi gibi kavramlar ve başlıca çeviri kuramları ile Vinay ve Darbelnet yöntemlerinin kuramsal zeminde ilişkilendirilmesi üzerine teorik çalışmalar yapılması çeviribilim literatürü açısından verimli olacağı gibi bunların oluşturduğu perspektif ile farklı çeviri eser incelemeleri de gerçekleştirilebilir. Böylelikle bu tez ve benzer tezlerin ortaya koyduğu içeriğin teorik altyapısıyla örtüşen bir analiz ortaya konarak bu yöntemlerin çeviribilim çalışmalarının bünyesine kazandırılmış olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1961), *Anlam alışverişi olayları ve Türkçe*, TDAYB, TDK Yay., s. 207-273.
- Aksan, D. (2004), *Türkçenin sözvarlığı*, 3. Basım, Engin Yayınevi
- Akyol, F. D. (2011), *A comparative analysis of Newmark's and Vinay & Darbelnet's methods used in medical translation within the framework of Skopos Theory* [Yüksek Lisans Tezi]. Atılım Üniversitesi.
- Baker, M. ve Saldanha, G. (2019). *Routledge encyclopedia of translation studies*. Routledge.
- Benjamin, W. (2012). *Çeviri seçkisi 2: Çeviri (bilim) Nedir*. Sel Yayıncılık
- Bıçkıcı, T. (2016). *Edebiyat çevirisinde çeviri kuramları üzerinde çevirmenin rolü* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Can, M. Z. (2015). *İdeolojik çeviri Tanzimat ve Cumhuriyet dönemi örneğinde* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Durmuş, O. (2010). Alıntı Kelimeler Bakımından Türkçe Sözlük. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(26).
- Erkaan, A. (2023). *An analysis of the latest translation of Tagore's Gitanjali into Turkish in terms of Vinay & Darbelnet's strategies* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Ersoy, H. (2012). *Kavram, kuram ve süreç açısından tercüme etkinliği*. Araştırma Yayınları.
- Göktürk, A. (2008). *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, A. (2013). *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi Yayınları.
- Holmes, J. S. (1988). The name and nature of translation studies. Translated. *Papers on literary translation and translation studies*, 2, (67-80).
- Jakobson, R. (2012). *Çevirinin Dil (bilim) sel Özellikleri Üzerine. M. Rifat içinde, Çeviri Seçkisi II Çeviribilim Nedir*.
- Kocaman, T. (2019). *Natüralizm'in Jack London'ın Eserleri Üzerindeki Etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Kurt Uçar, B. (2019). *Translation of medical terms in light of Vinay and Darbelnet's translation procedures: A case study on medical thrillers the Apprentice and the Sinner by Tess Gerritsen* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Lefevere, A. (1992) *Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context*, The Modern Language Association of America.
- London, J., (2014), *Âdem'den Önce*, (11), (L., Cinemre, Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Okuyan, S. (2012). *Çeviri tarihinin bugünün çeviri bakış açısıyla incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Pekcoşkun Güner, S. (2020). Kuram Öncesi Dönemde Çeviri Yaklaşımları. *Journal of History School*, 46, 1799-1821.
- Sayın, Ş. (1982) *Anlama ve Somutlama Süreci Olarak Yazınsal Çeviri*, Çağdaş Eleştiri, Ekim, (s. 21-23).
- Stasz, C. (1976). The social construction of biography: the case of Jack London. *Modern Fiction Studies*, 22(1), (51-71).
<http://www.jstor.org/stable/26280175>
- Stolze, R. (2013). *Çeviri Kuramları: Giriş* (Dr. Emra Durukan, Çev.). Değişim yayınları.
- Tanyeri, Ç. (2003) *Bir edebiyat metni olarak Peter Weiss'in Direnişinin Desteği adlı romanında anlama ve aktarma süreçleri* [Yayınlanmamış Doktora tezi] İstanbul Üniversitesi.
- Taydaş Osman, S. (2020) *Polisiye roman çevirisi: Georges Simenon örneği* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. John Benjamins.
- Turan, İ. (2017). Edebiyatın Menşei, Karşılaştırmalı (Mukayeseli/Komparatistik) Edebiyatın Dünya ve Türk Edebiyatındaki Yeri. *Türk Dili Dergisi*, 68(791), s.92-95.
- Uysal, H. (2013). *İlk dönem Türkçeleştirme çalışmalarında (1932-1950) öyküntü yöntemi (calque) ve örnekleri*. *Türkoloji Dergisi*, 20(2), s. 111-134.
- Venuti, L. (2017). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
- Vinay, J. P. ve Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English*. John Benjamins Publishing Company.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri, Kuram ve Uygulama*. Grafiker Yayınları.
- Yavuz Özkaya, S. (2017). *Virginia Woolf'un 'A writers Diary' eserinin Türkçedeki iki metninin eleştiri ve çeviri kuramları açısından karşılaştırılması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Üniversitesi.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. Multilingual.

Yücel, F. (2007). *Tarihsel ve kuramsal açıdan çeviri edimi*. Dost Kitabevi Yayınları.

İnternet Kaynakları

Çeviribilim açısından edebiyat çevirisi. Çeviribilim. Erişim tarihi: 30 Kasım 2024
<https://ceviribilim.com/2006/06/01/ceviribilim-acisindan-edebiyat-cevirisi/>

Jack London International. Jack London. Erişim tarihi: 20 Aralık 2024 http://www.jack-london.org/main_e.htm

Edebiyat. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim tarihi: 13 Aralık 2024
<https://sozluk.gov.tr/?ara=edebiyat>

Grassilli, C. (2016, 2 Mayıs). *Translation techniques: Modulation*. Translator Thoughts. Erişim tarihi: 17 Aralık 2024 <https://translatorthoughts.com/2016/05/modulation/>

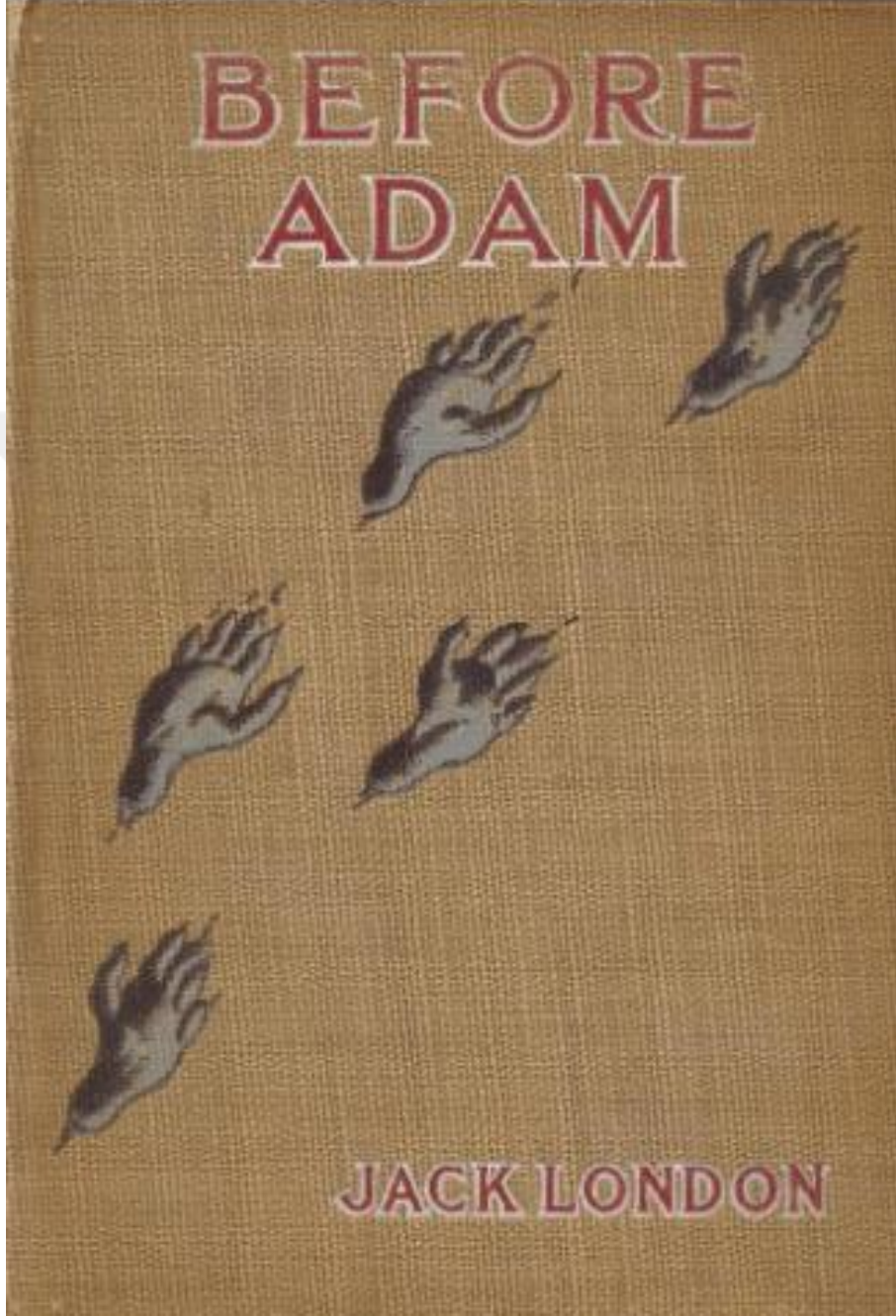
Grassilli, C. (2016, 16 Mayıs). *Translation techniques: Transposition*. Translator Thoughts. Erişim tarihi: 17 Aralık 2024
<https://translatorthoughts.com/2016/05/transposition/>

Jack London Biyografi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Erişim tarihi: 21 Aralık 2024
https://www.iskulttur.com.tr/yazarlar/jack-london?srsId=AfmBOoqv-CsQcHByL9leKN2gU7iLuT_vmjKRQ0TDiRn2liK-RjBF5dba

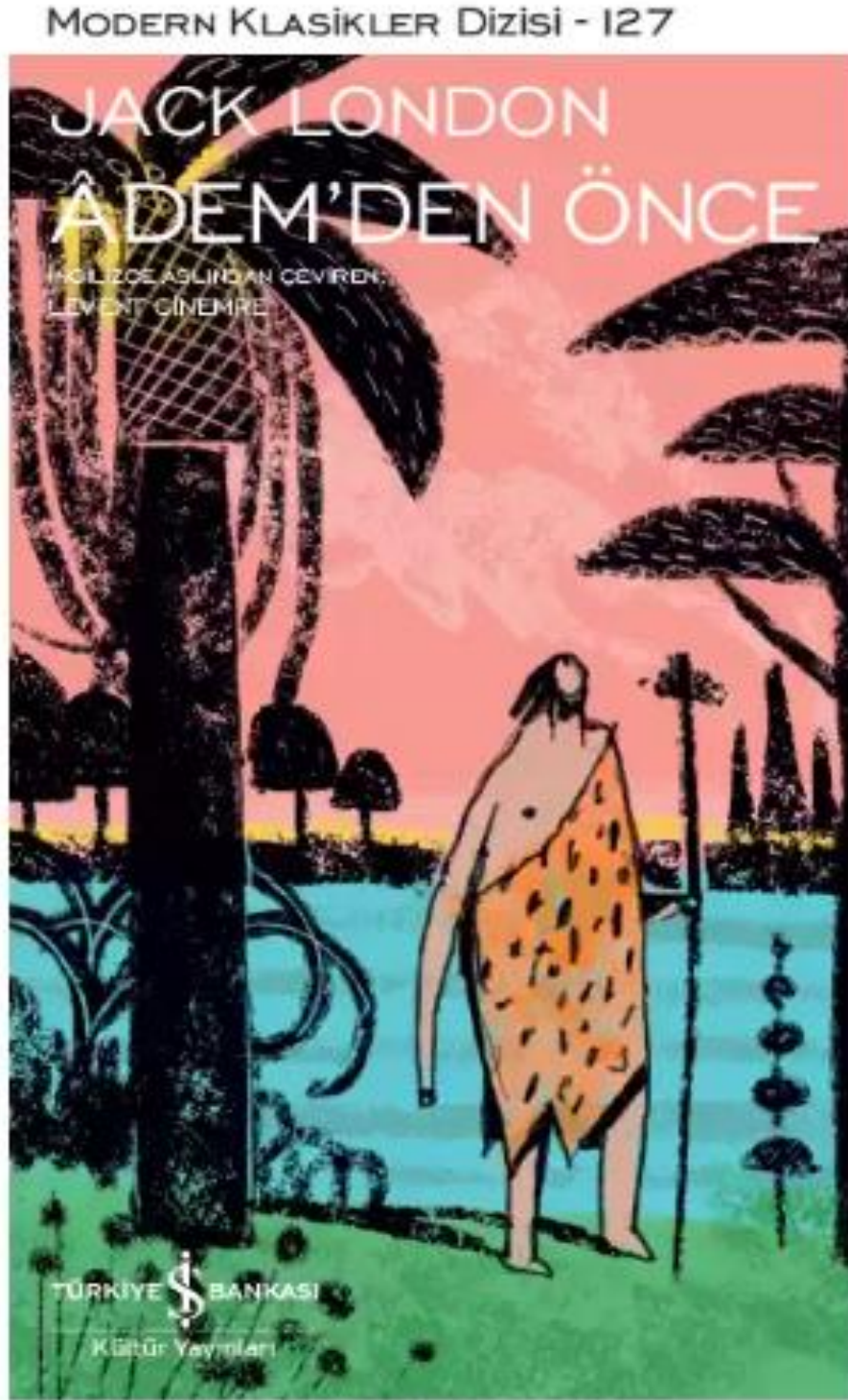
Levent Cinemre Biyografi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Erişim tarihi: 21 Aralık 2024
https://www.iskulttur.com.tr/yazarlar/levent-cinemre?srsId=AfmBOooDQErU7Ms_Gou00lnGza2gE8qjOce1Z1azTbTUU-pXGl2EcdEQ

EK

Ek 1: Before Adam Kitabının Ön Kapağı

Ek 2: Âdem'den Önce Kitabının Ön Kapağı

Ek 3: Jack London (1)

Ek 4: Jack London (2)

Ek 5: Levent Cinemre

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Enes Tahir KEKEÇ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Mütercim-Tercümanlık
Makale ve Bildiriler	
1. Kekeç, E. T. (2023). Makine Çevirisinde Neolojik Ögeler İçeren Metinlerin Çeviri Kalitesi: Türkçe-İngilizce Dil Çiftinde Google Translate ve Yandex Translate Örneği. H. İ. Balkul (Ed.) Makine Çevirisi Araştırmaları içinde (s. 61-90). Aktif Yayınevi.	